

**”LEMPEÄLLÄ ÄÄNELLÄ, LEMPEÄLLÄ OTTEELLA JA
LEMPEÄLLÄ KATSEELLA”**

- 3–6-VUOTIAIDEN VUOROHOIDOSSA OLEVIEN LASTEN TURVALLISUUDEN TUNTEEN TUKEMINEN

Essi Hopponen ja Minna Parjanen

”LEMPEÄLLÄ ÄÄNELLÄ, LEMPEÄLLÄ OTTEELLA JA LEMPEÄLLÄ KATSEELLA”

- 3–6-VUOTIAIDEN VUOROHOIDOSSA OLEVIEN LASTEN TURVALLISUUDEN TUNTEEN TUKEMINEN

Essi Hopponen ja Minna Parjanen
Opinnäytetyö, kevät 2016
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi (AMK) +
Lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Hopponen, Essi & Parjanen, Minna. "Lempeällä äänellä, lempeällä otteella ja lempeällä katseella". 3–6-vuotiaiden vuorohoidossa olevien lasten turvallisuuden tunteen tukeminen. Helsinki, kevät 2016, 90 s., 3 liitettä. Diakoniammattikorkeakoulu, Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyö toteutettiin vuorohoitoa tarjoavassa Puotinharjun päiväkodissa. Vuorohoidolla tarkoitetaan joko päiväkodissa, ryhmäperhepäivähoidossa tai perhepäivähoidossa järjestettävää hoitoa, joka tapahtuu iltaisin, öisin tai viikonloppuisin. Opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää, kuinka lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan vuorohoidossa. Tutkimuskysymyksiä olivat, millaisia näkemyksiä työntekijöillä on lasten turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon vaikutuksista siihen, kuinka työntekijät pyrkivät tukemaan lasten turvallisuuden tunnetta oman toimintansa kautta, millaisia työyhteisössä yhteisesti sovittuja käytäntöjä on laadittu lasten turvallisuuden tunteen tukemiseksi, sekä miten lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan yhteistyössä lasten vanhempien kanssa.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin puolistrukturoitua teemahaastattelua. Haastateltavia vuorohoidon työntekijöitä oli yhteensä kahdeksan, neljä lastentarhanopettajaa ja neljä lastenhoitajaa. Työntekijät haastateltiin päiväkotia Puotinharjun tiloissa loka- ja marraskuussa 2015. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja jokainen haastattelu nauhoitettiin.

Lapsen turvallisuuden tunne nähtiin toisaalta psyykkisenä, sosiaalisena ja fyysisenä kokonaisuutena. Toisaalta se määriteltiin melko vaihtelevilla tavoilla. Vuorohoidon nähtiin vaikuttavan lapsen turvallisuuden tunteeseen pääosin kielteisesti. Tärkeimpinä toimintatapoina ja keinoina tukea lapsen turvallisuuden tunnetta koettiin olevan läheisen suhteen luominen lapseen, turvallisuutta luovan fyysisen läheisyyden, etenkin sylin, tarjoaminen, aikuisen ja lapsen välinen hyvä vuorovaikutus sekä aikuisen sensitiivisyys ja aito läsnäolo. Myös lasten vertais-suhteiden tukeminen ja yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen saivat suuren arvon.

Työyhteisössä koettiin olevan yhteisiä sopimuksia ja käytäntöjä lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi, kuten lapsen turvallisuuden tunteen käsittely koko työyhteisön kesken, lapsen kotoa tuodut turvatavarat, päivän tapahtumien ja tilanteiden ennakointi sekä työvuorosunnittelu. Lapsen hoidon aloituskeskustelu, varhaiskasvatuskeskustelut sekä arjen vuoropuhelu ja tärkeiden tietojen välittäminen nähtiin tärkeimpinä lapsen vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä ja lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen. Sekä vanhempien että työntekijöiden tekemän vuorotyön ajateltiin aiheuttavan omat haasteensa yhteistyölle.

Asiasanat: varhaiskasvatus, vuorohoito, turvallisuuden tunne, kiintymyssuhde, laadullinen tutkimus, teemahaastattelu

ABSTRACT

Hopponen, Essi & Parjanen, Minna. "With tender voice, with tender touch and with tender look". Supporting sense of security of three to six years old children in shift daycare. Helsinki, Spring 2016, 90 p., 3 appendices. Language: Finnish. Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services, Option in Social Services and Education. Degree: Bachelor of Social Services.

The thesis was done in Puotinharju daycare center which offers shift daycare. Shift daycare includes care in daycare center, group family daycare or family daycare which can happen in evenings, at night or at weekends. Aim of the thesis was to discover how children's sense of security can be supported in shift daycare. Thesis focused on four following research questions. First, what kind of conceptions daycare employees have from children's sense of security and how shift daycare affects it? Second, how daycare employees aim to support children's sense of security through their own actions? Third, what kind of commonly agreed practices have been made in work community to support children's sense of security and fourth, how children's sense of security is supported in collaboration with children's parents?

Research method was semi-structured theme interview. Eight shift daycare center employees were interviewed, four kindergarten teachers and four child nurses. The interviews were conducted in Puotinharju daycare center in October and November 2015. The interviews were done individually and they were recorded.

Child's sense of security was seen as physical, social and psychical entirety. On the other hand child's sense of security was defined by various ways. Shift daycare was observed to affect child's sense of security mostly negatively. Building a close relationship with child, providing physical closeness such as hugs, interaction between adult and child as well as adult's sensitivity and genuine presence were considered to be the most important means and protocols to support child's sense of security. In an addition to this supporting children's peer relationships and social cohesion was highly valued.

In the work community there were common agreements and practices to support child's sense of security, such as handling child's sense of security among the work community, safety objects that children could bring from home, predicting day's activities as well as shift planning. Child's care start meeting, childhood education conversation, as well as weekday's dialogue and conveying important information were seen to be most important in collaboration with child's parents and thus in promoting the sense of security of the child. Shift work done by both parents and employees were thought to cause its own challenges to collaboration.

Keywords: early childhood education, shift daycare, sense of security, attachment, qualitative research, theme interview

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	6
2 VUOROHOIDO OSANA VARHAISKASVATUSTA.....	7
2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat keskeiset asiakirjat	9
2.2 Vuorohoidon lisääntynyt tarve	11
2.3 Lapsen arki vuorohoidossa.....	12
2.4 Kasvatuskumppanuuden merkitys varhaiskasvatuksessa	13
3 LAPSEN TURVALLISUUDEN TUNNE KIINTYMYSSUHDETEORIAN NÄKÖKULMASTA	16
3.1 Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria.....	17
3.2 Kiintymyssuhteet perusturvallisuuden lähtökohtana	18
3.3 Kiintymysmallit	19
3.4 Kiintymyskäyttäytyminen ja eroahdistus	20
4 LAPSEN TURVALLISUUDEN TUNTEEN TUKEMINEN VUOROHOIDOSSA	22
4.1 Kiintymyssuhdeteorian huomioiminen kodin ulkopuolisessa hoidossa	24
4.2 Vuorovaikutus päiväkodin arjessa	26
4.3 Vertaissuhteet ja -ryhmä.....	28
4.4 Rutiinit, struktuuri ja turvalliset rajat	30
5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	32
6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	33
6.1 Tutkimusympäristö.....	34
6.2 Kohderyhmä	35
6.3 Tutkimusmenetelmä	36
6.4 Teemahaastattelu	36
6.5 Aineiston analysointi	38

7 TUTKIMUSTULOKSET	43
7.1 Vaihtelevat näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon vaikutuksesta siihen.....	43
7.2 Työntekijän toimintatavat ja keinot lapsen turvallisuuden tunteen tukena	46
7.3 Työyhteisön käytännöt lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi.....	51
7.4 Lapsen turvallisuuden tunteen tukeminen yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa.....	54
7.5 Yhteenveto tutkimustuloksista	57
8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	59
8.1 Eettisyys	59
8.2 Luotettavuus	61
9 POHDINTA	64
9.1 Tutkimustulosten pohdinta.....	64
9.1.1 Näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon mahdollisista vaikutuksista siihen.....	64
9.1.2 Työntekijöiden toimintatavat ja keinot lapsen turvallisuuden tunteen tukena.....	66
9.1.3 Työyhteisön käytännöt.....	69
9.1.4 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö	71
9.2 Ammatillinen kasvu.....	73
9.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet.....	75
LÄHTEET	79
LIITTEET	85
LIITE 1: Yhteydenottokirje.....	85
LIITE 2: Haastattelurunko	86
LIITE 3: Lapsen turvallisuuden tunne vuorohoidossa	88

1 JOHDANTO

Muista kuin tavanomaisista kahdeksasta neljään -työvuoroista on tullut entistä yleisempiä nykyisessä 24 tuntia avoinna olevassa yhteiskunnassamme (Rönkä & Teppo 2013, 33). Onkin tärkeää, että on olemassa vuorohoitoa järjestäviä päiväkoteja, jotka toimivat lapsiperheiden arjen tukena. Vuorohoito poikkeaa kuitenkin tavallisesta päivähoitoa tarjoavasta päiväkodista erityisesti sosiaalisten suhteiden alituista muutosta ajatellen. Aikuiset ja lapset tulevat ja menevät vaihtelevilla aikatauluilla ja arkeen kuuluu lukuisia muutoksia. (Siippainen 2012, 118.) Muutoksia aiheuttaa se, että vuorohoidossa olevien lasten hoitoajat määräytyvät vanhempien työvuorojen tai opiskeluaikojen mukaan (Helsingin kaupunki 2016). On ikävä tosiasia, että arjen epäsäännöllisyys ja jatkuvasti vaihtuvat sosiaaliset kontaktit voivat saada lapsen tuntemaan turvattomuutta.

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus, jonka tarkoituksena on selvittää, kuinka 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan vuorohoidossa. Tutkimuskysymyksemme ovat, millaisia näkemyksiä työntekijöillä on lasten turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon vaikutuksista siihen, kuinka työntekijät pyrkivät tukemaan lasten turvallisuuden tunnetta oman toimintansa kautta, millaisia työyhteisössä yhteisesti sovittuja käytäntöjä on laadittu lasten turvallisuuden tunteen tukemiseksi, sekä miten lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan yhteistyössä lasten vanhempien kanssa.

Tavoittelemme sosionomi (AMK) -tutkinnon lisäksi lastentarhanopettajan virkakelpoisuutta. Lasten vuorohoito oli meille molemmille tuntematonta varhaiskasvatuksen aluetta, minkä vuoksi meitä kiinnosti tutustua siihen. Siten toteutimme opinnäytetyömme ympärivuorokautista hoitoa tarjoavassa päiväkodissa tutustuen samalla vuorohoidon periaatteisiin ja arkeen. Opinnäytetyömme tukee ammatillista kasvuamme, sillä tulemme mahdollisesti työskentelemään lastentarhanopettajina joko päivä- tai vuorohoitoa tarjoavissa päiväkodeissa. Meidän tulee tietää, mitkä asiat ja minkälainen toiminta edistävät lasten turvallisuuden tunnetta, kun he ovat hoidossa ja erossa vanhemmistaan.

2 VUOROHOITO OSANA VARHAISKASVATUSTA

Varhaiskasvatus tarkoittaa suunniteltua ja tavoitteita sisältävää kokonaisuutta, joka rakentuu kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta ja jossa korostetaan etenkin pedagogiikkaa (Varhaiskasvatuslaki 2015/580). Tämän hoivan, kasvatuksen ja opetuksen yhdistävän educare-mallin voidaan sanoa tarkoittavan käytännöllisesti katsoen sitä, että lapsen on mahdollista saada kaikki tarvittava yhdestä instituutiosta kuten päiväkodista (Kalliala 2012, 20–21). Varhaiskasvatus voidaan määritellä myös kasvatukselliseksi ja sosiaalisesti kanssakäymiseksi, jonka pyrkimyksenä on lapsen tasapainoisen kasvun, kehityksen sekä oppimisen mahdollistaminen (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 124). Kaikilla lapsilla on subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen (Opetusalan Ammattijärjestö i.a). Subjektiivisuus merkitsee sitä, että lapselle on järjestettävä hoitopaikka vanhempien niin halutessa (Kalliala 2012, 23).

Varhaiskasvatuslain (2015/580) 2 a §:n mukaisia lapsen turvallisuuden tunnetta ja sen tukemista ajatellen tärkeimpiä tavoitteita ovat kaikkien lasten tasa-arvoinen mahdollisuus varhaiskasvatukseen, tasa-arvon toteutuminen sukupuolten välillä sekä lasten kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen, terveyden ja hyvinvoinnin tukeminen. Varhaiskasvatuksen tulee toteuttaa toimintatapaa, joka kunnioittaa lapsia ja huolehtia siitä, että lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön väliset vuorovaikutussuhteet ovat jatkuvia. Varhaiskasvatuksen tulee vahvistaa lasten yhteistyö-, vuorovaikutus- ja vertaisryhmätaitoja ja opettaa lapset arvostamaan toisia ihmisiä. Varhaiskasvatuksen tulee taata lasten edellytykset osallisuuteen ja vaikuttamiseen sellaisissa asioissa, jotka koskevat lapsia henkilökohtaisesti. Varhaiskasvatuksen tulee järjestää positiivisia oppimiselämyksiä ja vaihtelevaa pedagogista toimintaa lapsille sekä turvata lasten kehitystä ja oppimista tukeva, terveellinen ja turvallinen ympäristö. Tavoitteena on myös lasten henkilökohtaisen tuen tarpeen havaitseminen ja oikeanlaisen varhaiskasvatuksellisen tuen organisoiminen yhteistyössä muiden ammattialojen kanssa. (Varhaiskasvatuslaki 2015/580.)

Varhaiskasvatusta voidaan toteuttaa joko päiväkodissa, yksityisessä kodissa tai jossakin toisessa kodinomaisessa hoitopaikassa, kuten perhepäiväkodissa. Muuta varhaiskasvatusta on mahdollista toteuttaa sille tarkoitettussa tilassa. (Varhaiskasvatustilaki 2015/580.) Yleisesti ottaen varhaiskasvatuksen piiriin kuuluvat alle kouluikäiset lapset, mutta myös ne oppivelvollisuusikäiset lapset, jotka ovat varhaiskasvatustilapalvelujen asiakkaita. Päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä varhaiskasvatuksellinen avoin toiminta ovat olennaisimpia valtakunnallisten linjausten mukaisia varhaiskasvatustilapalveluja, joita niin kunnat, järjestöt, yksityiset palveluntuottajat kuin seurakunnatkin yhdessä tuottavat. (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 11–12.)

Vuorohoito on osa varhaiskasvatustilapalveluja. Vuorohoito on iltaisin, öisin tai viikonloppuisin järjestettävää päivähoitoa (Siippainen 2012, 117). Kunnat kuitenkin käyttävät toisistaan poikkeavia luonnehdintoja vuorohoidosta. Tästä johtuen vuorohoidolle ei ole selkeää käsitteellistä määritelmää. (Väisänen 2006, 67.) Joka tapauksessa voidaan todeta, että päiväkodit tarjoavat hoitoa tavallisesti noin kello 6.00–18.00. Jos lapsella on tarvetta hoitoon muina aikoina vanhempien työn tai opiskeluaikojen vuoksi, tarvitaan vuorohoitoa. Jos lapsella on hoitotarvetta kello 18.00–22.00, puhutaan iltahoidosta, kun taas yöllä ja viikonloppuisin tarjottavaa päivähoitoa kutsutaan ympärivuorokautiseksi hoidoksi. (Säkinen 2014, 6.)

Päiväkodit, ryhmäperhepäivähoitokodit ja perhepäivähoitokodit tarjoavat vuorohoitoa. Etenkin kunnan koko vaikuttaa vuorohoidon järjestämistapaan. Kun kyseessä on suuri kunta, vuorohoito järjestetään tavallisesti päiväkodissa, keskisuudessa kunnassa ryhmäperhepäivähoitokodissa ja pienessä kunnassa perhepäivähoidossa. Vuorohoitoon oikeutettuja perheitä ovat joko sellaiset kahden huoltajan perheet, joissa kumpikin huoltaja on vuorotyössä tai sellaiset yhden huoltajan perheet, joissa huoltaja, jonka luona lapsi elää, on vuorotyössä. (Väisänen 2006, 67, 69.) Subjektiiivista oikeutta päivähoitoon käytetään vuorohoidossa siis siten, että vanhempien työaikojen tulee olla poikkeavia, jotta lapsen on mahdollista saada paikka ympärivuorokautisessa hoitopaikassa (Kalliala 2012, 25). Myös vanhempien tavallisesta poikkeavat opiskeluaikataulut oikeuttavat vuorohoitoon (Loimuneva 2015, 10).

2.1 Varhaiskasvatusta ohjaavat keskeiset asiakirjat

Valtakunnalliset ja kunnan omat asiakirjat ovat varhaiskasvatuksen ohjauksen perusta (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 8). Laki lasten päivähoidosta oli keskeisin varhaiskasvatusta ohjaava laki useiden vuosikymmenten ajan. Laki lasten päivähoidosta annetun lain muuttamisesta astui kuitenkin voimaan hiljattain, 1.8.2015. Siinä päivähoitolain (1973/36) nimike muuttui varhaiskasvatuslaiksi, minkä lisäksi 1, 2 a, 2 b, 6, 7 a ja 9 §, 11 §:n 1 momentti sekä 11 a § muutettiin. Lakiin lisättiin uudet pykälät 5 a, 7 b, 9 a, 9 b ja 11 e §. Lain muut pykälät pysyivät entisellään. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015.)

Varhaiskasvatuslain (1983/304) 2 §:n 2 momentin mukaan lapsen päivähoito tulee järjestää siten, että se mahdollistaa lapsen hoitoa ja kasvatusta ajatellen asianmukaisen hoitopaikan ja pysyvän hoidon sinä vuorokauden aikana, jolloin sille on tarvetta. Varhaiskasvatuslain (1973/36) 11 §:n mukaan kunnan tulee pitää huolta siitä, että lasten päivähoitoa on tarjolla joko kunnan itse järjestämänä tai kontrolloimana kunnassa ilmenevän tarpeen mukaan. Voidaankin todeta, että varhaiskasvatusta koskevassa laissa ei määritetä selkeitä vuorohoitoa koskevia ohjeita tai määräyksiä. Jokainen kunta saa määrittellä itse vuorohoidon ja sitä koskevat toimintaohjeet.

Varhaiskasvatuslain (2015/580) uuden 5 a §:n mukaan päiväkodin yhdessä ryhmässä saa olla samanaikaisesti paikalla sellainen määrä lapsia, että se vastaa korkeintaan kolmea hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä. Vuorohoidossa aikuisten ja lasten väliset suhdeluvut kuitenkin vaihtelevat. Yhden ryhmän läsnäoleva lapsimäärä voi olla tiettyinä vuorokauden hetkinä suurempi kuin kolmea työntekijää vastaava määrä. Etenkin silloin, kun vuorohoitoyksikkö ja sen lapsiryhmät ovat suuria, kolmea hoito- ja kasvatustehtävissä olevaa henkilöä vastaava lapsimäärä ylittyy varsin usein.

Varhaiskasvatuksen valtakunnalliset linjaukset (2002) ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) toimivat lähtökohtina varhaiskasvatuksen valtakunnalliselle suunnittelulle lainsäädännön lisäksi (Piironen-Malmi & Strömberg

2008, 103). Varhaiskasvatuksen valtakunnallisiin linjauksiin (2002) kuuluvat yhteiskunnan järjestämän ja kontrolloiman varhaiskasvatuksen tärkeimmät periaatteet ja kehittämiskohteet, kun taas Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) johdattavat valtakunnallisesti niin varhaiskasvatuksen sisältöä, laatua kuin kuntien varhaiskasvatussuunnitelmien luomistakin (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 8–9). Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) tulee kuitenkin muuttumaan ainakin osittain, sillä Varhaiskasvatuslain (2015/580) muutetun 9 §:n mukaan Opetushallitus toimii vastaisuudessa varhaiskasvatuksen asiantuntijavirastona. Opetushallituksen tehtävänä on laatia päivitetty versio varhaiskasvatussuunnitelman perusteista.

Varhaiskasvatuksen kunnalliseen ohjaukseen kuuluvat kunnan omat linjaukset ja strategiat, jotka ovat kunnan varhaiskasvatuksen järjestämisen tärkeimpien periaatteiden, kehittämiskohteiden ja palvelujärjestelmän lähtökohtina (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 9). Varhaiskasvatuslain (2015/580) uuden 9 a §:n mukaan kunnan tulee käyttää myös Opetushallituksen laatimaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita paikallisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisen tukena. Jokaisella kunnassa olevalla toimintayksiköllä tulee lisäksi olla oma varhaiskasvatussuunnitelmansa (Piiroinen-Malmi & Strömberg 2008, 103). Tämä koko toimintayksikön varhaiskasvatussuunnitelma toimii jokaisen toimintayksikössä olevan lapsiryhmän toimintakauden suunnittelun perustana. Lapsiryhmien omissa varhaiskasvatussuunnitelmissa on kuvailtuna, mitä ryhmässä on tarkoitus tehdä tietyinä toimintakautena. (Salminen & Tynninen 2011, 48.)

Varhaiskasvatuslain (2015/580) muutetun 7 a §:n mukaan lapselle tulee tehdä henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon järjestämiseksi. Varhaiskasvatussuunnitelmaan tulee kirjata myös lapsen tuen tarve, tukitoimenpiteet sekä niiden järjestäminen. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma tulee laatia yhteistyössä henkilökunnan ja vanhempien kesken. Varhaiskasvatuslain (2015/580) uuden 7 b §:n mukaan lapsen mielipide tulee huomioida lapsen iän ja kehityksen mukaisella tavalla, kun järjestetään lapsen varhaiskasvatusta. Lisäksi 11 §:n 1 momentti muuttuu siten, että lapsen etu on otettava huomioon, kun järjestetään päivähoitoa. Nämä uudet varhaiskasvatuslain (2015/580) mukanaan tuomat lapsen varhaiskasva-

tuksen suunnittelua, toteuttamista ja arviointia koskevat muutokset tukevat kaikin puolin lapsen turvallisuuden tunnetta ja hyvinvointia lapsen ollessa hoidossa. Etenkin lapsen edun huomioiminen on vuorohoitoa ajatellen hyvin tärkeää.

2.2 Vuorohoidon lisääntynyt tarve

Päivähoidon voidaan nähdä olevan peräisin yhteiskunnan tarpeesta, sillä päivähoiton lähtökohtana on vanhempien työssäkäynnin mahdollistaminen, minkä aikana lapselle tulee järjestää turvallinen ja hyvä hoitopaikka (Keltikangas-Järvinen 2012, 215). Yhä useammat vanhemmat joutuvat kuitenkin työskentelemään iltaisin, öisin tai viikonloppuisin nyky-yhteiskunnan työaikojen ja -suhteiden moninaisuuden vuoksi (Kröger 2005, 206). Esimerkiksi laki vähittäiskaupan sekä parturi- ja kampaamoliikkeen aukioloajoista (2009/945) lakkautettiin 1.1.2016, mikä tarkoittaa sitä, että vähittäiskauppoja sekä parturi- ja kampaamoliikkeitä koskevia rajoituksia ei enää ole. Liikkeet saavat olla vapaasti avoinna niin viikonpäivästä, liikkeen koosta kuin sijainnistakin huolimatta. (Työ- ja elinkeinoministeriö 2016.) Vanhempien yleistyneiden epäsäännöllisten työaikojen myötä lasten tarve ilta-, viikonloppu- ja yöhoidolle on kasvanut sekä isoissa että pienissä kunnissa. Herää kuitenkin kysymys, onko työelämän vaatimuksista johtuva hoitotarve aina lapsen edun mukaista? (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 52.)

Nyky-yhteiskunnassa perhe-elämän ja työn välisestä suhteesta sekä niiden liittämisestä yhteen on siis tullut entistä haastavampaa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 48). Työn ja perheen sovittaminen yhteen riippuu pitkälti vanhempien työn järjestämisen tavoista, työtehtävien ja henkilökunnan määrästä sekä työaikajärjestelyistä. Keskustelu työn ja perheen sovittamisesta yhteen ei ole aina yksinkertaista, sillä nykyajan lisääntyneet työelämän paineet, tehokkuusvaatimukset sekä työsuhteiden epävarmuus tekevät asioista monimutkaisempia. Esimerkiksi osittaisen hoitovapaan myötä vanhemmat voisivat lyhentää työaikaansa lapsen toisen kouluvuoden loppuun saakka. Osa-aikatyö ei kuitenkaan ole saanut paljon kannatusta, sillä Suomessa suositaan kokoaikatyön kultuuria, minkä lisäksi työaikojen ja -tehtävien mukauttaminen osa-aikatyön mu-

kaan voi olla haastavaa sekä työnantajalle että työntekijälle itselleen. (Lammi-Taskula & Salmi 2005, 110, 117, 123.)

Voidaankin todeta, että vanhempien epätyypilliset työajat haastavat perheen. Samalla, kun työt olisi hoidettava, tulisi taata myös turvallinen hoito lapselle. (Kröger 2005, 206.) On esitetty kritiikkiä, että ympärivuorokautiset päiväkodit tukevat pääasiassa vanhempien mahdollisuutta tehdä vuorotyötä. Ympärivuorokautinen päiväkotiki ei hyödytä lasta, eikä se perustu lapsen tarpeisiin. On ehdotettu, että ympärivuorokautinen päiväkotiki voitaisiin siirtää osaksi kunnan lastensuojelun avohuollon tukitoimia, minkä lisäksi työaikalainsäädäntöä tulisi muokata siten, että päivähoitoikäisten lasten vanhemmat olisivat oikeutettuja säännölliseen päivätyöhön. (Kalland 2011, 170–171.) Ympärivuorokautisen päivähoiton seurauksia lapsen hyvinvoinnille on siis alettu pohtia (Kröger 2005, 206).

2.3 Lapsen arki vuorohoidossa

Kuten kaikissa päiväkodeissa, erilaiset lait, asetukset, säädökset ja asiakirjat, määrittävät myös vuorohoitoa tarjoavan päiväkodin toimintaa. Lisäksi arjen toiminnot ja päiväjärjestys noudattavat pitkälti tavallista päiväkotipedagogiikkaa. Vuorohoito poikkeaa kuitenkin tavallisesta päivähoitoa tarjoavasta päiväkodista erityisesti sosiaalisten suhteiden alituista muutosta ajatellen. Lapset ja aikuiset tulevat ja menevät vaihtelevilla aikatauluilla ja arkeen kuuluu lukuisia muutoksia. On tavallista, että lapset ja aikuiset kohtaavat huomattavasti enemmän eri ihmisiä kuin päivähoitoyksiköissä. Myös ryhmädynamiikasta tulee usein monimuotoista sekä lasten vertais- että lasten ja aikuisten välisissä suhteissa, sillä lapselle tärkeät aikuiset ja ystävät eivät aina ole samanaikaisesti läsnä. (Siippainen 2012, 118.)

On tärkeää, että vuorohoitopaikka luo lapselle kodinomaisen ja turvallisen ympäristön etenkin iltaisin, öisin ja viikonloppuisin, sillä lapsia ei ole yhtä paljon paikalla kuin tavallisesti (Väisänen 2006, 69–70). Vuorohoidon ääriaikoina, eli aikaisina aamuina ja myöhäisinä iltoina toiminta pyritäänkin suunnittelemaan

siten, että se olisi kodinomaista ja rentoa. Muun muassa television katselu ja perushoidolliset asiat, kuten hiusten harjaaminen ja hampaiden pesu, ovat keskeisiä äärivuoroihin kuuluvia toimintoja. Äärivuoroissa on myös mahdollista käyttää monipuolisemmin tiloja ja lasten vapaavalintaiselle toiminnalle on enemmän mahdollisuuksia. (Siippainen 2012, 118–120.) Ääriaikoina ja viikonloppuisin lapset saavat tilaisuuden olla ja touhuta kuin kotona, minkä lisäksi aikuisilta voi saada tavallista enemmän huomiota (Väisänen 2006, 70).

Aikuisten ja lasten suhdelukujen poikkeavuudet ovat vuorohoidossa arkipäivää. Vuorohoidon arkea voikin kuvailla joustavaksi, sillä lapsia ja aikuisia on epätasaisesti läsnä päivän eri aikoina. Suhdelukujen vaihtelevuuden positiivisena puolena on se, että silloin, kun lapsia on vain vähän paikalla, lapset saavat yksilöllisempää hoitoa ja heidän henkilökohtaisia toiveitaan on mahdollista huomioida paremmin. (Siippainen 2012, 120.)

Vuorohoidossa olevan lapsen hoidossa olon aika voi vaihdella muutamasta tunnista jopa yli viikon mittaiseen yhtenäiseen hoitojaksoon (Väisänen 2006, 69). Lapsen hoitoaikojen epäsäännöllisyys voi johtaa ikävimmässä tapauksessa siihen, että lapsi joutuu kokemaan vierauden, turvattomuuden ja ikävän tuntemuksia (Siippainen 2012, 118). Vuorohoidossa olevan lapsen hoidon, kasvun ja kehityksen takaamiseksi tuleekin tarkkailla etenkin lapsen sosiaalista kasvuympäristöä, viihtyvyyttä, lapsen vireystilaa ja turvallisuuden tunnetta sekä korostaa vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä sekä tiedonkulkua työntekijöiden välillä (Väisänen 2006, 69).

2.4 Kasvatuskumppanuuden merkitys varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatuksen yhtenä tavoitteena on työskennellä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa yhteistyössä siten, että se tukee lapsen kehitystä ja hyvinvointia parhaalla mahdollisella tavalla (Varhaiskasvatuslaki 2015/580). Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan varhaiskasvattajien ja vanhempien välistä yhteistyösuhdetta, joka käynnistyy, kun vanhemmat ovat ensi kertaa yhteydessä päiväkotiin ja loppuu, kun lapsi siirtyy päiväkodista pois

(Salminen & Tynninen 2011, 35). Kasvatuskumppanuus merkitsee vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteistä sitoutuneisuutta lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen hyväksi (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014). Kasvatuskumppanuus nähdään vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön välisenä tasa-arvoisena vuorovaikutuksena, jonka myötä vanhempien ja henkilökunnan yhtä arvokkaat, mutta toisistaan poikkeavat tiedot lapsesta kytkeytyvät yhteen siten, että ne tukevat lapsen hyvinvointia parhaalla mahdollisella tavalla (Kaskela & Kekkonen 2006, 17). Varhaiskasvatushenkilöstö on pääasiallisessa vastuussa kasvatuskumppanuuden toteutumisesta (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2014).

Kasvatuskumppanuus perustuu vanhempien ja kasvattajien yhteiseen haluun toimia kumppaneina (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118). Kasvatuskumppanuutta johdattavia tärkeimpiä periaatteita ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja dialogi (Kaskela & Kekkonen 2006, 32, 34, 36, 38). Kasvatuskumppanuus ei toteudu ilman vanhempien ja varhaiskasvatushenkilöstön yhteistä sitoutumista, jatkuvuutta ja vastavuoroisuutta. Kasvatuskumppanuuden onnistuminen vaatii myös toisistaan poikkeavien näkemysten ja elämäntapojen hyväksymistä. (Piironen-Malmi & Strömberg 2008, 62.) Vanhemmilla ja kasvattajilla tulee olla samanlainen ajatus lapsen kasvatuksesta ja kasvatuksen tavoitteista, jotta kasvatuskumppanuus voi toteutua (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118).

Kasvatuskumppanuus perustuu lapsen tarpeisiin, minkä lisäksi lapsen edun ja oikeuksien mukaisesti toimiminen johdattavat sitä (Kaskela & Kekkonen 2006, 14). On lapsen edun mukaista, että hän saa kasvaa ja oppia niin, että vanhemmat tiedostavat kasvatustehtävänsä, minkä lisäksi päiväkodin ammattikasvattajat tukevat vanhempien kasvatusta (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 118). Kun varhaiskasvatus nähdään vanhempien ja kasvattajien keskinäisenä kasvatustehtävänä, vanhemmat ja varhaiskasvattajat yhdistävät tietojaan, taitojaan ja osaamistaan lapsen edun mukaisesti (Kaskela & Kekkonen 2006, 20–21).

Kasvatuskumppanuus kaventaa lapsen kodin ja hoitopaikan välimatkaa. Kasvatuskumppanuuden myötä lapsen kaksi erilaista kasvuympäristöä luovat ikään kuin kokonaisuuden, jossa lapsen psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia on tarkoituksenmukaista tukea. Lapsen on helpompaa liikkua kodin ja hoitopaikan välillä, kun vanhemmat ja kasvattajat käyvät kasvatuskumppanuudelle ominaista vuoropuhelua säännöllisin väliajoin. (Kaskela & Kekkonen 2006, 20, 24.) Säännöllinen vuoropuhelu lujittaa myös kasvattajien ja vanhempien välistä luotamusta, tuo kasvattajille ymmärrystä lapsen ja perheen tilanteesta sekä antaa vanhemmille sellaisen kuvan, että kasvattajat välittävät ja ovat kiinnostuneita perheen asioista (Essa 2007, 72). Vanhempien ja työntekijöiden molemminpuolinen halu säännölliselle vuoropuhelulle onkin tärkeää kasvatuskumppanuuden toteutumisen kannalta (Poikonen & Lehtipää 2009, 81).

Vaikka kuvatuista kumppanuudesta kohti pyritään, on kuitenkin tosiasia, että varhaiskasvatuksen ammattilaisilla tuntuu olevan valta-asema suhteessa vanhempiin (Salminen & Tynninen 2011, 35). Tämä johtuu siitä, että kasvatuskumppanuudessa varhaiskasvatuksen ammattilaisen asiantuntijuutta ei poisteta. Siten varhaiskasvattajan tavoilla välittää omaa osaamistaan, tietojaan ja taitojaan vanhempien ja lapsen hyödynnettäväksi onkin suuri merkitys sille, muotoutuuko kasvatuskumppanuudesta asiantuntijälähtöistä vai enemmän perhelähtöistä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 19.) Työyhteisössä tulisikin miettiä tietyin väliajoin, ovatko vanhemmat aktiivisia osapuolia kasvatuskumppanuudessa, ja miten kasvatuskumppanuutta voitaisiin vahvistaa entisestään yhdessä vanhempien kanssa (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 119).

3 LAPSEN TURVALLISUUDEN TUNNE KIINTYMYSSUHDETEORIAN NÄKÖKULMASTA

Turvallisuuden tunteen voidaan nähdä olevan lapsen tärkeimpiä perustarpeita (Kanninen & Sigfrids 2012, 21). Lapsen turvallisuuden tunteella tarkoitetaan lapsen kokemaa tunnetta, johon kuuluu positiivinen mielikuva sekä nykytilanteesta että tulevaisuudesta. Turvallisuuden tunteen myötä lapsi voi rauhoittua tilanteeseen ja kohdistaa huomion haluttuun toimintaan, minkä lisäksi lapsi voi olla varma siitä, että hän suoriutuu tulevista hetkistä ja tilanteista. (Hurme & Kylvönen 2014, 24, 29.) Lapsen turvallisuuden tunteen rakentumiseen on mahdollista vaikuttaa merkittävimmin sinä aikana, kun lapsi on puolen vuoden ja viiden vuoden ikäinen. Tämä johtuu siitä, että lapsen kiintymyskäyttäytyminen herää helpoiten, minkä lisäksi lapsi muodostaa hänen sisäiset olettamuksensa kiintymyksen kohteesta tällä ikävälillä. (Rusanen 2011, 35.)

Lapsen turvallisuuden tunteen merkittävimpana ehtona on, että aikuinen on fyysisesti paikalla. Aikuinen antaa itsensä lapselle käytettäväksi ja lapsi voi mennä hoivaajan luo. Aikuiselta edellytetään lisäksi responsiivisuutta, eli aitoa tahtoa ja kykyä toimia tarkoituksenmukaisesti lapsen tarpeiden mukaan. Lapsi kokee saavansa tarpeensa tyydytetyksi, kun aikuinen sallii lapsen läheisyyden ja turvallisuuden tarpeen. (Rusanen 2011, 93.) On hyvin tärkeää, että lapsi voi luottaa siihen, että hänen kaikki tarpeensa tulevat tyydytetyksi (Kanninen & Sigfrids 2012, 21).

Aikuisen sensitiivisyydellä tarkoitetaan osittain samankaltaista toimintaa kuin responsiivisuudellakin. Erona näillä käsitteillä on, että sensitiivinen aikuinen viettää lapsen kanssa aikaa myös silloin, kun lapsella on kaikin puolin hyvä olla. Sensitiivinen aikuinen ei kuitenkaan tyrkytä itseään lapselle, vaan antaa lapsen olla rauhassa, jos tilanne sitä vaatii. Sensitiivisen aikuisen myötä lapsi voi tuntea, että hänen tarpeensa tulevat tyydytetyksi, minkä lisäksi lapsi käsittää, millaista ihmisten välistä vuorovaikutusta tulisi tavoitella. Voidaankin sanoa, että aikuisen sensitiivisyys on tärkeä tekijä lapsen turvallisuuden tunnetta ajatellen. (Rusanen 2011, 35, 98, 271.)

3.1 Bowlbyn kiintymyssuhdeteoria

Isobritannialainen lastenpsykiatri John Bowlby (1907–1990) piti ensiarvoisen tärkeänä sitä, että lapsi tarvitsee hänelle tärkeiden aikuisten jatkuvuutta ja aitoa läsnäoloa jokapäiväisessä elämässään, jotta lapsi voi kehittyä hyvin. Bowlby kehittikin kiintymyssuhdeteorian, teorian kiintymyssuhteista sekä niistä tekijöistä, jotka vaikuttavat kiintymyssuhteiden muodostumiseen. (Rusanen 2011, 27.) Kiintymyssuhdeteorian kehittämisen tarkoituksena oli tuoda esiin, miten suuri merkitys hoivaajan ja lapsen välisellä suhteella on lapsen kehitykselle sekä emotionaaliseen hyvinvointiin (Pearce 2009, 29). Kiintymyssuhdeteorian kautta haetaan lisäksi vastauksia kysymyksiin, miksi valikoivia kiintymyssuhteita ylipäättään luodaan, miksi kiintymyssuhteiden rikkoutuminen tai jo uhka niiden rikkoutumisesta saa aikaan huolta, sekä missä tilanteissa ja millä tavalla tarve kiintymyssuhteista saatavalle turvalle näyttäytyy (Salminen & Tynninen 2011, 23).

Kiintymyssuhdeteoria tarkastelee sitä, kuinka lapsi ilmoittaa hädästään ja kuinka aikuisen vastuulla oleva hoivakäyttäytyminen vaikuttaa siihen, minkälainen kiintymysmalli lapselle muotoutuu hänen varhaisten kokemustensa kautta. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi kiintyy sellaisiin aikuisiin, jotka hoitavat lasta siten, että hoivassa toteutuu tietyntylaiset kriteerit. Kiintymys liittyy tunnesiteeseen, joka kehittyy lapsen ja sen aikuisen välille, jonka lapsi kokee turvallisimpana. Kun lapsessa herää jonkin vuoksi hädän, uhkan tai pelon tuntemuksia, lapsi hakee turvaa aikuisesta, johon hän luottaa eniten. (Rusanen 2011, 14, 27.)

Kiintymyssuhdeteoriassa painottuu näkemys siitä, että lapsen sisäiset oletukset hoivasta ja hoivaajasta antavat perustan lapsen käsityksille niin omasta itsestään kuin toisista aikuisistakin (Rusanen 2011, 73). Etenkin lapsen ensimmäinen kiintymyssuhde on tärkeässä asemassa lapsen niin sosiaalista, kielellistä kuin emotionaalistakin kehitystä ajatellen. Lapsen tuleva kehitys määräytyy pitkälti lapsen ja ensisijaisen hoitajan välille kehittyneen tunnepitoisen sidoksen mukaan. (Keltikangas-Järvinen 2009, 183–184.)

3.2 Kiintymyssuhteet perusturvallisuuden lähtökohtana

Lapsen elämän merkittävimmän suhteen nähdään olevan kiintymyssuhde (Keltikangas-Järvinen 2009, 195). Lapsi rakentaa kiintymyssuhteen ihmiseen, jota hän tarvitsee ja josta hän on riippuvainen (Pearce 2009, 13). Kiintymyssuhteella tarkoitetaan pitkäkestoista, tunnepitoisesti merkittävää sidosta tärkeään ihmiseen. Kiintymyssuhde suuntautuu aina tarkasti valittuun henkilöön tai henkilöihin. Lapsen minuuden sekä emotionaalisen, sosiaalisen ja älyllisen kehityksen voidaan nähdä olevan sidoksissa tähän tunnepitoisesti merkittävään suhteeseen. Tästä johtuen lapsen merkittävimmän kehitystehtävän voidaan nähdä olevan tunnepitoisen kiintymyssuhteen rakentaminen lapselle merkityksellisten aikuisten kanssa. (Keltikangas-Järvinen 2012, 26, 29.)

Lapsi pystyy rakentamaan kiintymyssuhteen useampaan kuin yhteen ihmiseen (Dever & Falconer 2008, 101). Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen hyvä kehitys pohjautuukin tähän. Näistä kiintymyssuhteista yhden tulee kuitenkin olla toisia merkittävämpi. Ensisijaisella kiintymyskohteella tarkoitetaan lapselle merkittävintä henkilöä, johon lapsi on muodostanut ensimmäisten ikävuosiensa aikana tunnepitoisen suhteen. Ensisijainen kiintymyskohde on useimmiten äiti. Toissijaisella tai toissijaisilla kiintymyskohteilla taas tarkoitetaan henkilöitä, jotka huolehtivat lapsesta yhdessä ensisijaisen kiintymyskohteen kanssa. Toissijaisia kiintymyskohteita voivat olla muun muassa päiväkodin henkilökunta ja lapsen perheen lähiomaiset. Lapsi käyttäytyy näitä ensi- ja toissijaisia kiintymyskohteita kohtaan erilaisilla tavoilla, etenkin sellaisissa tilanteissa, jotka saavat aikaan kiintymyskäyttäytymistä. Lapsi esimerkiksi ilmaisee todellisen luontonsa voimakkaimmin ensisijaiselle kiintymyskohteelle, minkä lisäksi lapsi valitsee kahdesta aikuisesta aina sen, jota hän pitää turvallisimpana ja luotettavimpana. Lapsi ikään kuin asettaa kiintymyssuhteet järjestykseen niiden tärkeyden ja luotettavuuden mukaan. (Rusanen 2011, 30, 57, 198, 200–201.)

Lapsi ei selviä ilman ensisijaista kiintymystä yhtä hyvin. Lapsen tulee voida kokea etenkin hädän yllättäessä, että on olemassa yksi, kaikkein turvallisin henkilö, johon lapsi voi turvautua. Lapsi ei myöskään onnistu muiden kiintymyssuh-

teiden luomisessa yhtä hyvin, ellei hänellä ole ensisijaista kiintymystä. Voidaan-kin sanoa, että lapsen ensisijaisen kiintymyksen laatu vaikuttaa hyvin merkittävästi lapsen asennoitumiseen ja toimintaan kodin ulkopuolella tapahtuvissa sosiaalisissa tilanteissa ja suhteissa. (Rusanen 2011, 198, 203.)

3.3 Kiintymysmallit

Kiintymyssuhdeteorian yksi olennaisimmista näkemyksistä on, että varhaisen lapsuuden kiintymyssuhteet muotoutuvat joko turvallisiksi tai turvattomiksi (Rusanen 2011, 57). Jäsentymättömästä kiintymyssuhdemallista puhutaan silloin, kun lapsi ei ole muodostanut turvallista, eikä turvatonta kiintymysmallia. Tämä on seurausta siitä, että lapsi kokee hänelle turvallisimman aikuisen toisinaan vaarallisena. (Salminen & Tynninen 2011, 29.) Joka tapauksessa lapsen kokemana turvallisuuden tunne on suoraan yhteydessä kiintymyssuhteen laatuun (Pearce 2009, 16). Kiintymyssuhteen turvallisuus on sidoksissa siihen, kuinka tarkoituksenmukaista lapselle annettu hoiva on ollut lapsen tarpeita ajatellen (Keltikangas-Järvinen 2009, 184). Lapsi tarvitsee myös fyysisesti ja psyykkisesti turvallisen sekä ennakoitavissa olevan ympäristön, jotta hän voi luoda turvallisen kiintymyssuhteen toiseen ihmiseen (Dever & Falconer 2008, 101).

Kiintymyssuhde ja siihen liittyvä kiintymysmalli rakentuu hiljalleen lapsen kehityksen ja lapsen elämään kuuluvien merkittävien ihmisten kanssa käytävän vuorovaikutuksen myötä. Kiintymysmallilla tarkoitetaan sekä lapsen sisäisiä oletuksia hoitajista ja hoivan tasosta että lapsen toimintaa etenkin pelkoa aiheuttavissa tilanteissa. Kiintymyksen kehittymiseen vaikuttavat erityisesti aikuisen tuntemus lapsesta sekä aikuisen kyky vastata lapsen hätään ja viesteihin. Kun kiintymyssuhteesta muotoutuu turvallinen, aikuinen on suorittanut velvollisuutensa onnistuneesti, mutta jos suhteesta rakentuu turvaton, aikuinen on laiminlyönyt velvollisuuksiaan ainakin jollakin tasolla. (Rusanen 2011, 57–58.)

Myös lapsen synnynnäisen temperamentin voidaan sanoa vaikuttavan kiintymyssuhteen muotoutumiseen, sillä lasten turvallisuuden tunteen tarpeet eroavat toisistaan jo aivan alusta alkaen. Kiintymyssuhdemalleissa on lisäksi havaittu

sellaista vaihtelevuutta, joka ei ole selitettävissä ensisijaisen kiintymyskohteen antamalla tarkoituksenmukaisella hoivalla tai sensitiivisyydellä. Etenkin lapsen voimakas kielteinen emotionaalisuus voi olla esteenä hyvän kiintymyssuhteen kehittymiselle. (Keltikangas-Järvinen 2009, 194.)

Varhaislapsuuden aikana kehittyneet kiintymysmallit ovat varsin muuttumattomia. Kiintymysmallien muuttumattomuuteen vaikuttaa keskeisesti mielensisäiset olettamukset, jotka ovat kehittyneet lapsuuden aikaisten, kerta toisensa jälkeen uusiutuvien kokemusten myötä, minkä vuoksi pienimuotoisilla kiintymyssuhteita koskevilla poikkeuksilla ei ole vaikutusta niihin. Jos muutos on kuitenkin tuntuva, kiintymysmalli voi jollain tasolla muuttua. Kiintymysmallit voivat myös kulkeutua sukupolvelta toiselle. Kiintymysmalli ei periydy geneettisesti, mutta kiintymyssuhteessa kehittynyt turvallisuuden tunne voi kulkeutua sukupolvelta toiselle vuorovaikutussuhteiden kautta. (Rusanen 2011, 58–59, 286–287.)

3.4 Kiintymyskäyttäytyminen ja eroahdistus

Kiintymyssuhdeteoriassa on keskeistä kiintymyskäyttäytyminen, jota osoitetaan tiettyjä henkilöitä, kiintymyksen kohteita kohtaan (Salminen & Tynninen 2011, 23). Kiintymyksen kohteen ei tarvitse olla biologinen äiti tai tiettyä sukupuolta. Asiat, joita lapsi vaatii kiintymyksen kohteeltaan ovat pysyvyys, saatavilla olo sekä taito pitää huolta lapsen tarpeista. (Keltikangas-Järvinen 2012, 38.) Kiintymyksen kohteen tulee tarjota fyysistä ja emotionaalista hoivaa, minkä lisäksi kiintymyksen kohteella tulee olla emotionaalinen merkitys lapsen elämässä (Pearce 2009, 13). Lapsen kiintymyksen kohde on ikään kuin turvasatama, josta lapsen on mahdollista lähteä tutkimaan ympäristöä ja jonne lapsi voi palata, kun hän tuntee olonsa turvattomaksi (Keltikangas-Järvinen 2012, 30). Kiintymyksen kohde tarjoaa lapselle vahvaa ja kokonaisvaltaista turvallisuuden tunnetta (Pearce 2009, 19).

Jos lapsen turvallisuuden tunne uhkaa kadota, lapsen on haettava turvaa, ja jotta lapsi voisi palauttaa turvallisuuden tunteensa, hänen on saatava tarpeidensa mukaista lohtua (Silvén & Kouvo 2010, 74). Kiintymyskäyttäytyminen

tarkoittaa lapsen tavoitteellista ja vaativaa käyttäytymistä sen suhteen, että vanhempi olisi lapsen lähettyvillä etenkin silloin, kun lapsi kohtaa uuden ja vieraalta tuntuvan tilanteen. Jos vanhempi uhkaa jättää lapsen vastaavanlaisessa tilanteessa, lapsi tekee kaikkensa, että vanhempi pysyisi hänen luonaan. Muun muassa merkkikäyttäytyminen ja lähestymiskäyttäytyminen ovat kiintymyskäyttäytymisen ilmentymiä. Merkkikäyttäytymisellä, kuten itkulla, elehtimällä tai komentamisella, lapsi tavoittelee vanhemman fyysistä läheisyyttä eli sitä, että vanhempi tulisi lapsen luo. Lähestymiskäyttäytymiselle taas on ominaista, että lapsi takertuu tai seuraa vanhempansa eli lapsi pyrkii itse vanhemman lähelle. (Rusanen 2011, 27, 32.)

Eroahdistuksella taas tarkoitetaan lapsen kokemia tuntemuksia ja toimintaa tilanteissa, joissa lapsi erotetaan hänelle merkityksellisistä aikuisista. Merkityksellisistä aikuisista eroon joutuminen on suurimmalle osalle lapsista hankalaa, mikä näkyy myös lapsen toiminnassa. Lapsi osoittaa eroahdistustaan muun muassa itkemällä, protestoimalla, takertumalla, vetäytymällä tai juoksemalla rauhattomasti paikasta toiseen. Lapsen eroahdistuksen aikainen käyttäytyminen voidaan nähdä kiintymyssuhdeteorian valossa lapsen pyrkimyksenä taata itselleen riittävä turvallisuuden tunne. (Rusanen 2011, 59.)

4 LAPSEN TURVALLISUUDEN TUNTEEN TUKEMINEN VUOROHOIDOSSA

Kun tarkastellaan päivähoiton turvallisuutta, turvallisuuden käsitettä tulee avata tarkemmin ja turvallisuuden käsitteeseen liittyvät kaksi erilaista näkökulmaa on erotettava toisistaan. Käsite turvallisuus koskee objektiivista, ulkopuolisista tekijöistä johtuvaa turvallisuutta, kun taas käsite turvallisuuden tunne painottaa subjektiivista, yksilön henkilökohtaisesti kokemaa turvallisuutta. Päivähoiton objektiivisiin turvallisuustekijöihin vaikutetaan esimerkiksi lainsäädännön kautta, ja kun keskitytään turvallisuuden subjektiivisuuteen, korostetaan aikuisten ja lasten kokemaa turvallisuuden tunnetta. Aikuiset voivat tuntea olonsa turvalliseksi, kun päivähoiton objektiiviset turvallisuuteen vaikuttavat tekijät ovat kohdallaan. Sen sijaan lasten turvallisuuden tunne voi heiketä näistä objektiivisista turvallisuustekijöistä huolimatta, sillä niillä on lasten turvallisuuden tunteelle toissijainen merkitys. (Rusanen 2011, 193–194.)

Turvallisuus voidaan nähdä hyvän kasvu- ja oppimisympäristön lähtökohtana. Kasvattajan tulee pyrkiä luomaan sellainen kasvu- ja oppimisympäristö, jossa lapsen on mahdollista kohdistaa voimavaroja hänelle tarkoitettuun toimintaan. Lapsen tulee tuntea olonsa turvalliseksi, jotta hän voi toimia parhaalla mahdollisella tavalla. Muutoinkin positiivinen ja onnistunut kasvatustoiminta edellyttää riittävää turvallisuuden tunnetta sekä lasten että kasvattajien kokemana. Lapsilla ja kasvattajilla on hyvä olla, kun he kokevat ympäristönsä turvalliseksi. (Hurme & Kyllönen 2014, 15, 23–24.)

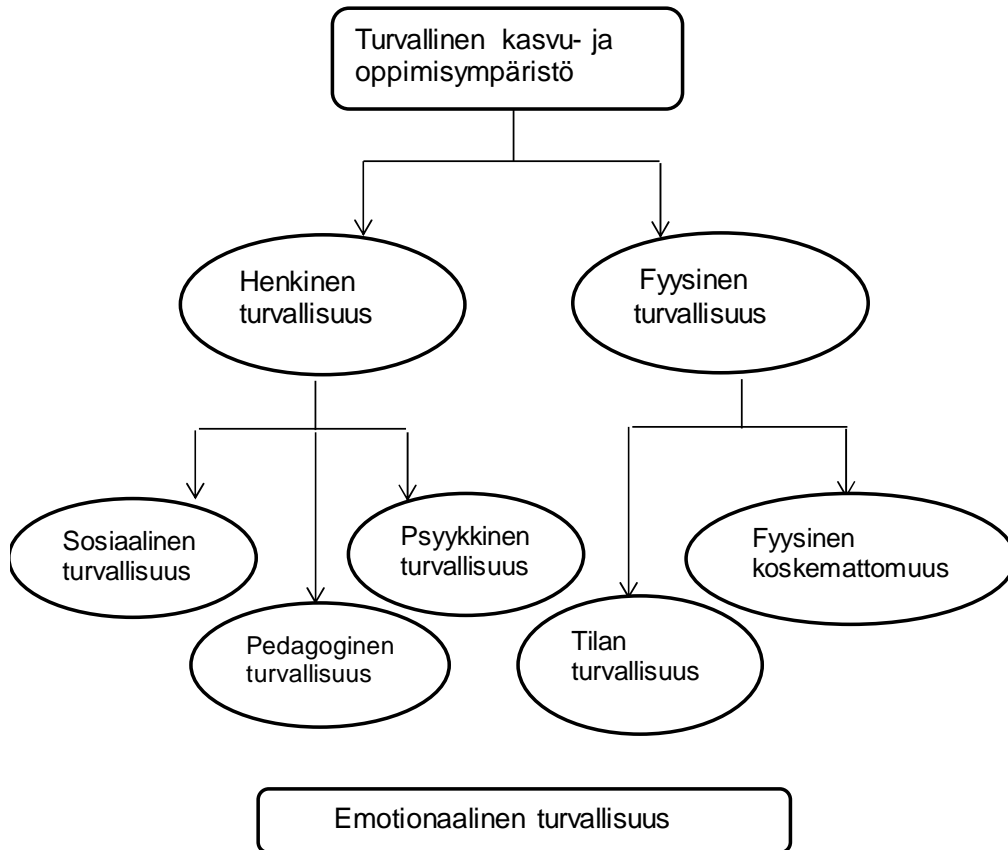
Kasvattaja on vastuussa oman lapsiryhmänsä fyysisen ja henkisen turvallisuuden huolehtimisesta. Kun kasvattaja tavoittelee fyysisen ja henkisen turvallisuuden luomista, kasvattajan tulee tietää, mistä eri sektoreista ne koostuvat. Fyysiseen turvallisuuteen kuuluvat rakennuksen tilaratkaisut, lähiympäristö, oikeus koskemattomuuteen sekä kaikkien nähtävillä olevat yhteiset säännöt ja ohjeistukset. Henkinen turvallisuus pitää sisällään niin sosiaalisen, psyykkisen kuin pedagogisenkin turvallisuuden. Sosiaalisella turvallisuudella tarkoitetaan sitä, että lapsi saa kehittyä turvallisesti omana itsenään siinä yhteisössä, johon hän kuuluu. Erityisen tärkeinä sosiaalisen turvallisuuden kannalta nähdään vertais-

ryhmään kuulumisen sekä kokemus osallisuudesta ja oikeudenmukaisuudesta. (Hurme & Kyllönen 2014, 15, 28–30, 35.) Sosiaaliseen toimintaympäristöön liittyy keskeisesti ryhmän keskinäinen toiminta ja ryhmän yksilöiden keskinäiset suhteet (Koivunen 2009, 183).

Psyykkinen turvallisuus käsittää esimerkiksi ilmapiirin, vuorovaikutuksen, sekä toimintoja ja käyttäytymistä koskevat seikat, eli fyysisen ympäristön psyykkisen näkökulman. Aikuisen johdonmukainen toiminta, rutiinit sekä ennakkoinnin mahdollistavat ohjeet toimia kuuluvat olennaisesti psyykkiseen turvallisuuteen. (Hurme & Kyllönen 2014, 29.) Aikuinen on siis merkittävässä asemassa, kun lapselle luodaan hyvää psyykkistä toimintaympäristöä. Lapsella on oikeus tuntea olonsa turvalliseksi ja aikuisen tärkeä tehtävä on luoda turvaa lapselle. Tämän vuoksi aikuisen tulee varmistaa, että ympäristössä ei ole asioita, jotka luovat lapselle pelon tunteen. (Koivunen 2009, 85, 183.)

Pedagogisella turvallisuudella tarkoitetaan oppimiseen tai oppimistilanteisiin vaikuttavia tekijöitä, jotka rakentavat perustan oppimistilanteille. Esimerkiksi ikätasoiset tehtävät, selkeät ohjeet, opettaminen, tarkoituksenmukainen palaute ja mahdollisuus oppia ilon kautta ovat keskeisiä pedagogiseen turvallisuuteen kuuluvia tekijöitä. (Hurme & Kyllönen 2014, 29.) Lisäksi se, miten kasvatuksesta ajatellaan päiväkodissa, sanelee toiminnan suunnittelun ja toteutuksen, mikä vaikuttaa myös pedagogiseen ympäristöön (Koivunen 2009, 183).

Yksilön kokema turvallisuuden tunne kehittyy näiden kaikkien turvallisuuteen kuuluvien sektorien yhteisvaikutuksesta. Turvallisuuden eri sektorit ovat sidoksissa toisiinsa ja kasvattajan tärkeä tehtävä on tehdä havaintoja niistä. Kun sekä fyysinen, psyykkinen, sosiaalinen että pedagoginen turvallisuus ovat havaittavissa kasvu- ja oppimisympäristössä, lasten hyvää kasvua ja kehitystä on otollista tukea. Lisäksi kun kasvu- ja oppimisympäristön turvallisuus on kunnossa, on mahdollista paneutua itse perustehtävään, sillä tällöin tiedetään, että jokaisen yksilön perusturvallisuus pysyy jokaisessa tilanteessa. (Hurme & Kyllönen 2014, 29–31.)



KUVIO 1. Turvallinen kasvu- ja oppimisympäristö (Hurme & Kyllönen 2014, 28).

4.1 Kiintymyssuhdeteorian huomioiminen kodin ulkopuolisessa hoidossa

Lapsen turvallisuuden tunne voi horjua etenkin silloin, kun hän aloittaa hoidon (Silvén & Kouvo 2010, 85). Lapsen on mahdollista sietää vanhemman poissaoloja ja hyväksyä vieraat hoitajat aiempaa paremmin, kun lapsi on täyttänyt kolme vuotta. Kolmen vuoden ikäisenä lapsi alkaa ymmärtää, että vanhempi tulee takaisin. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsen turvallisuuden tunne heikenee kuitenkin jo siitä, että lapsi erotetaan tai hänet uhataan erottaa hänelle merkittävistä henkilöistä. Turvallisuuden tunteen järkkäminen on sitä tuntevampaa, mitä pienempi lapsi on, mitä heikompaa lapsen saama korvaava hoiva on, sekä mitä turvattomammat lapsen suhteet ovat vanhempiin. Lapsi voi kokea kaiken hoivan kelvottomaksi jo siitä syystä, että niin ympäristö, ihmiset kuin hoi-

vakin poikkeavat siitä, mihin lapsi on kotona tottunut. Tämän vuoksi olisikin tärkeää, että hoidossa tapahtuva korvaava hoiva muistuttaisi kodin hoivaa. (Rusanen 2011, 28, 194, 251.)

Hoitopaikassa lapsen hoidosta saattaa vastata työntekijä, joka ei ehkä ole sidoksissa lapseen emotionaalisesti. Voi myös olla, että lapsen hoito on jaettu usean työntekijän kesken, eikä kenelläkään heistä ole varsinaista vastuuta lapsesta. Lisäksi hoidossa on useita muita lapsia, joiden kanssa lapsi viettää aikaa ainoastaan hoidossa ollessaan. (Kalland 2011, 154–155.) Kiintymyssuhdeteorian mukaan olisi ensiarvoisen tärkeää, että hoiva toteutettaisiin hoitopaikassa siten, että lapset olisivat jaoteltu pienempiin ryhmiin ja että yksi aikuinen olisi pääasiallisessa vastuussa oman ryhmänsä lasten tarpeista (Rusanen 2011, 208).

Hoitopaikassa tulisi kannatella lapsen pyrkimyksiä päättää yksi ryhmässä olevista aikuisista, jonka lapsi kokisi merkittävimpänä ja luotettavimpana ja johon lapsi voisi turvautua aina, kun lapsesta tuntuisi siltä. Suomalaisen päivähoiton hoitojärjestelyillä ei kuitenkaan juuri kannatella lapsen mahdollisuutta valita hoitopaikan aikuisista kaikkein tärkeintä aikuista, vaikka lapselle olisi tärkeää, että hän saisi kiintyä oman valintansa mukaan. Tämä johtuu suureksi osaksi siitä, että hoitopaikoissa ei ole riittävästi edellytyksiä huomioida lapsen turvallisuuden tunteen vaihteluja tai kunnioittaa lapsen omaa tahtoa olla haluamansa hoitajan kanssa. Koska resurssit eivät ole riittävät, on tavallista, että lapsi joutuu rajoittamaan tarpeitaan. (Rusanen 2011, 29, 115–116, 204–205.)

Kiintymyssuhdeteorian mukaan olisi hyvä, että lapsi voisi tuoda erotilanteissa hänelle tunnepohjaisesti tärkeitä tavaroita kotoa. Näitä tavaroita kutsutaan muun muassa rakkausesineiksi tai siirtymä- ja turvaobjekteiksi, sillä ne vaikuttavat lapsen turvallisuuden tunteeseen myönteisesti. Kun lapsi tuo turvatavaroita kotoa ja hän saa kuljettaa niitä mukanaan läpi päivän, ne lohduttavat lasta ja ne voivat vahvistaa lapsen turvallisuuden tunnetta hyvinkin ansiokkaasti. (Rusanen 2011, 95.) Kiintymyksen kohteesta muistuttavia esineitä tai keinoja tarvitaan sitä enemmän, mitä kauemmin lapsi on erossa vanhemmistaan. Esimerkiksi lapsen omat pehmolelut, valokuvat vanhemmista sekä hoitajien varmistukset vanhem-

pien paluusta ovat merkittäviä keinoja vahvistaa lapsen mielikuvaa vanhemmistaan. (Keltikangas-Järvinen 2012, 34.) Lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttaa myös lapsen tietämys siitä, että hoitopaikan aikuinen voi olla yhteydessä vanhempaan tarvittaessa (Kanninen & Sigfrids 2012, 115).

Lapsen tarve turvallisiin ja vaihtumattomiin ihmissuhteisiin saa kiintymyssuhde-teoriassa suuren arvon. Tästä johtuen varhaiskasvatuksen kehittämisen tärkein periaate tulisi olla lapsen tarve turvalliseen ja huolehtivaan omaan hoitajaan vanhempien poissaolon ajaksi. (Kalland 2011, 158.) Kodin ulkopuolella järjestettävässä varhaiskasvatuksessa tulisi painottaa myös lasten kiintymystä suhteessa vanhempiin, erosta aiheutuvia ongelmia sekä ensisijaisten kiintymyssuhteiden kannattelua kodin hoivaa ajatellen. Varhaiskasvatuksen pedagogiikkaa tulisi miettiä enemmän kiintymyssuhteita ajatellen, minkä lisäksi tulisi pohtia, kuinka lasten omia toiveita kunnioittavaa kiintymystä olisi mahdollista tukea paremmin. Kuitenkin, jotta varhaiskasvatusta voitaisiin järjestää näiden periaatteiden mukaisesti, ryhmäkoot tulisi supistaa huomattavasti pienemmiksi, minkä lisäksi ryhmän aikuisten ja lasten vaihtuvuuden minimointiin tulisi pyrkiä. (Rusanen 2011, 192, 320.)

4.2 Vuorovaikutus päiväkodin arjessa

Laadukkaan varhaiskasvatuksen kannalta erityisesti lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus on tärkeässä asemassa (Essa 2007, 18). Kasvattajien ja lasten välinen vuorovaikutus on nähtävissä päiväkodin kaikissa toiminnoissa. Etenkin ajattelutavat lapsesta ja lapsuudesta vaikuttavat siihen, minkälaista vuorovaikutusta kasvattajat tavoittelevat lasten kanssa. (Kalliala 2008, 11–12.) Kasvattajien tulisi miettiä säännöllisesti, mitä he tavoittelevat vuorovaikutuksellaan lasten kanssa. Mistä vuorovaikutus ylipäättään muodostuu ja millainen merkitys kasvattajien omalla toiminnalla on siihen? (Hurme & Kyllönen 2014, 75.)

Lapsiryhmän koko sanelee pitkälti, millainen vuorovaikutus on ylipäättään mahdollista. Jos lapsia on paljon, se näkyy kaikessa toiminnassa muun muassa siten, että lapset kohdataan pääosin yhtenä ryhmän jäsenenä useissa erilaisissa

tilanteissa hoitopäivän aikana. Lasten suuri määrä karsii aikuisten ja lasten välistä yksilöllistä vuorovaikutusta huomattavasti, minkä lisäksi lasten on opittava pärjäämään itsenäisemmin, kuin ehkä olisi tarkoitus. (Rusanen 2011, 207, 232.) Voidaan siis sanoa, että vuorovaikutussuhteiden määrä heijastuu vuorovaikutuksen laatuun (Koivunen 2009, 51).

Pienempi lapsiryhmä edesauttaa aikuisen ja lapsen välisen syvällisemmän vuorovaikutuksen rakentumisesta (Essa 2007, 17). Pienempi lapsiryhmä edistää myös lasten keskinäistä vuorovaikutusta (Vilén, Vihunen, Vartiainen, Sivén, Neuvonen & Kurvinen 2013, 213). Muutoinkin on lapsen edun mukaista, että ryhmä on tarpeeksi pieni ja muuttumaton. Tällöin ryhmän jäsenet pysyvät samoina, minkä vuoksi jäsenet ovat tietoisia siitä, ketä ryhmään kuuluu. Jäsenet tulevat tutuiksi keskenään ja oppivat pitämään toistensa seurasta. Jos ryhmä on vakiintumaton, ryhmän jäsenet eivät voi olla varmoja siitä, millainen ryhmän rakenne on milloinkin. Niin lapset, aikuiset kuin vanhemmatkin vaihtuvat tiuhaa tahtia ja ryhmän toiminta on ennakoimatonta sekä täynnä muutoksia. (Rusanen 2011, 233.)

Lapsen ja päiväkodissa olevan aikuisen välisen turvallisen suhteen muodostumiseen tarvitaan kahdenkeskistä vuorovaikutusta, jonka kautta lapsi voi kokea, että hänen tarpeisiinsa vastataan (Silvén & Kouvo 2010, 86). On kuitenkin ikävä tosiasia, että usein päiväkodin suuret lapsiryhmät ovat este sellaisen lasten ja aikuisten välisten kiintymyssuhteiden muodostamiselle, joita lapsi todella tarvitsisi (Rusanen 2011, 167). Aikuinen ei voi käyttää yksittäisen lapsen kanssa käytävään vuorovaikutukseen yhtä paljon aikaa, jos lapsiryhmä on suuri (Koivunen 2009, 51).

Kaiken kaikkiaan kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutus muotoutuu aina yksilökohtaisesti. Kasvattaja ohjaa kasvattajan ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta oman toimintansa kautta. Kasvattajan tärkeä tehtävä on yrittää ymmärtää, mitä lapsi pyrkii kertomaan erilaisten vuorovaikutustapojen kautta. Kasvattajan pitäisi pysähtyä kohtaamaan lapsi ja olla lapsen käytettävissä aina, kun lapsi kokee sille tarvetta. Vain siten aito vuorovaikutus ja välittämisen kokemus ovat mahdollisia. Lisäksi jotta kasvattajan ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde

voi ylipäättään toimia, se edellyttää kasvattajalta vastavuoroisuutta, aitoa läsnäoloa sekä avoimuutta lasta kohtaan. (Hurme & Kyllönen 2014, 77–78, 102.)

4.3 Vertaissuhteet ja -ryhmä

Lasten vertaissuhteilla tarkoitetaan suhteellisen tasavertaisten lasten välillä olevia suhteita. Lapset oppivat muun muassa hyväksymään erilaisuutta, toisten huomioon ottamista ja auttamista vertaissuhteiden kautta. (Lehtinen 2009, 138.) Vertaissuhteet vaikuttavat muutoinkin tuntuvasti lasten erilaisten valmiuksien, sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän kehittymiseen sekä identiteetin muodostumiseen. Vertaissuhteiden puute heijastuu haasteina etenkin lapsen sosiaalisissa taidoissa, minkä lisäksi se voi kasvattaa lapsen kokemaa stressiä. (Koivunen 2009, 52.)

Vertaisryhmä on ryhmä, jossa lapset toimivat suurin piirtein samanikäisten lasten kanssa (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 161). Lapset ovat vertaisryhmässä arvoltaan ja taidoiltaan suurin piirtein samanvertaisia (Vilén ym. 2013, 217). Vertaisryhmässä lapset harjoittelevat tunne- ja vuorovaikutustaitoja, mikä kehittää lasten itsetuntoa ja vuorovaikutustaitoja paremmiksi (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 161). Vertaisryhmässä lapset pystyvät kehittymään perustaidoissaan sekä esittelemään jo olemassa olevia kykyjään. Vertaisryhmässä lapset saavat myös mahdollisuuden muodostaa ystävyyssuhteita sekä kokea kuuluvansa vertaisryhmään. (Neitola 2013, 105.)

On luonnollista, että lapset ovat kiinnostuneita toisista lapsista (Vilén ym. 2013, 217). Tästä johtuen vertaissuhteiden muodostaminen toisiin lapsiin alkaakin jo hyvin varhaisessa vaiheessa (Neitola 2013, 105). Kun lapsi on noin kolmen vuoden ikäinen, alkaa jo suhteellisen selkeä vuorovaikutuksellinen, hyvin pienen lapsiryhmän kesken tapahtuva leikki. Kun lapsi saavuttaa neljännen vuoden iän, hänen on mahdollista leikkiä roolileikkejä ryhmässä ja noudattaa yhdessä sovittuja sääntöjä. Vasta silloin, kun lapsi on viiden vuoden ikäinen, hän kykenee leikkimään rationaalisesti sosiaalisessa vertaisryhmässä. (Keltikangas-Järvinen 2010, 213.) Joka tapauksessa voidaan todeta, että noin 3-vuotiaat lap-

set hakevat uudenlaista tapaa olla yhteydessä toisiin lapsiin ja että 3–4-vuotiaat lapset pitävät vertaisten seurasta aiemmasta poikkeavalla tavalla (Kanninen & Sigfrids 2012, 81).

Lapset, jotka ovat hyvántahtoisia ja jotka eivät käyttäydy uhkaavasti, saavat usein runsaasti ystäviä sekä suurimman suosion vertaisten joukossa (Keltikangas-Järvinen 2010, 220). Myös turvallisesti kiintyneiden leikki-ikäisten lasten vertaissuhteet ovat useimmiten laadukkaampia kuin turvattomasti kiintyneiden. Turvallisesti kiintyneiden leikki-ikäisten lasten sosiaaliset taidot ovat parempia ja he kykenevät toimimaan vastavuoroisesti leikeissä. Turvallisesti kiintyneiden lasten on luontevampaa olla vertaisten kanssa läheisissä vuorovaikutustilanteissa varhaislapsuuden aikaisten kokemusten myötä. (Rusanen 2011, 274, 278.)

Aikuisen tärkeä tehtävä on huomata ne lapset, jotka jäävät ulkopuolelle lasten leikeissä. Tämä on tärkeää, sillä nämä ulkopuolelle jäävät lapset joutuvat usein sivuun myös muustakin toiminnasta, mikä lisää lasten uhkaa syrjäytyä. Aikuisen tulee opastaa ja avustaa leikkiä, sekä toimia tilanteissa niin, ettei lapsi jää yksin. Aikuisen tulee kuitenkin myös muistaa kunnioittaa lasten erilaisia sosiaalisia vaatimuksia, sillä jotkut lapset haluaisivat toimia aina ryhmässä ja jotkut leikkisivät mielellään vain yhdessä parhaan kaverin kanssa. Toiset taas leikkisivät mielusti yksin. (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 161–162.) Joka tapauksessa lapsi ei saa joutua miettimään yksin, minkä vuoksi hän ei ole suosittu leikkikaveri (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 77).

Kaiken kaikkiaan vertaiskulttuuri edustaa lapsille merkittävää sosiaalista maailmaa, jossa lapset kokevat yhdessä erilaisia asioita ja jossa lapset oppivat toinen toisiltaan. Vertaiskulttuuriin kuuluu keskeisesti erilaiset neuvottelut lapsille tärkeistä asioista, kuten kenen kanssa leikitään, mitä tehdään ja millä tavalla, sekä kuinka mahdolliset haasteet selvitetään. Vertaissuhteissa toimiminen vaatii lapsilta yhteistä keskustelua asioista, myönnytysten tekoa sekä toisten kuunte-
lua ja ajattelua. (Lehtinen 2009, 140, 154.) Vaikka lasten välisissä vertaissuh-
teissa ilmenisi silloin tällöin ongelmia, aikuisen tulisi kunnioittaa lasten omaa

tahtoa valita leikkiverinsa itse. Nämä kaverukset kokevat mitä ilmeisimmin, että he ovat jollakin tapaa tarpeellisia toisilleen. (Koivunen 2009, 54.)

4.4 Rutiinit, struktuuri ja turvalliset rajat

Rutiineilla tarkoitetaan päivän tapahtumien ja tilanteiden uusiutumista sekä samassa järjestyksessä että samalla tavalla. Rutiinit tekevät lapsen päivästä jäsennellyn ja loogisen kokonaisuuden, minkä lisäksi tapahtumat ja tilanteet sujuvat paremmin, kun ne ovat ennakoitavia rutiinien myötä. (Matilainen 2008, 23.) Arjen rutiinit, toistot ja rytmi ovat muutoinkin tärkeitä, sillä ne ovat lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta merkittäviä ja lapsen elämästä muotoutuu tuttua ja turvallista niiden kautta (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 17, 19). Voidaankin sanoa, että rutiineilla on merkittävä rooli lapsen perusturvallisuuden muotoutumisessa (Matilainen 2008, 23).

Strukturilla tarkoitetaan toiminnan puitteita, jotka on asetettu työskentelylle ja joiden sisällä työskentelyn tulee tapahtua. Kun puhutaan päiväkodissa olevasta strukturista, tarkoitetaan usein suhteellisen pysyvää päiväjärjestystä ja tapahtumia, jotka ovat aina samaan aikaan päivästä. (Koivunen 2009, 62.) Muun muassa ruokailut, lepo, ulkoilut, itsenäinen leikki sekä ohjattu toiminta rytmittävät päiväkodin arkea (Matilainen 2008, 44). Strukturilla voidaan tarkoittaa myös huomattavasti perusteellisempaa työskentelyn suunnittelua sekä toteutusta, kuten kaikkien toimintahetkien ja siirtymävaiheiden strukturointia omanlaisiksi. Strukturin tarpeen määrä on sidoksissa lasten henkilökohtaisiin tarpeisiin. Kaiken kaikkiaan strukturoitu toiminta tarkoittaa puitteiltaan yhdenmukaisia ja uusiutuvia vaiheita, joiden tarkoituksena on ehkäistä lasten levottomuutta sekä edistää lasten turvallisuuden tunnetta. (Koivunen 2009, 62–64.)

Strukturoinnin apuna on hyvä käyttää kuvia, sillä kuvat auttavat lapsia ymmärtämään toiminnan muotoutumista ja toiminnan eri vaiheita. Kuvat ovat jokaiselle lapselle ainoastaan hyödyksi. Kuvat jokapäiväisistä toiminnoista, kuten ulkoilusta ja aamupiiristä, tulee laittaa seinälle tarpeeksi alas, jotta lasten on mahdollis-

ta käydä katsomassa kuvia myös omatoimisesti hoitopäivän aikana. (Koivunen 2009, 64.)

Myös turvalliset ja selkeät rajat voidaan nähdä kuuluvan lasten keskeisimpiin perustarpeisiin. Päivähoidon strukturoidut päivät ja päivittäin uusiutuvat rutiinit tukevat jo sinällään lapsen käyttäytymiselle asetettuja rajoja. Lasten turvallisuuden tunnetta lisää kuitenkin entisestään, kun he tietävät sääntöjen ja rajojen noudattamattomuudesta aiheutuvat johdonmukaiset seuraamukset. (Kanninen & Sigfrids 2012, 22, 176.) Myös lasten kanssa yhdessä laaditut ja asetetut käytännöt, toimintatavat sekä säännöt lisäävät lasten kokemaa turvallisuuden ja hallinnan tunnetta (Neitola 2013, 107).

Lasten turvallisuuden tunteeseen voidaan vaikuttaa ennaltaehkäisevästi nimenomaan selkeän struktuurin ja rutiinien rakentamisella sekä siirtymätilanteiden ja toimintaympäristön tarkoituksenmukaisella suunnittelulla (Kanninen & Sigfrids 2012, 155). Olisi myös hyvä, että lasten kanssa käsiteltäisiin niitä perusodotuksia, joiden mukaisesti heidän toivottaisiin toimivan jokapäiväisessä arjessa, samankaltaisina toistuvissa toiminnoissa. Lasten turvallisuuden tunnetta lisää, kun he ovat tietoisia siitä, miten heidän odotetaan toimivan. (Hurme & Kyllönen 2014, 68.)

5 TUTKIMUKSEN TARKOITUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää, kuinka 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan vuorohoidossa. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

1. Millaisia näkemyksiä työntekijöillä on lasten turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon vaikutuksista siihen?
2. Kuinka työntekijät pyrkivät tukemaan lasten turvallisuuden tunnetta oman toimintansa kautta?
3. Millaisia työyhteisössä yhteisesti sovittuja käytäntöjä on laadittu lasten turvallisuuden tunteen tukemiseksi?
4. Miten lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan yhteistyössä lasten vanhempien kanssa?

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyöprosessimme alkoi tammikuussa 2015. Lähetimme pääkaupunkiseudulla oleville vuorohoitoyksiköiden johtajille sähköpostin, jossa tiedustelimme heidän mielenkiintoansa opinnäytetyömme mahdollisia aiheita kohtaan. Useat vuorohoitoyksiköt olivat kiinnostuneita yhteistyöpäiväkodiksemme ryhtymisestä. Valitsimme päiväkotin Puotinharjun erityisesti sen vuoksi, että me olemme saaneet suorittaa viimeisen opiskeluhimme liittyvän harjoittelun siellä syksyllä 2015. Valitsimme opinnäytetyömme lopulliseksi aiheeksi 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen tukemisen työntekijöiden näkökulmasta yhteistyöpäiväkotimme johtajan kanssa käydyn keskustelun pohjalta. Tämän jälkeen ryhdyimme työstämään opinnäytetyötämme vaihe vaiheelta eteenpäin.

Opinnäytetyömme toteutus koostui tutkimusaiheemme käsittelevään lähdemateriaaliin tutustumisesta, monipuolisen teoriapohjan rakentamisesta sekä vuorohoidon työntekijöiden teemahaastatteluista. Toteutimme teemahaastattelut ajalla 5.10.2015–13.11.2015 päiväkotin Puotinharjun tiloissa. Haastattelimme kaikki tutkimukseen osallistuneet työntekijät heidän työajallaan. Haastattelut olivat yksilöhaastatteluja ja ne olivat kestoltaan noin tunnin mittaisia. Nauhoitimme jokaisen haastattelun. Emme tehneet koehaastattelua ennen varsinaisia haastatteluja. Koehaastattelun kautta olisimme mahdollisesti huomanneet, että teemahaastattelurunkomme on liian laaja ja yksityiskohtainen. Tämä olisi keventänyt aineiston litteroinnin työmäärää ja helpottanut aineiston analyysiä.

Litteroimme teemahaastatteluja sitä mukaa, kun saimme haastatteluja tehtyä. Litteroinnin jälkeen teemoittelimme, pelkistimme, ryhmittelimme ja käsitteelimme keräämäämme aineistoa tutkimuksemme tarkoitukseen ja tutkimuskysymyksiimme keskittyen. Tämän jälkeen kuvasimme tutkimuskysymystemme kannalta keskeisiä tutkimustuloksia, minkä lisäksi analysoimme ja pohdimme niitä tarkemmin. Teimme johtopäätöksiä ja esitimme myös mahdollisia jatkotutkimusaiheita tutkimustulostemme perusteella.

6.1 Tutkimusympäristö

Yhteistyötahomme päiväkoti Puotinharju sijaitsee Helsingissä. Helsingissä on tällä hetkellä yhteensä seitsemän ympärivuorokautista hoitoa tarjoavaa päiväkotia ja iltahoitoa tarjoavia päiväkoteja on viisi. Ympärivuorokautista hoitoa järjestetään Helsingissä noin 500 lapselle ja iltahoitoa noin 150 lapselle. (Koljonen 2015.) Päiväkoti Puotinharju on tarjonnut ympärivuorokautista hoitoa vuodesta 2010 lähtien. Päiväkoti Puotinharju tarjoaa päivä- ja iltahoitoa kello 5.30–22.00 sekä yöhoitoa kello 22.00–5.30. Päiväkoti Puotinharjussa on johtajan lisäksi 26 työntekijää, joista kahdeksan on lastentarhanopettajia, 16 lastenhoitajia, yksi varahenkilö ja yksi päiväkotiapulainen. Päiväkoti Puotinharju on lapsimäärältään Helsingin kaupungin suurimpia vuorohoitopäiväkoteja, sillä lapsia on toimintakaudesta riippuen noin 100. Päiväkoti Puotinharjussa on yhteensä neljä lapsiryhmää: Hippiaiset ja Hömötiaiset ovat 1–3-vuotiaiden lasten ryhmiä, Satakielet ja Sinitiaiset ovat 3–6-vuotiaiden lasten ryhmiä. Viikonloppuisin ja ääriaikoina eli aikaisin aamulla ja myöhään illalla, kaikki lapsiryhmät toimivat yhdessä. (Päiväkoti Puotinharju 2015, 3–4.)

Päiväkoti Puotinharjun arvot pohjautuvat Helsingin kaupungin määrittelemiin arvoihin. Päiväkoti Puotinharju on valinnut näistä arvoista kolme, jotka ovat päiväkodille tärkeitä ja joihin päiväkodissa halutaan kiinnittää huomiota. Valitut arvot ovat osallisuus ja osallistuminen, turvallisuus sekä oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus. Osallisuus ja osallistuminen näkyvät päiväkotipuotinharjussa toimintana, joka on lapsilähtöistä. Turvallisuudella tarkoitetaan niin fyysistä kuin henkistäkin turvallisuutta. Lapset huomioidaan yksilöinä ja aikuiset ovat aidosti läsnä lapsia varten. Aikuiset eivät myöskään aseta turhia rajoja lapsille. Oikeudenmukaisuus ja yhdenvertaisuus näkyvät Puotinharjun päiväkodissa siten, että lapset otetaan huomioon yhdenvertaisina yksilöinä sekä ryhmän jäsenenä, mikä lisäksi lapset huomioidaan myös yksilöllisten tarpeiden mukaan. Lapsille perustellaan aikuisten päätökset, mikä mahdollistaa sen, että vallankäyttö on lasten eduksi ja oikeudenmukaista lapsia kohtaan. (Päiväkoti Puotinharju 2015, 6–7.)

6.2 Kohderyhmä

Tutkimuksemme kohderyhmänä ovat päiväkotit Puotinharjussa työskentelevät lastentarhanopettajat ja lastenhoitajat, jotka työskentelevät 3–6-vuotiaiden lasten kanssa. Rajasimme tutkimuksemme 3–6-vuotiaiden lasten kanssa työskenteleviin työntekijöihin, sillä meitä molempia kiinnosti perehtyä nimenomaan leikki-ikäisten lasten, eli 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen tukemiseen. Opinnäytetyöstämme olisi tullut myös liian laaja, jos olisimme tarkastelleet yhteistyöpäiväkotimme kaikenikäisten lasten, eli 1–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen tukemista. Nuorimpien lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan erilaisin tavoin ja keinoin kuin hieman vanhempien lasten.

Laadullisessa tutkimuksessa on keskeistä, että tutkittavat henkilöt tuntevat tutkittavan ilmiön tai asian mahdollisimman hyvin. Tämän vuoksi tutkittavat henkilöt tulee valita tarkasti harkiten. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85–86.) Suunnittelimme alun perin, että olisimme haastatelleet kaikkia 3–6-vuotiaiden lasten ryhmissä työskenteleviä työntekijöitä. Tällöin haastatteluja olisi kertynyt yhteensä 12. Päiväkoti Puotinharjun johtaja toi kuitenkin esiin, että saisimme riittävästi tutkimusaineistoa hieman vähemmästäkin haastattelumäärästä. Tämän vuoksi valitsimme kohderyhmäämme kahdeksan vuorohoidon työntekijää. Valitsimme molemmista 3–6-vuotiaiden lasten ryhmistä sattumanvaraisesti neljä työntekijää, kummastakin ryhmästä kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa.

Kohderyhmämme työntekijöistä seitsemän on naisia ja yksi on mies. Iältänsä he ovat 20–55-vuotiaita. Työntekijöiden työvuosien määrä varhaiskasvatuksessa on noin puolestatoista vuodesta 25 vuoteen. Vuorohoidossa kertyneet työvuodet vaihtelevat 8 kuukaudesta 18 vuoteen. Lastentarhanopettajien työaika on pääsääntöisesti maanantaista perjantaihin kello 7–18 välillä, kun taas lastenhoitajat tekevät joko kolmi- tai kaksivuorotyötä maanantaista sunnuntaihin.

6.3 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Konkreettisen elämän kuvaus on laadullisen tutkimuksen perusta. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksena tutkia mahdollisimman monipuolisesti valittua tutkimuskohdetta. Varsinaisena päämääränä laadullisessa tutkimuksessa on selvittää tai ilmentää faktoja, eikä niinkään vahvistaa jo tiedossa olevia väitteitä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 161.) Laadulliselle tutkimukselle on ominaista, että tutkimus koostuu kokonaisvaltaisesta tiedonhankinnasta ja että siinä kerättävä tieto koskettaa ihmisten antamia merkityksiä erilaisille asioille (Tuomi 2007, 97). Tutkittavien henkilöiden määrä on tavallisesti melko pieni, sillä tarkoituksena on saada mahdollisimman arvokas aineisto ilmiöstä, jota tutkitaan (Kylmä 2008, 114). Valitsimme laadullisen tutkimusmenetelmän siitä syystä, että halusimme antaa tilaa työntekijöiden omille ajatuksille, näkemyksille ja kokemuksille. Halusimme saada kokonaisvaltaisen ja mahdollisimman syvällisen käsityksen tutkimuskohteestamme.

Haastattelu, kysely, havainnointi sekä erilaisiin dokumentteihin pohjautuva tieto ovat tavallisimpia laadullisessa tutkimuksessa käytettäviä aineistonkeruumenetelmiä. Näitä aineistonkeruumenetelmiä on mahdollista soveltaa niin yksittäin kuin yhdisteltynäkin, tutkimuksen tarkoituksesta ja tutkimusresursseista riippuen. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 71.) Kvalitatiivisilla aineistonkeruumenetelmillä saadaan tutkittavien näkökulma ja ääni esille, mikä mahdollistaa ihmisten asioille antamien merkitysten lähelle pääsemisen (Hirsjärvi & Hurme 2014, 28). Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme teemahaastattelun. Teemahaastattelun kautta saimme tuotua tutkittavien omia näkemyksiä ja asioille antamia merkityksiä parhaiten esille.

6.4 Teemahaastattelu

Teemahaastattelu rakentuu tiettyjen ennalta valikoitujen, olennaisten teemojen sekä näitä teemoja koskevien yksityiskohtaisempien kysymysten mukaan. Ihmisten käsitykset ja heidän antamansa merkitykset erilaisista asioista sekä näi-

den merkitysten kehittyminen vuorovaikutuksessa ovat teemahaastattelussa tärkeitä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 75.) Teemahaastattelua voisikin luonnehtia keskusteluksi, jossa tutkija havittelee tutkimuksen kannalta tärkeiden asioiden ja tietojen löytämistä olemalla vuorovaikutuksessa haastateltavien kanssa (Eskola & Vastamäki 2015, 27). Voidaan myös sanoa, että teemahaastattelusta saatu materiaali on sitä laadukkaampaa, mitä syvällisempi keskustelu haastattelijalla ja haastateltavalla on ollut (Hirsjärvi & Hurme 2014, 135).

Koska teemahaastattelun aihepiirit ovat jokaiselle samat, teemahaastattelua sanotaan puolistrukturoiduksi menetelmäksi. Teemahaastattelu ei ole yhtä vapaamuotoinen kuin syvähaastattelu, mutta siinä ei myöskään ole yksityiskohdista muotoa ja järjestystä kysymysten suhteen, kuten strukturoiduissa loma-kehaastatteluissa. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 48.) Kun tutkija miettii teema-alueita, on tärkeää, että hän pitää mielessään tutkimusongelman, johon hän pyrkii saamaan vastausta, sillä tutkimusongelma tekee kokonaisuudesta loogisen (Eskola & Vastamäki 2015, 35). Kun mietimme teemahaastattelurunkomme aihepiirejä, pidimme tutkimuksemme tarkoituksen ja tutkimuskysymyksemme tiiviisti mielessä. Käytimme aihepiirien valinnan tukena aiempia tutkimuksia sekä erilaisista lähteistä etsittyä taustatietoa. Opinnäytetyömme teemahaastattelurunko on esitetty liitteessä 2.

Teemahaastattelurungon voi nähdä rakentuvan kolmella eri tasolla olevista, teemoja eri tarkkuudella käsittelevistä kysymyksistä. Korkeimmalla tasolla ovat avoimet pääteemat, keskitasolla pääteemoja tarkemmin käsittelevät kysymykset, ja alimmalla tasolla ovat hyvin tarkat ja seikkaperäiset kysymykset. Alimmalla tasolla olevat kysymykset tulevat ajankohtaisiksi silloin, kun ylempien tasojen kysymyksillä ei saada tavoiteltua vastausta. Kun haastattelurungon on miettinyt näin pitkälle, se vähentää haastatteluissa mahdollisesti ilmeneviä haastavia tilanteita, joissa haastateltava ei jostakin syystä osaa vastata ylemmän tason kysymyksiin. (Eskola & Vastamäki 2015, 37–38.) Suunnittelimme teemahaastattelurunkomme huolellisesti. Käytimme sen tekemiseen runsaasti aikaa ja kysyimme myös muiden mielipiteitä siitä. Lisäsimme haastattelurunkoon pääteema-alueita tarkemmin käsitteleviä lisäkysymyksiä, jotta saisimme mahdollisimman paljon tietoa jokaisesta teemasta. Teemahaastattelurungos-

tamme rakentuikin hyvin yksityiskohtainen, neljää eri pääteemaa tarkasteleva kokonaisuus. Kun kävimme haastatteluaineistoa läpi, jouduimme rajaamaan siitä joitakin tutkimuskysymystemme kannalta epäolennaisia kohtia pois.

On tärkeää, että haastattelija käsittelee kaikki valmiiksi valitut teema-alueet haastateltavien kanssa, mutta teema-alueiden käsittelyn syvällisyys ja niiden järjestys voivat vaihdella haastattelujen kohdalla. Toisissa haastatteluissa jokin tietty teema-alue voi jäädä hyvin pintapuolisesti käsitellyksi, kun taas toisissa haastatteluissa se voi olla syvällisimmin käsitelty aihealue. (Eskola & Vastamäki 2015, 28, 37.) Myös teemahaastattelun tallentaminen on tärkeää, jotta haastattelu onnistuu mahdollisimman luontevasti ja ilman turhia taukoja. Haastattelutilanteessa tulisi pitää huolta siitä, että haastattelun tallentamista varten oleva välineistö toimii, minkä lisäksi haastattelurungon tulisi aina olla haastattelutilanteessa mukana. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 92, 184.) Olimme jokaiseen haastatteluun kaikille osapuolille oman haastattelurungon. Kävimme haastattelurunkomme teema-alueet läpi kaikkien haastateltavien kanssa ja nauhoitimme jokaisen haastattelun. Nauhoitimme ennen varsinaisia haastatteluja testinauhoutuksen, jotta tiesimme nauhurimme toimivan. Tarkkailimme myös haastattelujen aikana, että nauhuri nauhoittaa. Haastatteluiden nauhoittaminen mahdollisti keskittymisen itse keskusteluun ja haastattelutilanteeseen kokonaisvaltaisesti.

6.5 Aineiston analysointi

Laadullisen aineiston analyysillä tavoitellaan järkevän ja eheän tiedon muodostamista suuresta ja jäsentymättömästä aineistokokonaisuudesta. Aineiston laadullisen käsittelyn lähtökohtana on looginen päättely ja tulkinta, joka edellyttää aineiston jakamista osiin, käsitteellistämistä sekä aineiston uudelleen järjestämistä järkeväksi kokonaisuudeksi. Jotta totuudenmukaisten johtopäätösten tekeminen on mahdollista, aineistoa on analysoitava siten, että siitä tulee selkeämmin hahmotettava. Tämä tekee mahdolliseksi myös onnistuneiden vastausten löytämisen tutkimustehtäviin. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108, 112.)

Aineistolähtöinen laadullinen eli induktiivinen aineiston analyysi voidaan nähdä kolmesta vaiheesta koostuvana prosessina. Ensimmäistä vaihetta kutsutaan aineiston redusoinniksi eli pelkistämiseksi, joka tarkoittaa tiedon yksinkertaistamista siten, että aineisto, joka ei ole tutkimukselle tärkeää, poistetaan. Aineisto pelkistetään litteroimalla tai koodaamalla se erityisesti tutkimustehtävää ajatellen. Pelkistämisen voi tehdä myös siten, että litteroidusta aineistosta pyritään löytämään tutkimustehtävän kannalta merkittäviä ilmauksia. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 108–109.)

Litteroinnilla tarkoitetaan tallennetun aineiston puhtaaksi kirjoittamista tekstimuotoon (Hirsjärvi & Hurme 2014 138). Litterointi on yksi tutkijan käyttämistä menetelmistä aineistoon tutustumiseksi, sillä aineistoa on helpompi hallita, kun sen litteroi (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13). Haastatteluaineisto voidaan litteroida kokonaan tai valikoiden. Jos litterointi suoritetaan sanatarkasti, se vie paljon aikaa ja vaatii paljon työtä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 138, 140.) Jos tutkija päättää litteroida valikoiden, hänen tulee perustella valikoinnin syy, minkä lisäksi hänen on litteroitava kaikki aineisto samalla valikoinnin periaatteella (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 14). Litteroinnin tekotapa on sidoksissa aineiston analyysimenetelmään (Eskola & Vastamäki 2010, 42). Litteroimme kaiken haastatteluaineiston perusteellisesti, minkä vuoksi litterointi vei suhteellisen paljon aikaa. Litteroinnin avulla saimme kuvan siitä, millaisen aineiston olimme kokonaisuudessaan keränneet. Merkitsimme tutkimuksemme tarkoituksen ja tutkimuskysymystemme kannalta aineiston tärkeimpiä ilmauksia ja kohtia eri väreillä, minkä lisäksi karsimme epäolennaisia kohtia pois, mikä edesauttoi aineiston pelkistämistä.

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin toista vaihetta kutsutaan aineiston klusteroinniksi eli ryhmittelyksi, joka tarkoittaa sellaisten käsitteiden löytämistä, jotka luonnehtivat merkittyyä alkuperäisilmauksia kuvaavia yhdenmukaisuuksia tai eroavaisuuksia. Aineistoon merkityistä alkuperäisilmauksista muodostetaan pelkistettyjä ilmauksia, minkä jälkeen ne lajitellaan alaluokiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 110.) Muodostimme eri väreillä merkitsemistämme ilmauksista ja tekstikohdista pelkistettyjä ilmauksia (Taulukko 1). Tämän jälkeen ryhmittelim-

me ne samankaltaisuuksien mukaan ja nimesimme niitä kuvaavat alaluokat (Taulukko 2).

TAULUKKO 1. Esimerkki pelkistetyn ilmaisun rakentumisesta.

Suora lainaus	Pelkistetty ilmaus
"Lapsi ei kuormitu sellaisilla asioilla jotka haittaavat hänen siinä hetkessä olemista. Jos lapsi kokee olonsa turvalliseksi niin hän voi vaan olla."	Lapsen hetkessä olemista ei häiritse mikään
"Turvallisuuden tunne koostuu siis tunteesta että sulla on semmonen hyvä fiilis."	Lapsella on hyvä olla
"Lapsi kokee et voi olla oma itsensä et ei tarvii alkaa miettii miten päin mun pitäis olla tän ihmisen kaa."	Lapsi voi olla oma itsensä

TAULUKKO 2. Esimerkki alaluokkien rakentumisesta.

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
Lapsen hetkessä olemista ei häiritse mikään Lapsi hyväksytään omana itsenään Lapsi voi vaan olla Lapsella on hyvä olla Lapsi voi olla oma itsensä	Lapsen on hyvä olla

Aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmas vaihe on aineiston abstrahointi, joka tarkoittaa tutkimuksen kannalta merkittävän tiedon löytämistä ja teoreettisten käsitteiden laatimista niiden pohjalta. Myös aiemmin muodostettuja alaluokkia kootaan yhteen niitä laajemmin kuvaavan kokonaisuuden ja luokan mukaan. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 111.) Ryhmittelimme aiemmin nimetyt alaluokat yhtäläisyyksien mukaan niitä laajemmin kuvaavan yläluokan alle (Taulukko 3). Saimme yläluokista vastaukset tutkimuskysymyksiimme, minkä vuoksi emme yhdistäneet niitä enää laajemmiksi kokonaisuuksiksi. Esimerkki pelkistettyjen ilmausten sekä ala- ja yläluokkien kokonaisuuden muodostamisesta on esitetty liitteessä 3.

TAULUKKO 3. Esimerkki yläluokkien rakentumisesta.

Alaluokka	Yläluokka
Lapsen on hyvä olla	Psyykkinen turvallisuus
Luottamus omaan selviytymiseen	
Lapsi huoidaan kokonaisvaltaisesti	
Lapsen mahdollisuus ennkoa tulevaa	

Teemahaastatteluista saatu aineisto voidaan myös ryhmitellä teemojen mukaan, mikä onkin teemahaastattelusta saadun aineiston analysointiin luonnollinen tapa (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Teemoittelun tarkoituksena on, että aineistosta haetaan näkemyksiä ja asioita, jotka koskevat tiettyä teemaa ja siinä korostuu, mitä jokaisesta teemasta on tullut ilmi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 93). Voi olla, että teemat näyttävät teemahaastattelurungolta, jolla aineisto on kerätty, mutta yleensä tärkeimpiä aiheita eli teemoja rakennetaan poimimalla aineistosta yhdistäviä tai erottavia asioita, jotka ovat tulleet haastatteluista esiin (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Puhutaan siis aineiston järjestämisestä ja erittelystä, missä tutkija muodostaa tulkinnan sen pohjalta, mikä on tutkimuksessa oleellista ja mikä ei (Jolanki & Karhunen 2010, 399). Käytimme teemoittelua induktiivisen aineiston analysoinnin tukena. Järjestelimme haastatteluaineistoa teemahaastattelurunkomme neljän teema-alueen mukaisesti.

Aineiston analyysi pohjautuu aineiston kuvailemiseen. Kuvailulla tavoitellaan henkilöiden, tapahtumien tai kohteiden tunnusmerkkien tarkastelua ja vastausten löytämistä kuka, missä, milloin, miten paljon ja miten usein -kysymyksiin. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 145.) Tutkijan itselleen ottama näkökulma määrittää pitkälti aineiston kuvailua, mutta etenkin tutkimuksen tarkoitus ja tutkimuskysymykset ovat lähtökohtina aineiston kuvailulle (Ruusuvoori, Nikander & Hyvärinen 2010, 11). Haastatteluaineistomme kuvailun tarkoituksena oli antaa vastauksia sekä tutkimuksemme tarkoitukseen että tutkimuskysymyksiimme. Pyrim-

me kuvailemaan haastateltavien merkittävimpiä näkemyksiä ja ajatuksia tutkimuskysymyksiämme ajatellen.

Tutkimustulosten käsittelyä on hyvä avartaa suorilla lainauksilla eli sitaateilla haastatteluista, jotta tutkimuksen lukijoille selviää, millä edellytyksillä tutkija tuo esiin omia tulkintojaan ja mitkä ovat tutkijan perustelut näille tulkinnoille (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 233). Sitaatit todistavat lukijalle, että tutkijalla on oikeasti ollut aineisto, johon tulosten analyysi pohjautuu ja että aineisto on auttanut juuri kyseisten teemojen rakentumisessa. Tutkijan olisi kuitenkin hyvä olla kriittinen käyttäessään sitaatteja. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.) Käytimme haastatteluista poimittuja suoria lainauksia tutkimustulosten kuvailun tukena. Valitsimme jokaisen sitaatin huolellisesti ja perustellusti.

Kaiken kaikkiaan aineiston käsittely ja analyysi tulee aloittaa mahdollisimman nopeasti aineiston keruun jälkeen, jos niitä ei ole jo tehty yhtä aikaa aineiston keruun kanssa. Kun analyysiin ja aineiston tarkasteluun ryhtyy mahdollisimman pian, aineisto on tuoreessa muistissa ja se motivoi tutkijaa. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 135.) Käsittelimme ja analysoimme aineistoa samanaikaisesti aineiston keruun kanssa. Tämä oli mahdollista siitä syystä, että saimme työstää opinnäytetyötämme aineistonkeruun yhteydessä olevan harjoittelumme aikana. Näin opinnäytetyöprosessimme edistyminen nopeutui huomattavasti.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Selvitimme tutkimuksemme avulla, kuinka 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan vuorohoidossa. Jaoimme tutkimustulokset neljään aihealueeseen teemahaastattelurunkomme pohjalta. Aihealueet ovat työntekijän näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon vaikutuksesta siihen, työntekijän toimintatavat ja keinot lapsen turvallisuuden tunteen tukena, työyhteisön käytännöt lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi sekä lapsen turvallisuuden tunteen tukeminen yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa.

7.1 Vaihtelevat näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon vaikutuksesta siihen

Näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta olivat vaihtelevia. Lapsen turvallisuuden tunne nähtiin kuitenkin pitkälti kokonaisuutena, jossa yhdistyvät niin psyykinen, fyysinen kuin sosiaalinenkin ulottuvuus.

Turvallisuuden tunne on mun mielestä sellainen psyykinen ja sosiaalinen osin myös fyysinen tila.

Merkittävänä asiana lapsen turvallisuuden tunteen psyykkistä ulottuvuutta ajatellen nousi esiin, että lapsella on hyvä olla. Lapsen ”hetkessä olemista” ei häiritse mikään, eikä lapsen tarvitse pelätä mitään. Lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi myös silloin, kun lapsi hyväksytään omana itsenään ja lapsi uskaltaa olla oma itsensä. Kun lapsi voi luottaa siihen, että häntä tuetaan ja autetaan, se saa lapsen uskomaan, että hän selviytyy tulevasta. Lisäksi lapsen tarpeisiin vastaaminen, lapsen kokemus nähdä, kohdatuksi ja kuulluksi tulemisesta sekä lapsen arjen säännöllisyys ja ennakoitavuus nähtiin merkityksellisinä lapsen psyykkiseen turvallisuuteen vaikuttavina tekijöinä.

Lapsi ei kuormitu sellaisilla asioilla jotka haittaavat hänen siinä hetkessä olemista. Jos lapsi kokee olonsa turvalliseksi, niin hän vaan voi olla.

Lapsi kokee et voi olla oma itsensä et ei tarvi alkaa miettii miten päin mun pitäis olla tän ihmisen kaa.

Lapsi pystyy luottaa siihen et tää päivä tulee olee ok. Aikuiset auttaa kyllä mul tulee olee hauska päivä.

Lapsi pystyis ennakoimaan ja tietämään mitä tapahtuu niiku jatkossa et päivä ei ois täynnä yllätyksiä.

Lapsen turvallisuuden tunteen sosiaalisessa ulottuvuudessa nähtiin merkittävimpänä pysyvät sosiaaliset suhteet lapsen elämässä. Tutut ja turvalliset aikuis- ja vertaissuhteet luovat lapselle niin jatkuvuuden kuin turvallisuudenkin tunnetta.

Lapsen turvallisuuden tunne koostuu tutuista aikuisista ja kavereista.

Fyysiselle koskemattomuudelle ja turvallisille rajoille annettiin suurin arvo, kun puhuttiin lapsen turvallisuuden tunteen fyysisestä ulottuvuudesta. Lapsi voi kokea olonsa turvalliseksi, kun hän tietää selkeiden ja turvallisten rajojen myötä, mitä häneltä odotetaan. Lapsen tulee myös voida luottaa siihen, että hänen oikeutensa fyysiseen koskemattomuuteen on turvattuna.

Ja sitten totta kai siihen [turvallisuuden tunne] liittyy fyysinen koskemattomuus.

Turvallisuus koostuu monesta seikasta niin fyysisistä kuten selkeiden rajojen asettamisesta [--].

Vuorohoidon koettiin lähinnä horjuttavan lapsen kokemaa turvallisuuden tunnetta. Vuorohoidossa olevan lapsen joskus hyvinkin epäsäännöllistä ja ennakoimatonta arkea pidettiin keskeisenä syynä sille, että lapsen turvallisuuden tunne voi horjua. Lapsen arjen pirstaleisuus voi johtaa siihen, että lapsi ei hahmota vuorokauden aikaa tai edes viikonpäivää, eikä lapsi voi ennakoida tulevaa.

Tosi suureks osaks se että niil ei oo mitään havaintoo tai useimmil ei mitään havaintoo mistään päivärytmistä koska joskus ne tulee aamulla joskus illalla. Tosi usein ne ei tiedä mikä aika päivästä.

Myös vuorohoidolle ominaiset vaihtuvat aikuis- ja vertaissuhteet nähtiin lapsen turvallisuuden tunteeseen kielteisesti vaikuttavana tekijänä. Lapsi ei tiedä hoitoon mennessään, ketä on paikalla, eikä lapsi välttämättä kykene muodostamaan yhtä kiinteitä sosiaalisia suhteita kuin päivähoitossa. Etenkin näiden tekijöiden vuoksi lapsilla esiintyy vaikeuksia leikkiin liittymisessä ja siihen sitoutumisessa.

On vaihtuvat aikuissuhteet ja vaihtuvat lapsisuhteet.

Ei pysty luomaan niin kiinteitä kaverisuhteita jos kaverit vaihtuu.

Se leikkiin sitoutuminen täällä tai liittyminen on ihan eri tasolla kun päivätalossa. Täällä toisilla lapsilla kestää siinä todella kauan ja siihen tarvitaan aika paljon aikuista että saataisi liitettyä.

Samoin vuorohoitoyksikön suurta kokoa, laitospaisuutta ja kolkkoutta pidettiin lapsen turvallisuuden tunnetta heikentävinä tekijöinä. Toisaalta asia nähtiin siten, että päiväkodin ei tarvitse olla fyysisiltä puitteiltaan kodinomainen, sillä koti on koti. Vuorohoitoyksikön suuren koon ajateltiin vaikuttavan kuitenkin siihen, että lapsella saattaa olla jopa liiaksi sosiaalisia kontakteja päivittäin. Tämän lisäksi lapsi ei välttämättä näe, kuka lähtee tai tulee taloon, mikä saattaa heikentää kokemusta turvallisuudesta.

Se on ihana ajatus et olis kodinomaista ja näin mut sit siinä tulee se et kumminki lapsen koti on se oma koti.

Täällähän vaihtuu porukka sekä lapset että aikuiset aika taajaan [--] Ku aattelee kuinka monta niinku ihmiskontaktia aikuinen jaksaa päivän aikana niin et kyl aikuisellekin tulee raja vastaan että tää on mun mielestä lapselle aika raskas paikka.

En tiiä onko yleisesti vuorohoidossa vai täällä meillä ku ollaan niin massiivinen yksikkö mutta niiku aikuisia ja lapsia tulee ja lähtee ni välttämättä lapset ei aina nää ku joku lähtee.

Lapsen hoitoaikojen säännöllisyys ja hoidon määrä nähtiin keskeisinä lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavina tekijöinä. Jos lapsi on hoidossa vain silloin tällöin eri vuorokauden aikoina, lapsen turvallisuuden tunne voi syystäkin

horjua. Lisäksi, jos lapsi viettää suurimman osan ajastaan hoidossa, se voi vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen kielteisesti.

Lapset joilla itsellään on aika säännöllinen hoitoaika niin he on vähemmän turvattoman oloisia kun sitten lapset joilla on hyvinkin vaihtuva se jolloin he joutuu tulee erilaisiin kohtiin päivässä. [--] Jos lapsi tulee sillai säännöllisen epäsäännöllisesti niin usein niillä lapsilla saattaa olla vaikeempaa.

Kun hoitopäivä on pitkä ku voi olla 12h tai kaks vuorokautta. Ne on niinku tosi isoja juttuja.

Vuorohoidossa nähtiin olevan myös muutamia positiivisia puolia lapsen turvallisuuden tunnetta ajatellen. Vuorohoidossa on ajoittain enemmän aikaa ja rauhaa huomioida lapsi yksilöllisesti, sillä lapsia saattaa olla tiettyinä hetkinä vain vähän paikalla. Tämän lisäksi lapseen on mahdollista luoda syvällisempi suhde ja lapsen oppii tuntemaan paremmin vuorohoidon erityispiirteiden vuoksi.

Jos lapsi halua enemmän yksilöllistä huomioimista ni se onnistuu tääl vuorohoidossa paljon paremmin mikä saattaa vaikuttaa turvallisuuden tunteeseen ja kohdatuks tulemiseen yllättävän paljonkin et tuntuu et on aikaa ja rauhaa enemmän ku päiväpuolella keskittyä lapsiin.

Lapsen oppii tuntemaan paljon paremmin vuorohoidossa koska se on täällä eri vuorokauden aikoina ni tulee paljon semmonen syvempi suhde siihen.

7.2 Työntekijän toimintatavat ja keinot lapsen turvallisuuden tunteen tukena

Läheisen suhteen luomista lapseen pidettiin hyvin merkittävänä lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen. Lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi, kun lapsen ja aikuisen välille kehittyy hyvä toissijainen kiintymyssuhde. Kun tämä läheinen suhde rakentuu, kehittyy myös molemminpuolinen luottamus, mikä edistää lapsen turvallisuuden tunnetta. Lisäksi lapsen turvallisuuden tunnetta voi tukea tarkoituksenmukaisemmin, kun lapsen tuntee oikeasti läheisen suhteen kautta. Hyvin tärkeänä koettiin se, että hoitopaikassa on tietty aikuinen, johon lapsi voi luottaa ja turvautua tarpeen vaatiessa.

Se hyvän toissijaisen kiintymyssuhteen rakentaminen lapseen on meidän ensimmäinen tehtävä.

Jos mä tunnen hänet ja hän tuntee mut. Siin tulee turvallisuuden tunne et silloin hän tietää et hän voi luottaa muhun et mä autan.

Aikuisen sensitiivinen toiminta sekä aito läsnä, saatavilla ja käytettävissä olo nähtiin tärkeinä lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen. Nämä toimintatavat korostuvat etenkin silloin, kun lapsi aloittaa hoidon. Tärkeänä pidettiin myös sitä, että lasta kuunnellaan aidosti ja että lasta kohtaan osoitetaan aitoa kiinnostusta. Lasta huomioidaan päivittäin ja lapselle annetaan emotionaalista tukea ja rohkaisua tilanteen niin vaatiessa. Myös kiireettömyys ja oikeudenmukaisuus nähtiin keskeisinä lapsen turvallisuuden tunteen edistämistä ajatellen. Aikuisen tulee noudattaa kaikkien kohdalla samoja sääntöjä ja linjauksia, jotta lapset voivat tuntea olevansa yhtä arvokkaita ja tasavertaisia keskenään.

Mä oon aidosti läsnä siinä.

Pidän kiinni siitä et jokainen lapsi tulee huomioiduks.

Pyrin antaa sellasta emotionaalista tukea ja rohkasua jotta he sitten jossain kohtaa ku he huomaa että aikuinen kannattalee ni pystyis omilla siivillään lentää.

Mun mielestä hirveen tärkeä on kiireettömyys et oikeesti meillä ei oo niin kiire ku mitä me tehdään kiirettä.

Se oikeudenmukaisuus että tota kyl se turvallisuuden tunne tulee siitäki et se aikuinen on oikeudenmukainen.

Aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella ajateltiin olevan hyvin merkittävä rooli lapsen turvallisuuden tunteen tukemisessa. Aikuisen ja lapsen välinen vuorovaikutus koettiin yhdeksi tärkeimmistä tekijöistä, jolla lapsen turvallisuuden tunteeseen voidaan vaikuttaa vuorohoidon arjessa. Jos aikuisen ja lapsen välillä ei ole hyvää ja sensitiivistä vuorovaikutusta, lapsi ei voi kokea oloansa turvallisiksi.

No siis sehän on nimenomaan se vuorovaikutus tai työntekijän ja lapsen välinen vuorovaikutus on niinku avainasemassa jos aatellaan sen lapsen hoitopäivän niinku aikana et häntä tuetaan niin et hän kokisi olonsa turvalliseksi.

Lapsen turvallisuuden tunnetta pyrittiin tukemaan sanallisen vuorovaikutuksen kautta siten, että aikuinen puhuu lapselle lempeästi, ystävällisesti sekä kunnioittavasti. Aikuisen ei tulisi pilkata, eikä alistaa lasta sanallisesti, eikä lapsen kannettavaksi tulisi laittaa sellasia asioita, jotka eivät lapselle kuulu. Olisi tärkeää, että aikuinen tiedostaa, että lapsi ei vielä ymmärrä sarkasmia tai mustaa huumoria, joten niiden käyttämistä tulisi välttää lapsen seurassa. Myös sanattomalla vuorovaikutuksella, kuten eleillä, ilmeillä, katseilla, hymyillä ja kosketuksilla, nähtiin olevan merkittävä rooli lapsen turvallisuuden tunteen tukemisessa. Aikuisen tulisi lisäksi olla helposti luettava ja avoin eli aikuisen sanattoman ja sanallisen viestinnän tulisi olla yhdenmukaisia.

Vuorovaikutus varmaan on se yks tärkeimmistä asioista sen turvallisuuden tunteen tukemiselle sekä niinkun tämmönen kommunikointi ja kielellinen mut et kaikki eleet ilmeet kosketukset kaikki se semmonen on niinkun tosi olennainen osa. Lempeät katseet ja hymyt kaikki.

Se miten sä puhut lapselle. Puhut ystävällisesti, kunnioittavasti, et alista et sillee pilkkaa tai muuta. Et laita pienen lapsen kannettavaksi asioita jotka eivät hänelle kuulu.

Mä yritän välttää semmost kaksoisviestittämistä et niitten ei tartte arvailla tai yrittää lukee mua. [-] Et ei oo semmonen kivikasvo.

Lapsen turvallisuuden tunnetta edistävän yleisen ilmapiirin luomisessa pidettiin tärkeänä sitä, että aikuinen luo lapselle sellaisen kuvan, että aikuinen auttaa ja on paikalla lasta varten. Tällöin lapsi voi kokea tulevansa aidosti kuulluksi, nähdyksi ja ymmärretyksi. Kun vuorovaikutuksen kautta rakentuva ilmapiiri on hyvä ja turvallinen, lapsi uskaltaa toimia itsenäisesti tietäen, että aikuisen puoleen voi aina kääntyä. Aikuisten olisi myös osattava toimia ammatillisesti, sillä aikuisten keskinäinen vuorovaikutus heijastuu lapsiin.

Tärkeintä siinä vuorovaikutuksessa on se et se lapsi kokee et hänet nähdään ja kuullaan ja häntä ymmärretään ja et hän on tärkeä.

Ehkä isoin asia et lapsella ois tunne et aikuinen oikeesti auttaa eikä vaan hengaa täällä.

Lapsen kannalta on kyllä hirveetä jos vuorovaikutus aikuisten kesken ei oo sitä mitä pitäis. Ihan ku lapset ei sitä bongais. [--] Se ihan varmasti heijastuu lapsiin et mikä ilmapiiri ja vuorovaikutus yleisesti ottaen.

Turvallisuutta luovan fyysisen läheisyyden tarjoaminen nähtiin parhaana keinona tukea lapsen turvallisuuden tunnetta. On tärkeää, että lapsi voi hakeutua aikuisen fyysiseen läheisyyteen ja tankata kaipaamaansa lohtua ja turvaa aina, kun lapsesta tuntuu siltä. Etenkin syli koettiin merkittävänä keinona edistää lapsen turvallisuuden tunnetta.

Ne kokee enemmän et se on sellanen turvallinen aikuinen ku ottaa syliin silloin ku tarvii.

Syli vaan on se. Voiko siinä tehdä jotain muuta. Se on mun mielestä se ainoa mikä auttaa lasta läheisyydessä kun hän ottaa sen vastaan.

Myös ikävästä yli auttamista pidettiin yhtenä keskeisimmistä keinoista tukea lapsen turvallisuuden tunnetta. Lapsen ikävä hyväksytään ja ikävän tunnetta sanoitetaan. Ikävään tulisi myös kyetä samaistumaan, jotta lapsi ei kokisi, että hänen tunnettaan vähätellään. Lapsen on kuitenkin päästävä ikävästä yli, jotta lapsi ei jumitu tunteeseen. Aikuisen ei siis tule lietsoa lapsen negatiivisia tunteita, kuten ikävää, vaan yrittää auttaa lapsi niistä yli.

Mä yritän aina sanoo et ei haittaa et on ikävä. Saa olla. Äidillä ja isilläkin on sinua ikävä ihan varmasti. Se on sallittu tunne. Sitä ei tarvitse hävetä eikä poistaa eikä peittää.

Siihen ei voi oikee jumittua koska sit se myös lamauttaa sen lapsen. Toisaalta niinkun tunnetta ei missään tapaukses voi vähätellä et se pitää tavallaan käydä siinä läpi ja sitte auttaa se lapsi eteneämään siitä kohdasta.

Samoin lasten vertaissuhteiden tukeminen koettiin tärkeänä, sillä vuorohoidossa ei ole itsestään selvää, että ystävät ovat hoidossa samaan aikaan. Lapset

voivat myös asua kaukana toisistaan, minkä vuoksi voi olla, että ystävät eivät näe toisiaan muutoin, kuin päiväkodissa ollessaan. Positiivisena asiana vertais-suhteita ajatellen pidettiin sitä, että kun lapsella ei aina ole parhaimpia ystäviä tukenaan, lapsi leikkii muidenkin lasten kanssa ja oppii tulemaan toimeen erilaisten ihmisten kanssa.

Päiväpäiväkodissa syntyy kiinteemät kaverisuhteet kun täällä. Tietysti ku täällä ei aina oo sitä parasta kaveria ni sitä totutaan olemaan enemmän kaikkien kanssa. Mut sit se kolikon toinen puoli et ei välttämättä synny niitä semmosia kiinteitä. Sit toinen mikä tääl ku lapset tulee isolt alueelta.

Vuorohoidolle nähtiin olevan ominaista, että ne lapset, joiden hoitoajat ovat suhteellisen samat, muodostavat ikään kuin oman ryhmänsä. Ne lapset, jotka ovat hoidossa satunnaisina päivinä ja vuorokauden eri aikoina, jäävät helpommin ryhmän ulkopuolelle. Kukaan lapsi ei kuitenkaan saisi tuntoa olevansa ulkopuolinen. Tämän vuoksi lasten ryhmäyttäminen ja ryhmän yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen koettiin tärkeinä, sillä ne lisäävät kaikkien ryhmän jäsenten turvallisuuden tunnetta. Lasten yhteenkuuluvuuden tunnetta pyritään lisäämään etenkin yhteisten mukavien hetkien kautta. Kun lapset saavat yhteisiä positiivisia kokemuksia, heidän yhteenkuuluvuuden tunteensa voimistuu.

Vuorohoidossa sen yhteenkuuluvuuden tunteen syntymiseen menee ihan kauheen paljon aikaa et siel voi olla pienempiä porukoita jotka kokee kuuluvansa yhteen ja sitä puolustetaan tosi voimakkaasti.

Kenenkään ei pidä kokea joutuvansa jäämään ulkopuolelle koska se on tosi voimakkaasti sellasta osattomuutta edistävää. Lapselle ei saa tulla sellasta tunnetta et hän jäis tästä ulkopuolelle.

Kaikki yhteinen tekeminenhän sitä sillai toki vahvistaa ja niitten yhteisten kokemusten muistelukin usein vahvistaa ihan hirmu paljon yhteenkuuluvuuden tunnetta.

7.3 Työyhteisön käytännöt lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi

Työyhteisössä käsiteltiin yhteisesti lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia asioita muun muassa lastentarhanopettajien ja talon kokouksissa, tiimikeskusteluissa sekä koko työyhteisön yhteisissä kehittämisspäivissä. Työyhteisön jäsenille tarjottiin myös koulutuksia aiheeseen liittyen. Etenkin tiimikokoukset koettiin otollisina paikkoina käsitellä lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia asioita.

Meillä käsitellään mun mielestä aika paljon niitä sekä kehittämisspäivillä että myös talon kokouksissa. Meillä tulee kyllä paljon ohjeita ja meil on myös koulutusta.

Käsitellään. Ehkä ku on noi opettajan kokoukset ja sitte ne tuo niihin tiimeihin ne.

Työyhteisössä kerrottiin olevan yhteisesti sovittuja niin kirjallisia kuin suullisiakin käytäntöjä lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi. Myös jokaisella toimintayksikössä olevalla tiimillä kerrottiin olevan omat sovitut toimintatapansa lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi ja niiden todettiin vaihtelevan tiimistä riippuen. Lisäksi yhteisten sopimusten noudattaminen ja niihin sitoutuminen nähtiin olevan jokaisen työntekijän omalla vastuulla.

No onhan meillä niitä [yhteisiä sopimuksia].

Täällä paljon sovitaan yhteisiä sääntöjä toimintatapoja. Kaikki periaatteessa voi olla paperilla erittäinkin hyvin mutta se ei kyllä mun mielestä käytännössä aina näy. Siin näkyy sit se sitoutuneisuus työhön ihan suoraan että pidätkö niistä sopimuksista kii vai et. Ja täs talos ei oo turhia sopimuksia kuitenkaan.

Merkittävimpinä yhteisesti sovittuina käytäntöinä mainittiin kiusaamistilanteissa käytettävä MiniVerso sekä lapsen kotoa tuodut turvatavarat ja kuvat vanhemmista, joita lapsi saa kantaa mukanaan niin ulkona, leikeissä kuin lepohetkilläkin. Myös ennakointi tuotiin esiin tärkeänä yhteisesti sovittuna käytäntönä. Aikuisen tulee asettaa lapselle turvalliset ja selkeät rajat, jotta lapsi tietää, mitä

häneltä odotetaan. Aikuisen tulee käydä läpi päivän tapahtumia ja arkea yhdessä lapsen kanssa, jotta lapsi voi ennakoita tulevia tapahtumia.

Et vaikka periaatteessa leluja ei oteta ulos ni nää tietyt ne turvahommat on siellä mukana tai valokuvat tai muuta et ne kulkee mihin vaan.

Se mikä edistää sitä turvallisuuden tunnetta on se ennakointi. Toiset lapset tarvii sitä ennakointia tosi paljon.

No tietenkin pyrkii kertomaan mitä tapahtuu. Tosi monelle lapselle käydään sitä päivää niiku ruokailujen ja ulkoilujen kautta.

Ne turvalliset rajat et ne tietää ihan tasan tarkkaan että mitä niiltä halutaan täällä ja mitä vaaditaan.

Samoin suuren lapsiryhmän jakaminen pienemmiksi ryhmiksi nähtiin olevan yksi yhteisistä käytännöistä lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi. Aikuisilla on enemmän aikaa ja rauhaa keskittyä lapsiin yksilöllisesti ja lapsia pystyy huomioimaan kokonaisvaltaisesti. Aikuinen kykenee antamaan lapsille enemmän, minkä lisäksi lasten kanssa voi tehdä sellaisia asioita, joita suuressa lapsiryhmässä ei välttämättä voi. Pienessä ryhmässä ei myöskään ole yhtä paljon turvattomuutta aiheuttavaa meteliä ja hälinää. Pienessä lapsiryhmässä sellaiset lapset, jotka saavat usein negatiivista palautetta, saavat mahdollisuuden positiiviseen huomioon ja palautteeseen. Myös hiljaiset ja huomaamattomat lapset voivat saada tavallista enemmän aikuisen huomiota.

Sä pystyt niinku kokonaisvaltaisesti huomioimaan ne lapset ja sit siin on se rauha.

Usein tuen tarpeessa olevat lapset saa hirveen paljon sitä negatiivista palautetta ni sillon [pienessä ryhmässä] se lapsi itse oikeesti pääsee esille.

Ku sä oot lapsen kanssa kaksisteen tai pienes ryhmäs niin kylhän sä pääset paljon lähemmäks ja pystyt tekemään semmosia asioita mitä ei pysty tekemään suures ryhmässä.

Keskeisenä yhteisenä käytäntönä lasten vertaissuhteiden tukemisen kannalta nähtiin olevan hoitoon tulleen lapsen liittäminen leikkiin toisten lasten kanssa. Vuorohoitolapset ikään kuin käynnistyvät hitaammin, sillä he eivät voi olla koskaan varmoja siitä, ketä päiväkodissa on paikalla. Tämän vuoksi aikuisen tulisi varmistaa, että hoitoon tullut lapsi löytää itselleen leikkiseuraa. Myös lasten yhteisten leikkien käynnistäminen ja mahdollistaminen nähtiin tärkeinä lasten vertaissuhteiden tukemista ajatellen. Aikuinen voi avustaa esimerkiksi leikki-idean keksimisessä, leikin ohjaamisessa sekä huolehtia lasten leikkirauhan turvaamisesta. Aikuisen tulisi lisäksi havainnoida lasten leikkejä ja miettiä samalla toimivia pienryhmiä. Aikuisen tulisi antaa lapsille mahdollisuuksia leikkiä ajoittain myös kaksin, sillä se tekee vertaissuhteista vahvempia.

Monesti se on meidän lapsilla et ne käynnistyy hirveen hitaasti koska ne ei tiedä ketä on paikalla. On tosi tyypillistä et ne hengailee siinä aikuisen kanssa tovin ja sitten vasta pystyy menemään johonkin leikkiin. Mut se on tosi isossa roolissa et miten aikuinen reagoi siihen et ottaako lapsen ja sanoo et nyt mennään hiekkalaatikolle ja istuu siihen viereen ja on siinä hetken vai jääkö se vaan kulkee sen lapsen kanssa.

Autan heitä jotain leikki-idea virittämään tai osotan heille jonkun tilan tai tavallaan niitä leikin puitetekijöitä yritän auttaa just tilaa aikaa tai leikkirauhaa pysymään.

Monesti saattaa miettii pienryhmii et tehäpäs tollanen pienryhmä et tos on toi ja toi ja sit tossa on se uus et noi ottaa yleensä hyvin uuden kaverin vastaan.

Mä itse ajattelen että lapsilla on myös oikeus leikkiä kaksin.

Työvuorosuunnittelu lasten turvallisuuden tunteen tukijana toi esiin ristiriitaisia mielipiteitä. Työvuorosuunnittelu nähtiin toisaalta niin, että työvuorojärjestelyillä ei tueta lasten turvallisuuden tunnetta millään tavalla. Toisaalta ajateltiin, että työvuorot suunnitellaan nimenomaan sen mukaan, miten lapset ovat paikalla ja että aikuisia on riittävästi paikalla lapsia varten. Lisäksi nousi esille, että työvuorot suunnitellaan siten, että joka aamu-, ilt- ja viikonloppuvuorossa on jokaisesta lapsiryhmästä yksi lapsille tuttu aikuinen. Työvuorojen suunnittelussa pyrittiin myös siihen, että päivävuoroissa olisi mahdollisimman paljon lapsille tuttuja ai-

kuisia. Toisin sanoen kaksi- ja kolmivuorotyötä tekevät työntekijät pyrittiin sijoittamaan aamuihin ja iltoihin, minkä lisäksi sijaiset pyydettiin ensisijaisesti keskele päivää, jotta he eivät jäisi yksin lasten kanssa.

Mehän saadaan viikon välein lasten hoitoajat ja kuitenkin meidän työajat tehdään kolmen viikon seteissä että se on niinku käytännössä mahdotonta.

No totta kai siten et työvuorot suunnitellaan siten miten lapset on täällä. [--] Silloinhan me ollaan täällä ku lapset on.

Päivävuoroon on yritetty saada mahdollisimman paljon pysyviä aikuisia. Mahdollisimman vähän kolmivuorotyöläisiä jotka tulee satunnaisesti. [--] Ja toisaalta myös se että pyritään siihen että ne sijaiset tulis kuitenkin siihen keskipäivään jolloin täällä on myös omia aikuisia jolloin sijaiset ei jäis yksin niitten lasten kanssa.

7.4 Lapsen turvallisuuden tunteen tukeminen yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa

Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä pidettiin tärkeänä lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen. Yhteistyö vanhempien kanssa aloitetaan heti, kun lapsi aloittaa hoidon. On tärkeää alkaa rakentaa hyvää vuorovaikutussuhdetta vanhempien kanssa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Tämän mahdollistamiseksi vanhempien kanssa sovitaan aloituskeskustelu, jossa vanhemmat kertovat tärkeimpiä tietoja omasta lapsestaan. Kun lapsi on ollut hoidossa jonkin aikaa, vanhempien kanssa sovitaan keskusteluaika, jossa käydään läpi lasta koskevia keskeisiä asioita ja laaditaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelma. Vanhempien kanssa pidetään vastaavanlainen laajempi varhaiskasvatuskeskustelu vuosittain. Vanhempien kanssa voidaan sopia myös muita keskusteluaikoja, jos vanhemmat tai työntekijät kokevat sen tarpeelliseksi.

No kun he alkavat meillä päiväkodissa tehään alotushaastattelut missä he kertovat siitä lapsestaan. [--] Sit meillä on aina mahdollisuus koska tahansa sopia keskusteluaika vanhempien kanssa. Että yhteiset sopimukset ja tuen tarpeet mietitään yhdessä.

No tietysti niissä vasukeskusteluissa käydään sen lapsen tarpeet ja sovitaan yhdessä niistä sitte et miten toimitaan. Just alotuskeskustelussa me ei tiedetä lapsesta yhtään mitään niin vanhempien tieto on ensiarvoisen tärkeätä.

Päivittäinen vuoropuhelu arjessa puhumisen kautta sekä tärkeimpien tietojen välittäminen vanhempien ja työntekijöiden välillä koettiin tärkeänä yhteistyötä ajatellen. Työntekijän tulisi osata kertoa jokaisen lapsen päivästä jotain yksityiskohtaista, sillä näin vanhempi voi kokea, että hänen lapsestaan pidetään huolta. Myös vanhempien tulisi kantaa vastuu siitä, että he kertovat työntekijöille, jos kotona on tapahtunut jotakin sellaista, mikä saattaa vaikuttaa lapsen käyttäytymiseen päiväkodissa.

Et osaa kertoa ees vähän konkreettisempaa siitä päivästä ku sit tulee se fiilis et kyl ne oikeesti seuraa mitä mun lapsi tekee täällä ja on tietoinen lapsen päivästä täällä.

Ja vanhempien puolelta se et ne osais sanoa jos kotona on tapahtunu jotain koska se on aika harvinaista.

Vanhempien kanssa tehtävän yhteistyön haasteena nähtiin se, että niin vanhemmat kuin useat työntekijätkin tekevät vuorotyötä. Tästä johtuen vanhemmat eivät tiedä etukäteen, ketä työntekijöitä on työvuorossa. Lisäksi saattaa olla epävarmaa, onko viestit viety eteenpäin ja sovitut asiat saatu hoidettua.

Kun ihmiset tekee kolmivuorotyötä ni vanhemilleki saattaa olla turhauttavaa et voi mennä viikko, et pystytään selvittää mikä tilanne on ollut ja onko asiat hoidettu.

Et ne ei tiää kuka tääl on vastassa ku sä tuut hakee lapsen.

Käsite kasvatuskumppanuus sai aikaan erilaisia mielipiteitä. Toisaalta kasvatuskumppanuus nähtiin tavoiteltavana ja positiivisena asiana. Toisaalta nousi esille, että kyseistä käsitettä ei edes pitäisi olla olemassa, sillä kumppanuutta ei voida koskaan saavuttaa täysin.

Mä ite oon ite sitä mieltä et voitais heittää roskakoriin toi kasvatuskumppanuus -sana ja käyttää pelkkää yhteistyötä koska voidaan pohtia onko tämä oikeeta kumppanuutta vai mitä tämä on. Oli se

nyt termi mikä tahansa ni yhteistyöstä vanhempien kanssa varmaan puhutaan.

Kasvatuskumppanuus nähtiin kuitenkin pääasiassa siten, että työntekijöiden ja vanhempien välillä tulisi olla molemminpuolinen kunnioitus ja luottamus. Kun nämä tekijät ovat kunnossa, avoin keskustelu niin positiivisista kuin vaikeistakin asioista on mahdollista. Erityisen tärkeänä koettiin vanhempien luottamus, sillä vuorohoidossa on tekijöitä, kuten lasten yöksi jääminen, jotka edellyttävät vanhempien luottamusta työntekijöitä kohtaan.

Juuri nämä tämmöiset keskeiset tekijät kuten kunnioitus, luottamus, arvostaminen ja sit toisaalta sen lapsen ja vanhemman suhteen vahvistaminen tavalla tai toisella on jotenkin se keskeinen millä myös lapsen turvallisuuden tunnetta edistetään.

Myös vanhemmuuden tukeminen ja arvostaminen sekä lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen vahvistaminen koettiin merkittävinä kasvatuskumppanuutta ajatellen. Vanhemmuutta sekä lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tulisi tukea etenkin positiivisen kautta. Jos työntekijät antavat pelkästään negatiivista palautetta, kasvatuskumppanuus kärsii ja vanhemmat voivat kokea olevansa huonoja vanhempia. Työntekijän tulee myös muistaa, että ammattikasvattajan työnkuvaa ei saa käyttää hyväkseen. Työntekijän on hyvä tiedostaa, että on olemassa niin monta perhettä kuin kasvatustapaakin.

Tavattoman tärkeäksi nään sen että minä kerron sille vanhemmalle minkälaisia asioita me täällä ollaan tehty lapsen kanssa ja kerron siitä positiivisia asioita ja vahvistan sitä kautta sitä lapsen ja vanhemman sellasta positiivista vuorovaikutussuhdetta. [--] Et se semmonen positiivisuus ja vahvuuksien etsiminen ja jotenkin tunnistaminen.

Hirveen tärkeätä et meidän tulisi arvostaa ja tukea sitä vanhemmuutta. Ja tavallaan kunnioittaa niitä ratkaisuja mitä perheessä on tehty. Meillä voi ammatillisessa mielessä olla jotain erilaisia näkemyksiä mut jos se ei ole vasten kaikkea kyllä se on se mitä meidän tulee tukea ja arvostaa.

Tämmönen ylipäteminen, ammattimainen henkselien paukuttelu et kyl mä täällä vitsit tiedän että miten sun pitää kasvattaa sun lapses

et sille tielle ei kannata lähteä. [--] Et on hirveesti erilaisia perheitä, erilaisia tapoja kasvattaa.

Kaiken kaikkiaan vanhempien näkemyksille lapsen turvallisuuden tunteesta ja sen tukemisesta pyrittiin antamaan suuri arvo, kuitenkin tiettyjen puitteiden ja mahdollisuuksien mukaan. Vanhempien näkemykset ja lapsen kanssa toimimista koskevat neuvot koettiin arvokkaina apuvälineinä arjen työskentelyssä.

No siis kyl mun mielestä aika suuri arvo annetaan. Jos aikuisella on jotain toivetta miten lapsen kanssa toimitaan ni kyllä me sitä toimitaan niin mut totta kai me ei voida toteuttaa kaikkea. Tää on kuitenkin ryhmähoitoa et on paljon lapsia.

Mä nään että monestikin ne vanhempien näkemykset tai kokemukset tai tavat saattaa olla jotenki tosi arvokkaita. Et se oikeesti saattaa auttaa meitä täällä arjessa toimimaan jonku lapsen kanssa ja jotenki auttaa häntä enemmän. Kyl mä näkisin että pääsääntöisesti vanhemmat omat lapsensa tuntee.

7.5 Yhteenveto tutkimustuloksista

Työntekijöiden näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta olivat vaihtelevia. Voidaan kuitenkin sanoa, että lapsen turvallisuuden tunne nähtiin pääosin psyykkisenä, sosiaalisena ja fyysisenä kokonaisuutena. Lapsen kaikenlaisiin tarpeisiin vastaaminen, lapsen kokonaisvaltainen hyvä olo ja luottamus tulevasista selviytymiseen sekä lapsen mahdollisuus ennakoida tulevaa koettiin psyykkisessä puolessa tärkeänä. Sosiaalisessa puolessa korostettiin pysyviä sosiaalisia suhteita lapsen elämässä ja fyysisessä puolessa painotettiin lapsen oikeutta fyysiseen koskemattomuuteen sekä selkeitä ja turvallisia rajoja.

Vuorohoidon koettiin lähinnä horjuttavan lapsen turvallisuuden tunnetta. Tärkeimpinä syinä tälle nähtiin olevan lapsen epäsäännöllinen ja ennakoimaton arki, vaihtuvat aikuis- ja vertaissuhteet, vuorohoitoyksikön suuri koko sekä hoidossa olon suuri määrä. Vuorohoidon positiivisina puolina mainittiin syvällisemmän suhteen luominen lapseen vuorohoidon erityispiirteiden vuoksi, sekä

suhdelukujen poikkeavuuksien mahdollistamat hetket viettää lapsen kanssa yksilöllistä ja läheistä aikaa.

Tärkeimpinä työntekijän toimintatapoina lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi koettiin olevan aikuisen sensitiivisyys, aito läsnä ja käytettävissä olo, kii-reettömyys sekä oikeudenmukaisuus. Merkittävimpiä työntekijän käyttämiä keinoja kerrottiin olevan läheisen suhteen luominen lapseen, turvallisuuden tunnetta edistävien vuorovaikutustapojen käyttäminen, turvallisuutta luovan fyysisen läheisyyden, etenkin sylin, tarjoaminen sekä ikävästä yli auttaminen. Myös lasten vertaissuhteiden tukeminen ja ryhmän yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen nähtiin tärkeinä.

Lapsen turvallisuuden tunnetta ja sen tukemista käsiteltiin koko työyhteisön kesken muun muassa talon ja tiimien kokouksissa. Keskeisinä lapsen turvallisuuden tunnetta tukevana koko työyhteisön yhteisinä sopimuksina ja käytäntöinä koettiin olevan lapsen kotoa tuodut turvatavarat, päivän tapahtumien ja tilanteiden ennakointi, lapsiryhmän jakaminen pienemmiksi ryhmiksi sekä lasten leikkien käynnistäminen ja mahdollistaminen. Myös työvuorosuunnittelu nähtiin pääasiassa lapsen turvallisuuden tunnetta tukevana käytäntönä.

Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä pidettiin tärkeänä lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen. Lapsen hoidon aloituskeskustelu, varhaiskasvatuskeskustelut, arjen vuoropuhelu ja tärkeiden tietojen välittäminen sekä yleisesti ottaen hyvän vuorovaikutussuhteen rakentaminen vanhempien kanssa koettiin olevan merkittäviä tekijöitä yhteistyön kannalta. Vanhempien ja työntekijöiden tekemän vuorotyön ajateltiin kuitenkin aiheuttavan omat haasteensa lapsen turvallisuuden tunnetta tukevalle yhteistyölle.

Kasvatuskumppanuus käsitteenä toi esiin niin positiivisia kuin negatiivisiakin mielipiteitä. Vanhempien ja työntekijöiden molemminpuolinen kunnioitus ja luottamus, vanhemmuuden tukeminen ja arvostaminen sekä lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen tukeminen saivat kuitenkin kasvatuskumppanuudesta puhuttaessa suurimman arvon. Eriyisen merkittävänä nähtiin se, että vanhemmat ovat omien lastensa asiantuntijoita, ja sitä on syytä kunnioittaa.

8 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen tekemiseen sisältyy paljon eettisiä kysymyksiä, jotka tutkimuksen tekijän on huomioitava (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 23). Tutkimuksen eettisyys tulisi turvata alkaen tutkimusidean esittämisestä ja päättyen tutkimuksen julkaisemiseen (Länsimies-Antikainen 2008, 91). Muutoinkin tutkijan eettisen sitoutuneisuuden tulisi viedä tutkimusta eteenpäin (Tuomi & Sarajärvi 2013, 127). Eettinen sitoutuneisuutemme ohjasi opinnäytetyömme tekemistä alusta loppuun saakka. Otimme eettisyyden huomioon kaikissa tutkimusvaiheissa ja kaikkien tutkimustamme koskevien kysymysten ja valintojen kohdalla.

Kaikessa tutkimustoiminnassa on tärkeää punnita myös luotettavuutta (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2013, 231). Luotettavuutta voidaan tarkastella muun muassa validiteetti- ja reliabiliteetti-käsitteiden avulla. Kun aineistoa analysoidaan kvalitatiivisesti, sellaiset ominaisuudet, jotka liittyvät aineiston laatuun ja tutkijan toimintaan, ovat lähimpänä reliaabeliuden käsitettä. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 186, 189.) Kun taas punnitaan laadullisen tutkimuksen validiteettia, keskitytään pääasiassa kerätyn aineiston ja siitä tehtävien tulkintojen pätevyyden tarkasteluun (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 27). Koska opinnäytetyömme on laadullinen tutkimus, punnitsimme sen luotettavuutta nimenomaan laadullisen tutkimuksen tekemistä ajatellen.

8.1 Eettisyys

Ihmisoikeudet ovat ihmisiä koskevan tutkimuksen eettisyyden lähtökohtana. Tämän vuoksi tutkijan tulee pitää huolta siitä, että tutkittavat tietävät, mikä on tutkimuksen perimmäinen tarkoitus ja mitkä ovat tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä mahdolliset riskit. Tutkittavien tulee myös osallistua tutkimukseen omasta tahdostaan. Tutkittavat voivat päättää kesken tutkimuksen, että he eivät haluaakaan osallistua tutkimukseen, minkä lisäksi tutkittavat saavat päättää, saako tutkija käyttää heitä koskevaa tutkimusaineistoa tutkimuksessa. (Tuomi &

Sarajärvi 2013, 131.) Kerroimme haastateltaville etukäteen tutkimuksemme tarkoituksesta, sen tavoitteista sekä siitä, mihin tulemme käyttämään haastatteluita saamaamme aineistoa. Kerroimme myös, missä ja kuinka haastattelut toteutetaan. Painotimme, että tutkimukseemme osallistuminen oli vapaaehtoista. Teimme haastateltaville selväksi, että heillä oli mahdollisuus keskeyttää tutkimukseen osallistuminen milloin tahansa ja että heidän ei tarvinnut vastata kaikkiin haastattelukysymyksiin, jos heistä tuntui siltä.

Tutkittavien yksityisyyden varmistaminen on hyvin merkittävä tutkimuseettinen sääntö (Kuula 2006, 124). Tutkittavat on pidettävä anonyymeina, jos heiltä ei ole saatu lupaa henkilökohtaisten tietojen paljastamiseksi (Tuomi & Sarajärvi 2013, 131). Myös tutkittavien itsemääräämisoikeuden arvostaminen sekä tietojen luottamuksellisuus tietosuojamenetelmien turvin ovat tärkeitä yksityisyyden varmistamiseen liittyviä tekijöitä (Kuula 2006, 124). Lisäksi on tärkeää, että tutkimustietoja ei anneta sivullisille, eikä niitä sovelleta mihinkään muuhun aikomukseen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 131). Pidimme koko opinnäytetyöprosessimme ajan huolen siitä, että tutkittavat pysyivät anonyymeina, jotta heitä ei voisi tunnistaa opinnäytetyössämme kuvattujen tietojen perusteella. Tutkittavat olivat tietoisia siitä, että he saivat päättää itse, mitä tietoja he antaisivat käytettäväksemme. Nauhoitetut haastattelut olivat tietokoneillamme salasanoin turvattuina, ja kun haastattelut saatiin litteroitua, ne poistettiin. Haastatteluista saadut tiedot olivat ainoastaan meidän käytössämme ja niitä käytettiin ainoastaan tähän tutkimukseen.

Tutkijan on tärkeää seurata tieteen asettamia periaatteita muun muassa totuudenmukaisuudesta, tarkkuudesta, tutkimuksen läpinäkyvyydestä sekä esitetyistä viittauksista muiden ihmisten teoksiin (Clarkeburn & Mustajoki 2007, 113). Esimerkiksi toisten tutkijoiden toisarvostaminen, epäselvä maininta aiemmista tutkimustuloksista sekä tutkimustulosten tai -menetelmien epätarkka ja vääristelevä kuvaaminen ovat vastoin hyvää tieteellistä käytäntöä. Tieteellistä vilppiä on kuvitteellisten tai ilman lupaa käytettyjen toisten henkilöiden ajatusten tai tulosten pitäminen omina löydöksinä. (Tuomi 2007, 146.) Pidimme huolta siitä, että ymmärrämme tutkimuksen tekemisen eettiset periaatteet ja että toimimme niiden mukaisesti. Siten tutkimuksemme noudattaa niin totuudenmukaisuutta,

tarkkuutta, läpinäkyvyyttä kuin toisten ihmisten teosten viittauksiakin koskevia eettisiä periaatteita. Merkitsimme lähdetiedot täsmällisesti, raportoimme tutkimuksen teosta ja tutkimustuloksista huolellisesti ja toimimme tutkijoina kaikin puolin rehellisesti.

8.2 Luotettavuus

Laadullisen tutkimuksen luotettavuuden lähtökohtana on, että tutkijalla on riittävästi aikaa tutkimuksen tekemiseen (Tuomi & Sarajärvi 2013, 142). Opinnäytetyöprosessimme kesti kokonaisuudessaan yli vuoden ajan, joten meillä oli runsaasti aikaa opinnäytetyömme tekemiseen. Etsimme koko opinnäytetyöprosessimme ajan ajankohtaista, relevanttia ja monipuolista tietoa opinnäytetyöhömmme liittyen ja olimme kriittisiä käyttämiämme lähteitä kohtaan. Pitkäjänteisen ja aktiivisen tiedonhankinnan kautta saimme rakennettua luotettavan ja vahvan teoreettisen tietoperustan opinnäytetyöllemme.

Kun arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta, on syytä pohtia, mitä tutkitaan ja minkä vuoksi. Tutkijan tulee pohtia myös omaa sitoutuneisuuttaan tutkimuksen tekemisessä. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 140.) Lasten tarve vuorohoidolle kasvaa jatkuvasti muuttuvan yhteiskunnan myötä. Lasten vuorohoito oli meille molemmille tuntematonta varhaiskasvatukseen kuuluvaa aluetta, minkä vuoksi meitä kiinnosti perehtyä sen periaatteisiin ja arkeen muun muassa tulevaisuuden työmahdollisuuksia ajatellen. Myös tietämys lasten turvallisuuden tunteesta ja sen tukemisesta oli tärkeää ammatillisuuttamme ajatellen.

Laadullisen tutkimuksen luotettavuutta ajatellen on tärkeää, että siihen valitaan sellaiset henkilöt, joilla on konkreettista ja henkilökohtaista kokemusta ilmiöstä, joka on valittu tutkimuksen kohteeksi (Kylmä 2008, 113). Lähetimme teema-haastattelurunkomme yhteistyöpäiväkotiimme ennen harjoittelumme alkua, jotta mahdolliset haastateltavat saivat tutustua ja valmistautua haastatteluun etukäteen. Tutkittavat henkilöt työskentelivät 3–6-vuotiaiden lasten ryhmissä vuorohoitoa tarjoavassa päiväkodissa, joten heillä oli henkilökohtaista ja todellista

tietoa 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunteen tukemisesta vuorohoidon arjessa.

Aineiston keruu niin itse menetelmänä kuin tekniikkanakin on keskeinen osa tutkimuksen luotettavuutta. Aineiston keruusta raportoitaessa on hyvä kertoa myös siihen vaikuttaneista erityisistä tekijöistä, mahdollisista haasteista sekä muista tärkeistä asioista. (Tuomi & Sarajärvi 2013, 140.) Olimme molemmat kaikissa haastattelutilanteissa paikalla. Jaoimme haastattelujen tekemisen siten, että me molemmat haastattelimme yhteensä neljä työntekijää. Meillä ei ollut aiempaa kokemusta tutkimustyöstä, mikä saattaa vaikuttaa opinnäytetyömme luotettavuuteen. Perehdyimme kuitenkin laadulliseen tutkimusmenetelmään ja teemahaastattelun tekemiseen huolellisesti kirjallisuuden ja opintoihimme kuuluvien metodiopintojen kautta.

Harjoittelumme yhteistyöpäiväkodissamme edesauttoi aineiston keruuta. Haastattelujen sopiminen sujui vaivattomasti, sillä yhteistyöpäiväkotimme johtaja järjesti vuorotyötä tekevien lastenhoitajien haastattelut varaamalla heidän työvuoroistaan sopivan ajankohdan haastattelua varten. Sovimme itsenäisesti vain lastentarhanopettajien haastattelujen ajankohdat. Harjoittelumme vuoksi olimme ehtineet tehdä tuttavuutta haastateltavien kanssa ennen varsinaisia haastatteluja. Tämä poisti haastattelutilanteista jännittyneisyyttä ja haastateltavat pystyivät puhumaan avoimesti. Tuttavuuden tekeminen haastateltavien kanssa ei vaikuttanut haastattelujen luotettavuuteen, sillä emme tunteneet haastateltavia sen syvällisemmin.

Haastatteluaineiston luotettavuuden lähtökohtana on haastatteluaineiston laatu. Koska haastateltavaan tulisi saada muodostettua hyvä yhteys, haastattelupaikan tulisi olla hiljainen ja haastateltavalle mielekäs. Haastattelussa tapahtuvan kommunikoinnin tulisi onnistua ilman suurempia häiriöitä. Haastatteluaineisto ei ole luotettava, jos kaikkia haastateltavia ei ole haastateltu, tallennetun materiaalin kuuluvuus ei ole hyvä, tai jos litteroinnissa ei ole samat säännöt alusta loppuun. (Hirsjärvi & Hurme 2014, 74, 185.) Haastattelimme kaikki kahdeksan työntekijää. Pidimme kaikki haastattelut yhteistyöpäiväkotimme samassa toimistohuoneessa, jonka varasimme hyvissä ajoin käyttöömme. Haastattelutila oli

pääasiassa rauhallinen ja hiljainen. Myös haastattelutallenteiden kuuluvuus oli hyvä, minkä vuoksi niitä oli helppo litteroida. Jaoimme haastattelujen litteroinnin siten, että me molemmat litteroimme yhteensä neljä haastattelua. Sovimme yhdessä säännöistä, joiden mukaan litteroimme haastattelut.

Laadullisessa tutkimuksessa ei tavoitella tilastollista yleistämistä, vaan jonkin ilmiön tai asian kuvailua, tietyn toiminnan oivaltamista tai teoreettisen selityksen löytämistä jollekin asialle (Tuomi & Sarajärvi 2013, 85). Aineiston saturaatio eli kylläntyminen kertoo, onko laadullisen tutkimuksen aineisto riittävä. Saturaatiosta puhutaan silloin, kun tutkittavilta ei enää saada uutta tietoa tutkimusongelmaan liittyen. (Tuomi 2007, 142.) Opinnäytetyömme haastatteluotanta ei ollut kovin suuri, minkä vuoksi emme yleistä tuloksia tilastollisesti. Tutkimme, kuinka 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan yhden vuorohoitopäiväkodin työntekijöiden näkökulmasta. Keräsimme aineistoa kuitenkin riittävästi. Uudet tutkittavat eivät olisi tuottaneet merkittävää uutta tietoa tutkimuskysymyksemme kannalta.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksen luotettavuutta ajatellen on tärkeää, että tutkija kuvaa lukijoille selkeästi ja riittävästi, kuinka tutkimus on toteutettu (Tuomi & Sarajärvi 2013, 141). Tutkijan tulee selostaa, kuinka sekä aineiston analyysi tehtiin että kuinka tutkimustulokset ja johtopäätökset muodostuivat (Tuomi 2007, 152). Myös jokainen tutkimuksen aikana tehty valinta ja rajaus tuodaan esiin ja perustellaan (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 27). Kuvailimme opinnäytetyömme eri vaiheiden toteuttamista selkeästi ja seikkaperäisesti. Kerroimme, millä tavalla analysoimme aineiston ja havainnollistimme analyysia kuvioiden ja taulukoiden avulla. Käytimme haastatteluista poimittuja suoria lainauksia tutkimustulosten kuvaamisen tukena. Perustelimme myös tekemämme valinnat ja rajaukset johdonmukaisesti ja huolellisesti.

9 POHDINTA

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää, kuinka 3–6-vuotiaiden lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan vuorohoidossa. Pohdinnassa käymme tutkimustuloksiamme sekä aiempia tutkimuksia ja kirjallisuusteoksia vertailevaa ja tarkastelevaa vuoropuhelua. Pohdimme myös opinnäytetyöprosessimme aikana tapahtunutta ammatillista kasvuamme. Lopuksi teemme tutkimustulostemme pohjalta muodostettuja johtopäätöksiä ja esitämme mahdollisia jatkotutkimusaiheita.

9.1 Tutkimustulosten pohdinta

Jaoimme tutkimustulosten pohdinnan neljään aihealueeseen teemahaastattelurunkomme pohjalta. Aihealueet ovat näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon mahdollisista vaikutuksista siihen, työntekijöiden toimintatavat ja keinot lapsen turvallisuuden tunteen tukena, työyhteisön käytännöt sekä vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö.

9.1.1 Näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta ja vuorohoidon mahdollisista vaikutuksista siihen

Lapsen turvallisuuden tunteen nähtiin muodostuvan kokonaisuudesta, johon vaikuttavat niin psyykkinen, sosiaalinen kuin fyysinenkin ulottuvuus. Lapsen turvallisuuden tunteen psyykkisen puolen kannalta pidettiin tärkeänä sitä, että lapsella on hyvä olla. Lapsi saa kasvaa, oppia ja kehittyä parhaalla mahdollisella tavalla, kun lapsella on hyvä olla (Heikkilä, Välimäki & Ihalainen 2007, 15). Lapsella on hyvä olla, kun hän voi tuntea, että hän tulee kuulluksi, ymmärretyksi, nähdyksi ja kohdatuksi. Tällöin lapsi voi kokea, että hän on kokonaisvaltaisesti hyväksytty. (Kanninen & Sigfrids 2012, 81.) Myös lapsen luottamus tulevista selviytymiseen koettiin merkittävänä. Lapsi voi luottaa turvallisuuden tunteen myötä siihen, että elämästä on mahdollista selvitä. Lapsen turvallisuuden

tunne on ikään kuin resurssi, joka edesauttaa lapsen selviytymistä elämästä. (Mattila 2011, 72.)

Pysyvät ja turvalliset sosiaaliset suhteet lapsen elämässä saivat suurimman arvon lapsen turvallisuuden tunteen sosiaalista puolta ajatellen. Lapsi tarvitsee elämässään pysyvyyttä, jotta hänestä ei tuntuisi, että kaikki muuttuu jatkuvasti (Aldén 2006, 26). Myös fyysisellä puolella ajateltiin olevan keskeinen merkitys lapsen kokonaisvaltaiseen turvallisuuden tunteeseen. Fyysiseen turvallisuuteen kuuluvat muun muassa oikeus koskemattomuuteen sekä selkeät nähtävillä olevat säännöt ja ohjeistukset (Hurme & Kyllönen 2014, 28). Työntekijät kokivat, että lapsen turvallisuuden tunnetta lisää, kun lapsi on tietoinen hänelle asetetuista selkeistä ja turvallisista rajoista ja säännöistä. Erityisen tärkeänä pidettiin sitä, että lapsi voi olla varma, että hänen oikeutensa fyysiseen koskemattomuuteen on turvattuna.

Vuorohoidon vaikutuksia ajatellen lapsen hoitoaikojen epäsäännöllisyydestä ja ennakoimattomasta arjesta johtuva arjen pirstaleisuus nähtiin yhtenä keskeisimmistä syistä lapsen turvallisuuden tunteen horjumiselle. Epäsäännöllinen ja rutiiniton arki on lapselle ennalta-arvaamatonta ja stressaavaa (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 20). Myös vuorohoidolle ominaisten vaihtuvien aikuis- ja vertaissuhteiden uskottiin aiheuttavan haasteita lapsen turvallisuuden tunnetta edistävien läheisten aikuis- ja vertaissuhteiden luomiselle, minkä vuoksi ne ovat merkittävä syy lapsen turvallisuuden tunteen heikentymiselle. Sekä lasten että aikuisten suuri vaihtuvuus on vuorohoidossa tavanomaista (Siippainen 2012, 122). Aikuisten ja lasten pysyvyys hoidon aikana olisi kuitenkin merkittävää lapsen sosiaalisten suhteiden kannalta (Loimuneva 2015, 20). Samoin lapsen hoidossa olon suurta määrää ja pitkäkestoisia yhtenäisiä hoitajaksoja pidettiin lapsen turvallisuuden tunteeseen kielteisesti vaikuttavina tekijöinä. Kun lapsi kokee, että vanhempi on ollut liian kauan poissa, lapsi alkaa tuntea ikävää (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 72). Vuorohoitoa ajatellen olisikin syytä laatia koko maan laajuiset, yhtenäiset ohjeistukset siitä, kuinka pitkäkestoisien ja yhtenäisten jaksien lapsi saisi viettää hoidossa (Kalliala 2012, 35).

Vuorohoidon voidaan nähdä olevan sekä tunnelmaltaan että toiminnaltaan kodin ja päiväkodin välimaastossa, sillä vuorohoitoa tarjoavan päiväkodin toiminta on usein kodinomaisempaa (Siippainen 2012, 119–120). Työntekijöiden puheet vuorohoidon tavoitteellisesta kodinomaisuudesta eivät kuitenkaan olleet yhdenmukaisia teorian kanssa. Yhteinen mielipide oli, että päiväkodin ei tarvitse olla kodinomainen, sillä päiväkodin ei tule kilpailla lapsen kodin kanssa. Mietimme kuitenkin, että vahvistaisiko kodinomainen toiminta, kuten television katselu iltaisin, vuorohoidossa olevien lasten turvallisuuden tunnetta?

Positiivista vuorohoidossa ajateltiin olevan syvällisemmän suhteen luominen lapseen vuorohoidon erityispiirteiden, kuten vapaamuotoisempien äärivuorojen ja viikonloppujen vuoksi. Vuorohoidon nähtiin tarjoavan myös ajoittain enemmän aikaa ja mahdollisuuksia aikuisen ja lapsen läheiselle yhdessäololle. Päivähoidossa suurin osa lapsista tulee hoitoon samanaikaisesti ja heidät haetaan kotiin suurin piirtein samoihin aikoihin. Vuorohoidossa suhdelukujen vaihtelevuuden positiivisena puolena on se, että silloin, kun lapsia on vain vähän paikalla, lapset saavat yksilöllisempää hoitoa ja heidän henkilökohtaisia toiveitaan on mahdollista huomioida paremmin (Siippainen 2012, 120).

9.1.2 Työntekijöiden toimintatavat ja keinot lapsen turvallisuuden tunteen tukena

Ensisijaisena asiana lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen pidettiin sitä, että aikuinen alkaa rakentaa turvallista ja läheistä suhdetta lapseen mahdollisimman pian lapsen aloitettua hoidon. Jotta hoitopaikassa toteutettava hoito on lapselle positiivisesti merkityksellistä ja se tukee lapsen tunne-elämän kehitystä, se edellyttää aikuisen ja lapsen välille kehittyvää läheistä suhdetta (Kanninen & Sigfrids 2012, 53–54). Etenkin hyvän toissijaisen kiintymyssuhteen kehittyminen aikuisen ja lapsen välille koettiin tukevan lapsen turvallisuuden tunnetta huomattavasti. Hoitopaikan aikuinen voi toimia merkittävänä lapsen turvallisuuden tunteen edistäjänä toissijaisen kiintymyssuhteen kautta (Koivunen 2009, 140). Jos toissijaisten kiintymyssuhteiden muodostamiselle ei anneta hoitopaikassa riittävästi arvoa, voi olla, että loppujen lopuksi turvallisesti kiintyneet

lapset maksavat siitä isomman hinnan. Turvattomasti kiintyneet lapset pystyvät elämään emotionaalisen tuen puutteen kanssa paremmin. (Rusanen 2011, 205.)

Aikuisen aito läsnäolo sekä sensitiivisyys lapsen tarpeille nähtiin olennaisina lapsen turvallisuuden tunnetta tukevinä toimintatapoina vuorohoidon arjessa. Etenkin sensitiivinen aikuinen tuo lapselle turvallisuuden tunnetta (Loimuneva 2015, 21). Aikuisen sensitiivisyyden ja aidon läsnäolon myötä lapsi voi kokea, että hänen tarpeisiinsa vastataan tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapsi tulee kokonaisvaltaisesti huomioiduksi ja ymmärretyksi, minkä johdosta lapsi voi tuntea, että hän on tärkeä ja että aikuinen on paikalla häntä varten.

Se, miten ammattikasvattaja käyttäytyy vuorovaikutuksessa lapsen kanssa, vaikuttaa ennen kaikkea lapsen turvallisuuden tunteeseen (Vilén ym. 2013, 23). Aikuisen ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella koettiin olevan hyvin keskeinen merkitys lapsen turvallisuuden tunteelle vuorohoidossa. Lapsen turvallisuuden tunne voimistuu, kun lapsi saa olla hyvässä vuorovaikutuksessa turvalliseksi koetun aikuisen kanssa (Mattila 2011, 67). Jokaisen lapsen kanssa on oma tapansa olla vuorovaikutuksessa, minkä muistamista painotettiin tärkeänä. Koska lapset ovat yksilöitä, kasvattajalla tulee olla hyvät vuorovaikutustaidot, jotta hän voi toimia onnistuneesti jokaisen lapsen kanssa (Hurme & Kyllönen 2014, 16).

Lapsi havaitsee yleisesti vallitsevan ilmapiirin hyvin herkästi (Kanninen & Sigfrids 2012, 92). Tämän vuoksi korostettiin, että kaikkiin vuorohoitoyksikön vuorovaikutussuhteisiin tulee kiinnittää huomiota, sillä ne vaikuttavat yleisen ilmapiirin laatuun jokapäiväisessä arjessa. Ei siis riitä, että aikuinen huolehtii ainoastaan aikuisen ja lapsen välisen vuorovaikutuksen toimivuudesta. Myös aikuisten välinen vuorovaikutus vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen välillisesti (Vilén ym. 2013, 23).

Aikuisen tarjoama fyysinen läheisyys koettiin parhaimpana keinona antaa lapselle lohtua ja turvaa, kun lapsi osoittaa merkkejä ikävästä, hädästä tai turvattomuudesta. Etenkin aikuisen syliä korostettiin merkittävänä keinona tukea ja

edistää lapsen turvallisuuden tunnetta. On tärkeää, että aikuinen tarjoaa syliä juuri sillä hetkellä, kun lapsen turvallisuuden tarve edellyttää sitä (Mattila 2011, 61). Syli auttaa rakentamaan aikuisen ja lapsen välille vahvan siteen ja näin lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi (Loimuneva 2015, 20). Työntekijät kuitenkin huomauttivat, että kaikki lapset eivät pidä fyysisestä läheisyydestä, joten on tärkeää, että aikuinen havainnoi lapsen reaktioita ja näin ollen kunnioittaa lapsen tahtoa.

Lasten vertaiskulttuurin voidaan nähdä pohjautuvan lasten tavoitteeseen säilyttää kotona kehittynyt turvallisuuden tunne myös päiväkodissa (Kalliala 2008, 37). Vuorohoidossa lasten vertaissuhteet voivat kuitenkin olla jäsentymättömiä, mikä voi tuoda lapsille turvattomuuden tunnetta (Lehtomäki 2013, 15). Myös jatkuvia leikkiryhmiä voi olla hankalaa luoda, jos lapsiryhmän kokoonpano on erilainen jopa päivittäin (Kalliala 2012, 25). Vuorohoidossa olevien lasten vertaissuhteiden ja -kulttuurin tukeminen koettiin osittain haastavana. Erityisesti lasten epäsäännöllisten hoitoaikojen, satunnaisten vapaapäivien sekä pitkien vapaiden hoidosta ajateltiin aiheuttavan haasteita vertaissuhteiden tukemiselle. Positiivisena lapsiryhmän kokoonpanon vaihtelevuudessa pidettiin sitä, että lapsi oppii tulemaan toimeen erilaisten yksilöiden kanssa. Kun lapsi oppii tulemaan toimeen erilaisten lasten ja aikuisten kanssa, se auttaa lasta sosiaalisissa tilanteissa myös tulevaisuudessa (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2009, 162).

Lapsiryhmän yhteenkuuluvuuden tunne on sidoksissa positiivisiin tunnetiloihin ja onnistuneisiin sosiaalisiin suhteisiin. Yhteenkuuluvuuden tunne on luonteeltaan yhteisöllinen, sillä sen merkitys on havaittavissa ryhmän kaikessa toiminnassa. Aikuisella ja hänen käyttämillään keinoilla on merkittävä rooli lapsiryhmän yhteenkuuluvuuden tunteen muodostamisessa, säilyttämisessä ja vahvistamisessa. (Hännikäinen 2006, 126, 145.) Myös lasten keskinäiset vertaissuhteet vahvistavat lasten keskinäistä yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kokemusta vertaisryhmän jäsenyydestä (Ikonen 2006, 153). Lapsiryhmän yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistamista painotettiin tärkeänä. Jokaisen lapsen tulisi voida kokea yhteenkuuluvuutta suhteessa omaan ryhmäänsä. Yhteenkuuluvuuden tunteen vahvistaminen on tärkeää vuorohoidossa, sillä tavallisesti ne lapset, joiden hoitoajat ovat samankaltaisia, muodostavat ikään kuin oman ryhmänsä.

Ne lapset, jotka ovat hoidossa vain satunnaisina päivinä ja vuorokauden eri aikoina, jäävät helpommin ryhmän ulkopuolelle. Jokaisen lapsen tulisi kuitenkin voida tuntea, että hän on osa ryhmää ja sen suhdeverkostoa (Rausku-Puttonen 2006, 111).

9.1.3 Työyhteisön käytännöt

Kun toimintayksikössä pyritään kohti turvallista kasvu- ja oppimisympäristöä, toimintayksikössä tulee enteillä tapahtumia ja luoda turvallisuuden tunnetta vahvistavia toimintamalleja ja -tapoja (Hurme & Kyllönen 2014, 61). Työyhteisössä käsiteltiin lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia asioita ja tehtiin yhteisiä sopimuksia hyviksi koetuista toimintatavoista ja käytännöistä. Työyhteisössä annettiin suuri arvo lapsen turvallisuuden tunteen tietoiselle ja suunnitellulle tukemiselle. Kun toimintayksikkö työskentelee yhtenäisesti ja samoilla tavoitteilla, se mahdollistaa lapsille turvallisen kasvu- ja oppimisympäristön (Opas 2013, 142).

Myös jokaisella tiimillä kerrottiin olevan omat sovitut toimintatapansa lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi. Tämän vuoksi toisen tiimin toimintatavat voivat poiketa toisen tiimin toimintatavoista paljonkin. Onnistuneessa tiimissä kaikki tiimin jäsenet tietävät tiiminsä perustehtävän ja tekevät parhaansa, jotta perustehtävä toteutuu. Tiimeissä sovitaan yhdessä, mitä tiimin on tarkoitus tehdä ja jokainen tiimin jäsen tekee, niin kuin on sovittu. (Opas 2013, 143–144.) Työntekijät kuitenkin painottivat, että jokainen työntekijä on itse vastuussa siitä, että hän noudattaa niin koko työyhteisön kuin tiiminkin yhteisiä sopimuksia ja toimintatapoja. Osa noudattaa yhdessä sovittuja asioita, osa ei. Se, että kaikki aikuiset eivät toimi samoin, ei ole hyväksi lasten turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen. Olisikin tärkeää, että yhteisten sopimusten vähättelyyn puututtaisiin mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Lasten turvatavaroiden käytön salliminen oli merkittävin koko työyhteisöä koskettava sopimus. Turvatavaroiden käytöstä oli sovittu yhteisesti siten, että lapset saivat tuoda heille tärkeitä tavaroita kotoa ja että he saivat tukeutua niihin

missä ja milloin vain. Etenkin lasten kuvat vanhemmista koettiin merkittävänä keinona auttaa lapset yli ikävästä ja saada lasten turvallisuuden tunnetta tuettua. Valokuvat ja muut kotoa tuodut turvatavarat lievittävät lapsen tuntemaa ikävää ja vahvistavat lapsen mielikuvia vanhemmista hoitopäivän tai -jakson aikana (Kaskela & Kekkonen 2006, 44).

Myös ennakointi mainittiin keskeisenä lapsen turvallisuuden tunnetta tukevana yhteisenä käytäntönä. Kun lapsi voi ennakoida tulevia tapahtumia, hän voi tuntea olonsa turvalliseksi (Kanninen & Sigfrids 2012, 175). Lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen nähtiin tärkeänä, että lapsen kanssa käydään läpi päiväkotipäivän tapahtumia ja tilanteita esimerkiksi aamu- tai päiväpiirissä kuvi- en avulla. Lisäksi ryhmän läsnäolevien aikuisten ja lasten kuvat ryhmän seinällä koettiin lisäävän lapsen mahdollisuutta ennakointiin. Kaiken kaikkiaan aikuisella tulee olla taitoa ennakoida ja strukturoida arjen tapahtumia siten, että ne tukevat lapsen kehitystä (Kanninen & Sigfrids 2012, 59).

Samoin lapsiryhmän jakaminen pienemmiksi ryhmiksi kerrottiin olevan yksi yhteisistä käytännöistä lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi. Kun lapsiryhmä on pieni, aikuinen pystyy kiinnittämään paremmin huomiota jokaiseen lapseen yksilöllisesti. Kun lapsiryhmä on suuri, aikuinen vastaa vähemmän lasten tarpeisiin ja on vähemmän vuorovaikutuksessa lasten kanssa. (Essa 2007, 17, 226.) Päivähoitoon verrattuna vuorohoidossa koettiin olevan useammin hetkiä, jolloin lapsia on vain vähän paikalla. Tämän nähtiin luovan enemmän mahdollisuuksia pienessä ryhmässä toimimiselle. Joka tapauksessa ajateltiin, että pienessä ryhmässä aikuisella on enemmän aikaa ja rauhaa keskittyä lapsiin kokonaisvaltaisesti ja lapsia on mahdollista huomioida tasapuolisemmin. Aikuinen pääsee lähemmäksi lapsia, hän voi antaa itsestään enemmän sekä tehdä lasten kanssa asioita, jotka eivät ole suuressa lapsiryhmässä mahdollisia.

Työvuorojärjestelyjä pidettiin osana työyhteisön yhteisiä käytäntöjä lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi. Työvuorot suunniteltiin ensisijaisesti lasten hoitotarpeiden mukaan sekä siten, että jokaisessa työvuorossa olisi lapsille tuttu aikuinen. Kun lapsen ympärillä on pysyvät ja turvalliset hoitajat, se alentaa lapsen kokemaa stressiä ja ahdistusta (Keltikangas-Järvinen 2012, 127). Vuoro-

hoidossa olevien lasten hoidon suunnittelu siten, että lasten tukena ja turvana olisi aina tuttu ja turvallinen aikuinen koettiin kuitenkin haastavana lasten epä-säännöllisten hoitoaikojen vuoksi.

9.1.4 Vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö

Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä pidettiin tärkeänä lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen. Työntekijät korostivat, että vanhempien ja työntekijöiden välisen yhteistyö- ja vuorovaikutussuhteen rakentaminen tulee aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Vanhempien ja kasvattajan välinen aloituskeskustelu ennen varsinaista hoidon aloitusta toimii tärkeänä lähtökohtana yhteistyösuhteen käynnistymiselle. Aloituskeskustelu tarjoaa perheelle tilaisuuden kysyä ja kertoa tärkeistä asioista, ja sen myötä työntekijä voi valmistaa vanhempia ja lasta hoidon aloitusta varten. (Kaskela & Kekkonen 2006, 41.)

Hoidon edetessä on tavallista, että vanhemmat ja kasvattaja käyvät vähintään kerran vuodessa yksityiskohtaisemman keskustelun lapsesta ja hänen varhaiskasvatuksestaan. Varhaiskasvatuskeskustelujen lisäksi vanhempien ja kasvattajien väliset vuoropuhelut käydään jokapäiväisissä kohtaamisissa, kun vanhempi tuo tai hakee lastaan. Kasvattaja antaa vanhemmalle mahdollisuuden olla osa lapsen hoidossa viettämää elämää, kun kasvattaja kertoo vanhemmalle lapsen tapahtumista, kokemuksista ja elämyksistä lapsen hoitopäivän tai hoitajakson ajalta. Kun vanhemmat ja kasvattajat käyvät säännöllistä vuoropuhelua, heidän on helpompaa puhua sekä tavallisista lapsen asioista että haasteellisemmistakin tilanteista. (Kaskela & Kekkonen 2006, 21, 44–45.) Varhaiskasvatuskeskustelut, arjessa tapahtuva vuoropuhelu ja tietojen välittäminen sekä tarvittaessa sovittavat muut keskustelut vanhempien kanssa koettiin tärkeinä yhteistyön jatkuvuuden kannalta. Yhteistyön haasteena pidettiin sekä vanhempien että työntekijöiden tekemää vuorotyötä. Vuorotyö edellyttää työntekijöiltä ja vanhemmilta tavallista enemmän vastuunottoa, jotta tiedonkulku toimii ja että asiat tulevat hoidetuiksi.

Vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä on alettu nimittää kasvatuskumppanuudeksi (Kanninen & Sigfrids 2012, 133). Mielestämme oli mielenkiintoista, että kasvatuskumppanuus-käsite nosti esiin hyvinkin erilaisia mielipiteitä. Kasvatuskumppanuus nähtiin toisaalta positiivisena ja tavoiteltavana asiana, toisaalta oltiin sitä mieltä, että käsitettä ei edes pitäisi olla olemassa. Kuitenkin erityisesti luottamuksen rakentuminen koettiin kasvatuskumppanuuden periaatteista tärkeimpänä. Luottamus on pohja kasvatuskumppanuudelle (Ojanen, Ritmala, Sivén, Vihunen & Vilén 2013, 296). Luottamus ja kasvatuskumppanuus sekä tarvitsevat että vahvistavat toisiaan, sillä luottamus tehostaa kasvatuskumppanuutta ja kasvatuskumppanuus lisää luottamusta. Etenkin lapsen yöksi jääminen hoitopaikkaan edellyttää vanhempien luottamusta työntekijöitä kohtaan, jotta he voivat jättää lapsensa hoitoon levollisin mielin. Kun vanhemmat luottavat hoitopaikkaan ja sen työntekijöihin, se heijastuu myös lapseen positiivisella tavalla (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 58). Näin lapsikin voi jäädä turvallisesti hoitoon ja luottaa siihen, että hänestä pidetään hyvää huolta.

Kasvatuskumppanuudessa on keskeistä, että vanhemmat kokevat tulevansa kohdatuksi. On tärkeää, että työntekijä on kiinnostunut vanhempien esiin tuomista näkemyksistä siitäkin huolimatta, että ne poikkeaisivat työntekijän omista ajatuksista. (Kanninen & Sigfrids 2012, 135.) Työntekijöiden mukaan vanhempien näkemyksiä, mielipiteitä ja toiveita pyritään kunnioittamaan ja kuuntelemaan aidosti, kuitenkin tiettyjen puitteiden ja mahdollisuuksien rajoissa. Ajateltiin, että vanhempien näkemykset ja lapsen kanssa toimimista koskevat neuvot ovat useimmiten arvokkaita apuvälineitä, sillä vanhemmat ovat oman lapsensa asiantuntijoita.

Kun lapsen hyvä kasvu nähdään päämääränä, vanhemmuuden vahvistaminen on tärkeintä (Mattila 2011, 19). Kasvatuskumppanuudessa tulee lisäksi painottaa, että lapsen ja vanhemman välinen suhde on lapsen merkittävin suhde (Kanninen & Sigfrids 2012, 133). Myös vanhemmuuden tukeminen ja arvostaminen sekä lapsen ja vanhemman välisen kiintymyssuhteen vahvistaminen koettiin kasvatuskumppanuutta ajatellen tärkeinä. Erityisen merkittävänä pidettiin sitä, että vanhemmuutta sekä lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tuetaan positiivisen kautta, jotta kasvatuskumppanuus ei kärsi ja menetä arvoaan. Työn-

tekijän tulisi pyrkiä olemaan vuorovaikutuksessa vanhempien kanssa niin, että vanhemmat huomaisivat työntekijän arvostavan, välittävän sekä olevan aidosti kiinnostunut lapsesta (Kanninen & Sigfrids 2012, 135).

9.2 Ammatillinen kasvu

Ammattietiikka ohjaa sosiaalialan ammattilaista hänen työssään. Sosionomin tulisikin kyetä pohtimaan omaa työtään sekä hänen käyttämiään toimintatapoja eettisen pohdinnan kautta. Tätä kykyä pidetään hyvin rakentuneen ammatillisuuden merkinä. (Talentia 2013, 5.) Opinnäytetyömme tekeminen edellytti meiltä jatkuvaa eettistä pohdintaa. Tulemme tarvitsemaan taitoa eettiseen pohdintaan myös tulevaisuudessa, kun työskentelemme sosiaalialan ammattilaisina. Eettinen pohdinta on merkittävä väline sosionomin jatkuvalla ammatilliselle kasvulle. Eettisen pohdinnan avulla voimme reflektoida omaa toimintaamme ammattilaisina sekä pohtia niitä päätöksiä, joita työssämme teemme. Jatkuva oman työn eettinen reflektointi auttaa meitä kehittymään entistä osaavimmiksi ammattilaisiksi.

Lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden saavan sosionomin perustaitoihin kuuluu sosiaalipedagogisen osaamisen lisäksi lapsen kasvun tavoitteellinen tukeminen sekä ohjaus päivähoiton arjessa, lapsen kasvun ja kehityksen erilaisissa vaiheissa. Perustaitoihin kuuluu myös ymmärrys varhaiskasvatuksen tavoitteista ja merkityksestä sekä tekijöistä, jotka vaikuttavat lapsen kasvuun ja kehitykseen. (Happo 2008, 99, 104.) Me molemmat saamme lastentarhanopettajan virkakelpoisuuden, kun valmistumme sosionomeiksi. Opinnäytetyöllämme oli merkittävä rooli lastentarhanopettajan sosiaalipedagogista osaamistamme ajatellen. Opimme opinnäytetyömme kautta paljon uutta ja tärkeää tietoa varhaiskasvatuksesta ja sen merkityksestä, sekä lapsen kasvuun ja kehitykseen vaikuttavista tekijöistä. Opinnäytetyömme kautta saatu tieto etenkin lapsen turvallisuuden tunteen tukemisesta on tärkeää ammatillisuutemme näkökulmasta.

Yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ovat sosionomin ammattitaidolle tärkeitä ja välttämättömiä vaatimuksia (Happo 2008, 103). Opinnäytetyöprosessimme

vahvasti erityisesti vuorovaikutus- ja yhteistyötaitojamme. Opinnäytetyöprosessimme oli jatkuvaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta niin meidän tekijöiden kesken kuin yhteistyöpäiväkotimme johtajan, opinnäytetyömme ohjaajan ja haastateltavienkin kanssa. Kehityimme sekä keskustelijoina että kuuntelijoina, mikä on tulevaisuuden työelämässä toimimista ajatellen hyvin tärkeää. Vaikka kasvoimme ammatillisesti näissä taidoissa, myönnämme, että yhteistyö oli ajoittain hieman haastavaa.

Sosionomin erityisosaamiseen kuuluu tietämys sosiaalipalvelujärjestelmästä. Varhaiskasvatusta ajatellen korostuu etenkin tietämys lasta ja perheitä edesauttavasta palvelujärjestelmästä. (Happo 2008, 104.) Sosionomin tulee myös pystyä toimimaan tiimin täysivertaisena jäsenenä sekä kehittää osaamista ja työyhteisöjä (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka & Saarnio 2011, 47). Toimiminen osana moniammatillista tiimityötä koetaan sosionomin erityisosaamiseksi (Happo 2008, 104). Tuntemuksemme lasta ja perheitä tukevasta palvelujärjestelmästä lisääntyi opinnäytetyömme tekemisen kautta. Lisäksi toimiminen osana yhteistyöpäiväkotimme moniammatillista työyhteisöä etenkin harjoittelumme aikana, antoi meille uusia valmiuksia toimia erilaisissa työyhteisöissä ja moniammatillisissa tiimeissä tulevaisuudessa. Ammatillinen kasvumme lisääntyi työyhteisöjen ja osaamisen kehittämistä ajatellen siten, että valmista opinnäytetyötämme tul-laan käyttämään yhteistyöpäiväkotimme kehittämispäivässä keväällä 2016.

Kaiken kaikkiaan opinnäytetyöprosessimme oli hyvin antoisa ja opettavainen. Opimme etenkin keskeneräisyyden sietämistä sekä asioiden rajaamista ja valintojen tekoa. Opinnäytetyömme opetti meille myös varhaiskasvatuksen osa-alueesta, joka oli meille aiemmin tuntematon ja vieras. Emme olisi saaneet yhtä kokonaisvaltaista, syvällistä ja todellista kuvaa vuorohoidosta ja lasten turvallisuuden tunteen tukemisesta ilman konkreettista harjoitteluamme. Opinnäytetyön toteuttaminen parityönä oli meille mieluinen vaihtoehto, sillä olemme voineet keskustella yhdessä ajatuksista, jotka ovat heränneet tutkimuksen teon eri vaiheissa. Tekisimme joitakin asioita toisin, mutta toisaalta olemme tyytyväisiä työhömmme näinkin.

9.3 Johtopäätökset ja jatkotutkimusaiheet

Päiväkotimaailman ilmestyminen tutun ja turvallisen kodin rinnalle on yksi lapsen elämään kuuluvista suurimmista muutoksista (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 57). Onkin tärkeää pitää huolta siitä, että lapsella on riittävästi aikaa totuttautua uuteen tilanteeseen ja että lapsi saa tarpeidensa mukaista tukea, kun lapsi aloittaa hoidon. Lapsen tulisi myös kuulua turvalliseen, riittävän pieneen ja muuttumattomaan lapsiryhmään, josta lapsi saisi ystäviä. (Kanninen & Sigfrids 2012, 65.) Opinnäytetyömme tutkimustulosten mukaan lapsen hoidon aloituksella on suuri merkitys lapsen hoidon jatkon sujumiselle. Tämän vuoksi on tärkeää, että aikuinen pyrkii luomaan lapselle hyvän ja turvallisen olon jo heti hoidon alkuvaiheessa. Lapsen kokemus tuttuun ja turvalliseen vertaisryhmään kuulumisesta sekä ystävien löytäminen ovat myös merkittäviä lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia tekijöitä hoitopaikan arjessa. Tämän nähtiin kuitenkin olevan vuorohoidossa haasteellista, sillä lapsiryhmän kokoonpano vaihtelee päivästä toiseen.

Tutkimustulosten perusteella voidaan todeta, että työntekijät määrittivät lapsen turvallisuuden tunteen ajatellen vuorohoidossa olevaa lasta ja hänen tavanomaista arkeaan. Työntekijät näkivät lapsen turvallisuuden tunteen pääosin psyykkisenä, fyysisenä ja sosiaalisena kokonaisuutena. Toisaalta näkemykset lapsen turvallisuuden tunteesta olivat vaihtelevia, minkä lisäksi ilmeni erilaisia käsityksiä siitä, millaiset tekijät ja ulottuvuudet vaikuttavat siihen. Vuorohoidon koettiin lähinnä horjuttavan lapsen kokemaa turvallisuuden tunnetta, mutta myös muutamia vuorohoidon positiivisia puolia tuotiin esille.

Tutkimustuloksia ajatellen mietimme, kuinka tarkoituksenmukaisella tavalla työntekijät voivat tukea vuorohoitolasten turvallisuuden tunnetta, jos heidän näkemyksensä ovat monimuotoisia ja toisistaan poikkeavia? Olisi tärkeää, että työntekijöillä olisi yhtenäinen näkemys siitä, mistä lapsen turvallisuuden tunne koostuu ja mitkä asiat vaikuttavat siihen. Esimerkiksi kiintymyssuhdeteoriaan perehtyminen voisi olla hyvä keino lisätä tietämystä siitä, millä tavoin lapsen jo aiemmin muodostuneet kiintymyssuhteet ja -mallit ovat vaikuttaneet lapsen tur-

vallisuuden tunteen rakentumiseen, ja miten ne vaikuttavat lapsen turvallisuuden tunteeseen ja toimintaan kodin ulkopuolisessa elämässä.

Työntekijöiden omissa toimintatavoissa ja keinoissa ilmeni jonkin verran eroavaisuuksia, kun he kuvailivat lapsen turvallisuuden tunteen tukemista vuorohoidon arjessa. Tämä selittyy pitkälti sillä, että lapset ovat yksilöitä, mistä johtuen lasten turvallisuuden tunteen tukemisen keinot ja tavat voivat erota toisistaan paljonkin. On tärkeää, että aikuinen tuntee vuorohoidossa olevan lapsen riittävän hyvin, jotta hän osaa tukea lapsen turvallisuuden tunnetta lapsen kannalta parhaalla mahdollisella tavalla. Jotta lapsi voisi hyvin ja tuntisi olonsa turvallisiksi vuorohoidon arjessa, lapsen tulee voida kokea, että hän tulee aidosti kuulaksi, nähdäksi, ymmärretyksi sekä hyväksytyksi omana itsenään.

Tutkimustulosten mukaan työyhteisössä käsitellään yhteisesti lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia asioita, minkä lisäksi työyhteisössä on laadittu yhteisiä sopimuksia ja käytäntöjä koskien lapsen turvallisuuden tunteen tukemista. Voidaan siis todeta, että lapsen turvallisuuden tunne ja sen tukeminen vuorohoidon arjessa koetaan työyhteisössä tärkeinä. Toisaalta yhteisten sopimusten ja käytäntöjen noudattaminen ei kuitenkaan toteutunut kaikkien työntekijöiden osalta toivotulla tavalla. Olisikin tärkeää, että yhteisistä sopimuksista tehtäisiin velvoittavampia ja sitovampia kaikille työyhteisön jäsenille. Olisi myös hyvä pohtia tehokkaita keinoja, joilla yhteisten sopimusten vähättelyyn voitaisiin puuttua.

Vanhempien kanssa tehtävälle yhteistyölle annettiin suuri merkitys lapsen turvallisuuden tunteen tukemista ajatellen, vaikkakin käsite kasvatuskumppanuus nosti esiin niin positiivisia kuin negatiivisiakin mielipiteitä. Vuorohoidon työntekijät ovat parhaassa tapauksessa lapsen toissijaisia kiintymyskohteita, jotka toimivat tiiviissä yhteistyössä lapsen vanhempien kanssa. Työntekijöiden mukaan lapsen vanhempia tulee kunnioittaa oman lapsensa asiantuntijoina, sillä lapsen turvallisuuden tunnetta tukee parhaiten, kun lapsen vanhemmat ovat tyytyväisiä ja he kokevat, että heitä arvostetaan aidosti. Tosin sekä vanhempien että työntekijöiden tekemän vuorotyön koettiin aiheuttavan omat haasteensa yhteistyölle. Vuorotyön aiheuttamia haasteita voisi poistaa ainakin osittain siten, että työntekijöiden

kijöillä olisi työvuorojen vaihdon välissä lyhyt palaveri, jossa käytäisiin läpi lasten kannalta tärkeimmät asiat ja mahdolliset eteenpäin välitettävät viestit.

Tekemistämme haastatteluista nousi esiin muutamia asioita, joita olisi mielestämme mielenkiintoista tutkia jatkossa. Ensinnäkin joidenkin vuorohoidossa olevien lasten hoitoajat ovat sellaisia, että heidän yöunensa saattavat jäädä hyvin vähäisiksi tai ne saattavat sijoittua epätavalliseen vuorokauden aikaan. Osa lapsista joutuu heräämään joko hyvin aikaisin aamuyöllä ja osa pääsee nukkumaan vasta lähempänä puolta yötä. Pohdimme, että lasten unen määrän vaikutusta lasten vireystilaan, oppimiseen tai ylipäätään kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin voisi olla mielenkiintoista tutkia jatkossa. Lisäksi voitaisiin kartoittaa esimerkiksi sitä, miten varhaislapsuuden aikainen pitkäkestoinen väsymys vaikuttaa lapsen jaksamiseen ja oppimiseen kouluvuosina.

Toiseksi vuorohoidossa olevien lasten hoitoajat voivat olla hyvinkin epäsäännöllisiä ja toisistaan poikkeavia, mistä johtuen läheisiä, vuorohoidon päättymisen jälkeen jatkuvia kaverisuhteita ei välttämättä synny lasten välille. Hoitoaikojen erilaisuuden lisäksi lapset tulevat vuorohoitopaikkaan suurelta alueelta, minkä vuoksi lapset eivät välttämättä ole tekemisissä keskenään vapaa-ajalla. Mahdollinen jatkotutkimusaihe voisikin koskea sitä, miten vuorohoito vaikuttaa lasten läheisiin ja pysyviin kaverisuhteisiin ja mahdollistaako vuorohoito lasten pitkäkestoisten kaverisuhteiden luomisen.

Kolmanneksi voisi olla mielenkiintoista kartoittaa lasten ajatuksia ja näkemyksiä siitä, millainen vuorohoitoyksikkö on fyysiseltä ympäristöltään sellainen, että se tukee lasten turvallisuuden tunnetta. Tutkimustuloksista kävi ilmi, että päiväkodin ei tarvitse olla kodinomainen, sillä päiväkodin ei tule kilpailla lapsen kodin kanssa. Mielestämme olisi kuitenkin tärkeää kysyä lapsilta, mitä he pitävät päiväkodissa tärkeänä ja turvallisena, kun ajatellaan päiväkodin fyysisiä ratkaisuja.

Neljänneksi lapsen turvallisuuden tunne nähtiin niin fyysisenä, sosiaalisena kuin psyykkisenäkin kokonaisuutena. Teoriassa mainittua pedagogista turvallisuutta ei kuitenkaan kukaan tuonut esille. Eräs jatkotutkimusaihe voisikin koskea sitä, miten työntekijät määrittelevät pedagogisen turvallisuuden, kuinka tärkeänä

työntekijät pitävät sitä ja kuinka työntekijät pyrkivät edistämään pedagogista turvallisuutta oman toimintansa kautta.

LÄHTEET

- Aldén, Bengt 2006. Onnea ja turvaa. Teoksessa Jorunn Hansson & Christina Oscarsson (toim.) Onnellinen lapsuus. Kirja vanhemmille. Helsinki: Otava, 26.
- Clarkeburn, Henriikka & Mustajoki, Arto 2007. Tutkijan arkipäivän etiikka. Tampere: Vastapaino.
- Dever, Martha T. & Falconer, Renee C. 2008. Foundations and Change in Early Childhood Education. New Jersey: Wiley.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana 2015. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Raine Valli & Juhani Aaltola (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineiston keruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus, 27–44. 4. uudistettu ja täydennetty painos.
- Essa, Eva L. 2007. Introduction to Early Childhood Education. Clifton Park, New York: Thomson Delmar Learning. 5th Edition.
- Happo, Iiris 2008. Sosionomin (AMK) osaaminen ja osaamishaasteet varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Leena Viinamäki (toim.) 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi: Kemi-Tornion ammattikorkeakoulu, 99–114. Viitattu 27.12.2015.
http://www3.tokem.fi/kirjasto/tiedostot/Viinamaki_A_2_2008.pdf.
- Heikkilä, Matti; Välimäki, Anna-Leena & Ihalainen, Sirkka-Liisa 2007. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Oppaita 56. Helsinki: Stakes. Verkkojulkaisuna:
<http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77129/Varhaiskasvatussuunnitelmanperusteet.pdf?sequence=1>.
- Helsingin kaupunki 2016. Ilta- ja ympärivuorokautinen hoito. Viitattu 10.3.2016.
<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito/paivakotihoito/ilta-ja-ymparivuorokautinen-hoito/>.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2014. Tutkimushaastattelu - Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.

- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula 2013. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 15.–17.painos.
- Hurme, Kira & Kyllönen, Tarmo 2014. Turvassa! Vahvista lapsen turvallisuuden tunnetta ja varaudu vaaratilanteisiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Hännikäinen, Maritta 2006. Yhteenkuuluvuuden tunne ja oppijoiden yhteisöksi kehittyminen. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rausku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 126–148.
- Ikonen, Merja 2006. Lasten vuorovaikutus ja leikki yhteisöllisyyden rakentajana. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rausku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 149–165.
- Jolanki, Outi & Karhunen, Sanna 2010. Renki vai isäntä? Analyysiohjelmat laadullisessa tutkimuksessa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 395–410.
- Järvinen, Mervi; Laine, Anne & Hellman-Suominen, Kirsi 2009. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kalland, Mirjam 2011. Päivähoito kiintymyssuhdeteorian valossa. Teoksessa Jari Sinkkonen & Mirjam Kalland (toim.) Varhaislapsuuden tunteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: WSOY, 147–172.
- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Gaudeamus.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kanninen, Katri & Sigfrids, Arja 2012. Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin. Juva: PS-kustannus.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta - Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Oppaita 63. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2009. Temperamentti - ihmisen yksilöllisyys. Helsinki: WSOY. 4.painos.
- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Helsinki: WSOY. 2. painos.

- Keltikangas-Järvinen, Liisa 2012. Pienen lapsen sosiaalisuus. Helsinki: WSOY.
- Koivunen, Leena 2009. Hyvä päivähoito. Jyväskylä: PS-Kustannus.
- Koljonen, Jani 2015. Päiväkodin johtaja, päiväkotiki Puotinharju. Helsinki. Henkilökohtainen tiedonanto 2.11.2015.
- Kröger, Teppo 2005. Hoivaköyhyys yksinhuoltajaperheissä: kenelle lastenhoito-ongelmat kasautuvat? Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 206–233.
- Kuula, Arja 2006. Yksityisyyden suoja tutkimuksessa. Teoksessa Jaana Hallamaa, Veikko Launis, Salla Lötjönen & Irma Sorvali (toim.) Etiikkaa ihmistieteille. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 124–140.
- Kylmä, Jari 2008. Näkökohtia tutkimusetiikasta laadullisessa terveystutkimuksessa. Teoksessa Anna-Maija Pietilä ja Helena Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopion yliopiston julkaisuja F. Yliopistotiedot 45. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Kyrönlampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna 2005. Sopiiko vanhemmuus työelämään? Perhevapaat ja työpaikan arki. Teoksessa Pentti Takala (toim.) Onko meillä malttia sijoittaa lapsiin? Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 110–125.
- Lehtinen, Anja-Riitta 2009. Lapset toimijoina päiväkodin vertaissuhteissa. Teoksessa Leena Alanen & Kirsti Karila (toim.) Lapsuus, lapsuuden instituutiot ja lasten toiminta. Tampere: Vastapaino, 138–155.
- Lehtomäki, Marjaana 2013. Lasten tarinoita vuorohoitokontekstissa. Tulkintoja turvallisuuden ja turvattomuuden kokemuksista. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu.
- Loimuneva, Minna 2015. Pienen lapsen hyvinvointi vuorohoidossa. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos. Pro gradu.
- Länsimies-Antikainen, Helena 2008. Ihmisten tutkimiseen liittyviä eettisiä kysymyksiä: pohdintaa tietoon perustuvasta suostumuksesta. Teoksessa Anna-Maija Pietilä & Helena Länsimies-Antikainen (toim.) Etiikkaa monitieteisesti. Pohdintaa ja kysymyksiä. Kuopio: Kuopion yliopisto, 91–108.

- Matilainen, Tuulia 2008. Lapsi elää rutiineista - Helppo ja hyvä arki. Jyväskylä: Gummerus.
- Mattila, Kati-Pupita 2011. Lapsen vahvistava kohtaaminen. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne & Saarnio, Tuula 2011. Ammattina sosionomi. Helsinki: WSOYpro. 1.–2.painos.
- Neitola, Marita 2013. Vertaissuhteiden merkitys ja muotoutuminen kasvuyhteisöissä. Teoksessa Päivi Marjanen, Marjaana Marttila & Marjo Varso (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 99–140.
- Ojanen, Tuija; Ritmala, Marjo; Sivén, Tuula; Vihunen, Riitta & Vilén, Marika 2013. Lapsen aika. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
- Opas, Maritta 2013. Yhteisöllinen kasvattajatiimi. Teoksessa Päivi Marjanen, Marjaana Marttila & Marjo Varso (toim.) Pienten piirissä. Yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Jyväskylä: PS-kustannus, 141–164.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Varhaiskasvatuslain ensimmäinen vaihe voimaan 1.8.2015: Lakimuutoksen keskeinen sisältö. Viitattu 4.11.2015.
http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/vireilla_koulutus/varhaiskasvatus/liitteet/Vaka1_liite.pdf.
- Opetusalan Ammattijärjestö i.a. Varhaiskasvatuslaki. Viitattu 30.12.2015.
<http://www.oaj.fi/cs/oaj/varhaiskasvatuslaki>.
- Pearce, Colby 2009. A Short Introduction to Attachment and Attachment Disorder. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Piironen-Malmi, Ulla & Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Helsinki: Tammi.
- Poikonen, Pirjo-Liisa & Lehtipää, Riina 2009. Päivähoidon ja kodin jaettu kasvatustehtävä: kasvatuskumppanuus perheen voimavarana. Teoksessa Anna Rönkä, Kaisa Malinen & Tiina Lämsä (toim.) Perhe-elämän paletti. Vanhempana ja puolisona vaihtelevassa arjessa. Jyväskylä: PS-kustannus, 69–88.
- Päiväkoti Puotinharju 2015. Päiväkoti Puotinharju, Varhaiskasvatussuunnitelma. Viitattu 30.11.2015.

- Rausku-Puttonen, Helena 2006. Oppijoiden yhteisö, osallisuus ja kasvattajan merkitys. Teoksessa Kirsti Karila, Maarit Alasuutari, Maritta Hännikäinen, Anna Raija Nummenmaa & Helena Rausku-Puttonen (toim.) Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 111–125.
- Rusanen, Erja 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Finn Lectura.
- Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino, 9–36.
- Rönkä, Anna & Teppo, Ulla 2013. Vuorohoitoa tutkimassa ja kehittämässä. Lastentarha 1/2013, 33–34.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietarkisto. Viitattu 10.1.2016.
http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html.
- Salminen, Eija & Tynnenen, Kirsi 2011. Omahoitajana päiväkodissa. Omahoitajuus pedagogisena työmenetelmänä. Saarijärvi: Pedanet.
- Siippainen, Anna 2012. "Se tietynlainen vapaus että lapset tietää että koko talo on tyhjä" - Vuorohoidon joustavat sukupolvisuhteet. Teoksessa Eliina Pekkarinen, Kaisa Vehkalahti ja Sami Myllyniemi (toim.) Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Nuorten elinolot -vuosikirja 2012. Helsinki: Unigrafia Oy, 116–127.
- Silvén, Maarit & Kouvo, Anna 2010. Vuorovaikutus, varhainen kiintymyssuhde ja psyykinen hyvinvointi. Teoksessa Maarit Silvén (toim.) Varhaiset ihmissuhteet. Polku lapsen suotuisaan kehitykseen. Helsinki: Minerva Kustannus Oy, 65–90.
- Säkkinen, Salla 2014. Lasten päivähoito 2013 - Kuntakyselyn osaraportti. Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 16.4.2015.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116231/Tr16_14.pdf?sequence=4.
- Talentia 2013. Arki, arvot, elämä, etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. Helsinki: Talentia. Viitattu 27.12.2015.
http://www.talentia.fi/files/558/Etiikkaopas_2013_net.pdf.

- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2014. Kasvatuskumppanuus. Viitattu 27.5.2015. https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/varhainen-avoin-yhteistoiminta/kasvatuskumppanuus.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2013. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. 11. uudistettu painos.
- Tuomi, Jouni 2007. Tutki ja lue: Johdatus tieteellisen tekstin ymmärtämiseen. Helsinki: Tammi.
- Työ- ja elinkeinoministeriö 2016. Kauppojen aukiolo. Viitattu 15.2.2016. https://www.tem.fi/kuluttajat_ja_markkinat/kaupankaynti/liikeaika.
- Varhaiskasvatuslaki 1973/36. Viitattu 19.10.2015. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>.
- Vilén, Marika; Vihunen, Riitta; Vartiainen, Jari; Sivén, Tuula; Neuvonen, Sohvi & Kurvinen, Auli 2013. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Helsinki: SanomaPro Oy. 1.–5.painos.
- Väisänen, Tarja 2006. Aamusta iltaan ja yötä myöten - lapsen arki vuorohoidossa. Teoksessa Sanna Parrila (toim.) Perhepäivähoidon kehittämissaasteita. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö & Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus, 67–75.

LIITTEET

LIITE 1: Yhteydenottokirje

Hei,

Olemme kaksi viimeisen/3.vuoden sosionomiopiskelijaa Diakonia-ammattikorkeakoulusta, Helsingin toimipisteestä. Me molemmat suoritamme myös lastentarhanopettajan pätevyyttä.

Opinnäytetyöprosessimme on aluillaan ja meitä kiinnostaisi tehdä opinnäytetyö liittyen lasten ympärivuorokautiseen hoitoon. Olisimme kiinnostuneita toteuttamaan opinnäytetyömme teidän ympärivuorokautisessa päiväkodissanne.

Meillä on ensi syksynä seitsemän viikon työharjoittelu Tutkimus- ja kehittäminen -opintokokonaisuudessa, ajalla 5.10.–20.11. Meille olisi hyödyllistä ja mielekäs-tä, jos toinen meistä voisi tehdä kyseisen harjoittelun päiväkodissanne ja siten samalla suorittaa opinnäytetyöhömmme mahdollisesti liittyvät tutkimustoimenpi-teet. Harjoittelu olisi pääasiassa päiväkodin johtajan työhön tutustumista ja hä-nen mukanaan toimimista, sillä harjoittelun näkökulma painottuu johtajuuteen.

Olemme miettineet muun muassa seuraavanlaisia opinnäytetyön aiheita:

1. Vuorohoidon laatu lasten kokemana
2. Vuorohoidon henkilökunnan näkemykset/ajatukset vuorohoidon laadusta
3. Vanhempien ja vuorohoidon henkilökunnan välinen yhteis-työ/kasvatuskumppanuus
4. Lasten hyvinvointi vuorohoidossa
5. Lasten sopeutuminen vuorohoitoon
6. Kuinka vuorohoito tukee lapsiperheiden arkea ja jaksamista?

Olemme myös hyvin avoimia mahdollisille teiltä tuleville ideoille ja ajatuksille, sillä opinnäytetyön tarkoituksena on olla työelämälähtöinen.

Olettehan meihin yhteydessä mahdollisimman pian, jos kiinnostuitte ehdotuksis-tamme!

Ystävällisin terveisin,
Essi Hopponen
Minna Parjanen

LIITE 2: Haastattelurunko

1. TAUSTATIEDOT:

Kertoisitko lyhyesti itsestäsi: ikä, koulutus/valmistumisvuosi, työkokemus vuosina varhaiskasvatuksessa/vuorohoidossa, nykyisen työsuhteen laatu (vakituinen/määräaikainen), pääasiallinen työaika.

2. LAPSEN TURVALLISUUDEN TUNNE JA TURVALLISUUDEN TUNTEEN TUKEMINEN VUOROHOIDOSSA

A. Työntekijän omat näkemykset

1. Miten määrittäisit turvallisuuden tunteen? Mistä tekijöistä turvallisuuden tunne koostuu?
2. Millä tavoin koet, että vuorohoito vaikuttaa lapsen turvallisuuden tunteeseen ja hyvinvointiin?
3. Kuvaile lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia tekijöitä vuorohoidon arjessa a) fyysisestä b) psyykkisestä c) sosiaalisesta näkökulmasta
4. Mahdolliset ajatukset/muutosehdotukset, kuinka vuorohoitolasten turvallisuuden tunnetta voitaisiin tukea mielestäsi paremmin?

B. Työntekijän oma toiminta

5. Miten edistät lapsen turvallisuuden tunnetta omalla toiminnallasi?
6. Miten tuet lapsen turvallisuuden tunnetta
 - a) kun lapsi aloittaa hoidon
 - b) kun lapsi ikävöi vanhempiaan
 - c) yöunille mentäessä
 - d) voimakkaissa tunteen purkauksissa
7. Miten tuet lapsen a) yhteenkuuluvuuden tunnetta suhteessa ryhmään b) vertaissuhteiden muodostumista?
8. Miten lapsen turvallisuuden tunteen tukeminen eroaa a) työntekijän ja lapsen kahdenkeskisissä hetkissä b) työntekijän työskennellessä suuren lapsiryhmän kanssa? Mitä eroavaisuuksia huomaat omassa toiminnassasi?
9. Mikä rooli vuorovaikutuksella on turvallisuuden tunteen tukemisessa? Miten oma vuorovaikutuksesi estää/edistää lapsen turvallisuutta?

10. Vaikuttaako lapsen temperamentti toimintaasi? Kuinka kohtaat hyvin haastavasti käyttäytyvän tai puolestaan todella aran ja hiljaisen lapsen?

11. Mitkä asiat saavat sinut huolestumaan koskien lapsen turvallisuuden tunnetta? Kuinka toimit tällöin?

C. Työyhteisön yhteiset käytännöt lapsen turvallisuuden tunteen tukemiseksi

12. Käsitelläänkö työyhteisössänne yhteisesti lapsen turvallisuuden tunteeseen vaikuttavia asioita/tekijöitä?

13. Onko työyhteisössänne yhteisesti sovittuja toimintatapoja tilanteisiin, joissa lapsi kokee olonsa turvattomaksi?

14. Huomioidaanko lapsen turvallisuuden tunteen tukeminen työvuorojärjestyksessä?

15. Kuinka lapsen turvallisuuden tunteen tukeminen on huomioitu vuorohoitoyksikkönne fyysisissä ratkaisuissa? (tilat, lähiympäristö)

D. Perheiden kanssa tehtävä yhteistyö

16. Miten lasten turvallisuuden tunnetta tuetaan yhteistyössä vanhempien kanssa?

17. Miten kasvatuskumppanuuden tulisi näkyä, kun ajatellaan lapsen turvallisuuden tunteen tukemista?

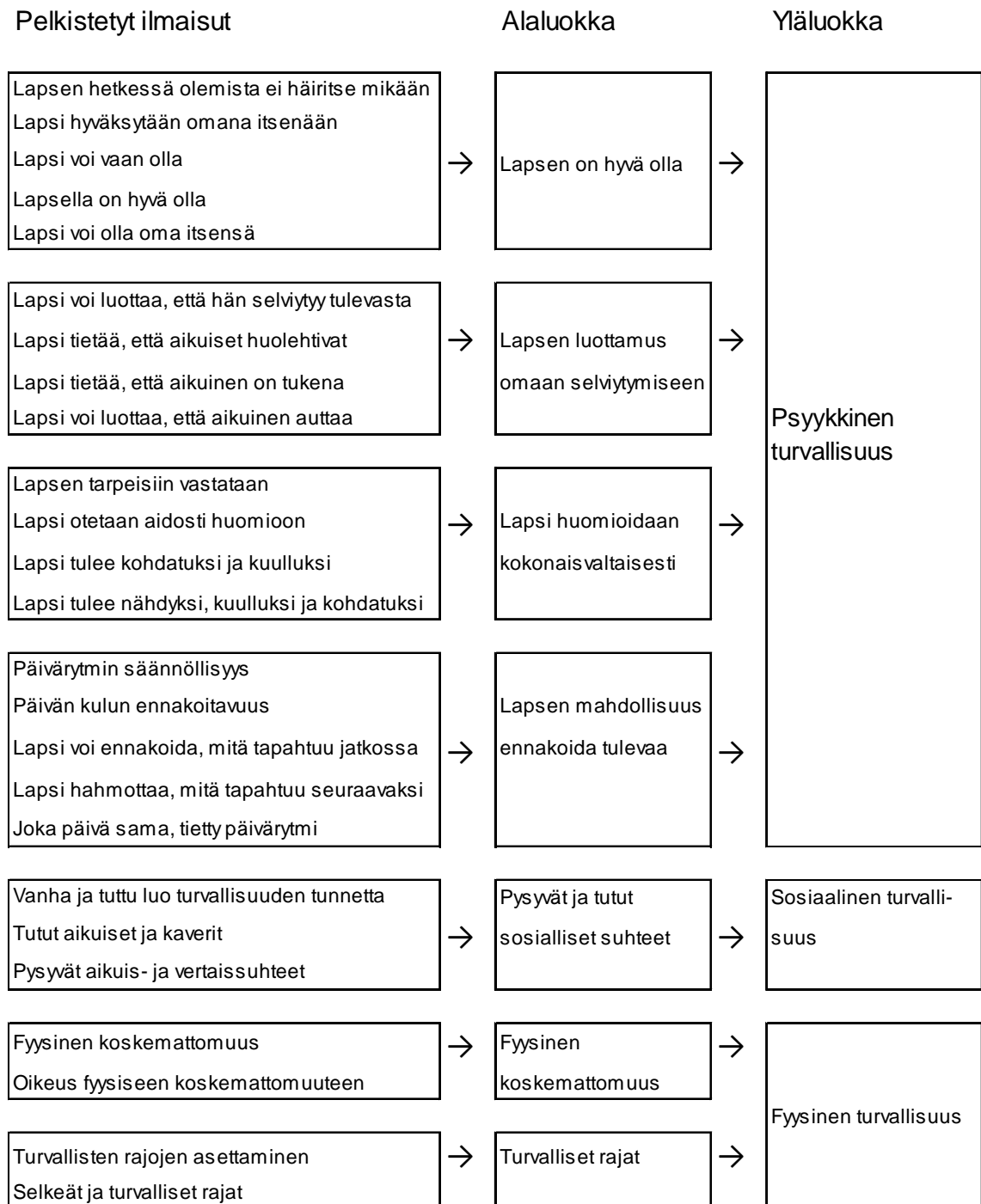
18. Kuinka suuri arvo vanhempien näkemyksille koskien lapsen turvallisuuden tunteen tukemista annetaan?

19. Miten toimit, kun vanhempien kanssa ei tunnu löytyvän yhteistä säveltä?

Miten toimit, kun vanhempien näkemykset ovat ristiriidassa omien näkemystesi kanssa?

LIITE 3: Lapsen turvallisuuden tunne vuorohoidossa

KUVIO 1. Tekijät, joista lasten turvallisuuden tunne koostuu



KUVIO 2. Vuorohoidon vaikutus lapsen turvallisuuden tunteeseen

